

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

4

april 1981

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1981

4

letnik LXXXI izhaja od leta 1895

vsebina

Janez Dolenc	Planšarjenje na planini Razor nekdaj in danes	157
Borut Korun	Od Skočivara do Rasim- begovega mosta	163
Uroš Župančič	Trije, štirje zanimivi plezalni kolobarji okoli Rjavine	169
Erna Meško	Mariji Glazerjevi v spomin	171
Milan Vošank	Spominjanje ob odprti knjigi	172
Jani Bele	Na ogledih	175
Stane Poljak	»Kres«	178
Bojan Jevševar	In podobno dalje ...	179
Loredana Hrovatin	Med ostmi vprašajev	180
Tine Orel	Dr. Drago Meze, Hribovske kmetije v Gornji Savinjski dolini po letu 1967	181
Pavle Šegula	Opozorila in varstvo pred snežnimi plazovi	183
Jurij Šimac	Stol ni Kobariški Stol	186
	Društvene novice	188
	Varstvo narave	192
	Iz planinske literature	194
	Alpinistične novice	197
	Razgledi po svetu	199
	Na kratko	202

Naslovna stran:

Planina v Lazu — Foto Miha Debevc

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marjan Krišelj, naslov: 61000 Ljubljana, p. p. 44 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak, Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Orel (tehnični urednik), Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, ing. Albert Sušnik (fotografija), Franc Vogelink, dr. Tone Wraber — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50105-678-47046, telefon 312 553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 350 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 550 din (28 \$). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in kličjeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Objavljamo zadnjo fotografijo iz zbirke, ki nam jo je poslal Jakob Ciglar iz Maribora. Slika prikazuje skupino planšarjev in planšaric, po vsej verjetnosti na Velem polju. Tudi tokrat vabimo bralce, naj bi fotografijo dopolnili s podatki, ki bi pomagali razvozlati tri glavne uganke — kje naj bi fotografija nastala, kdaj, in po možnosti, kdo so ti ljudje na sliki.

PLANŠARJENJE NA PLANINI RAZOR NEKDAJ IN DANES

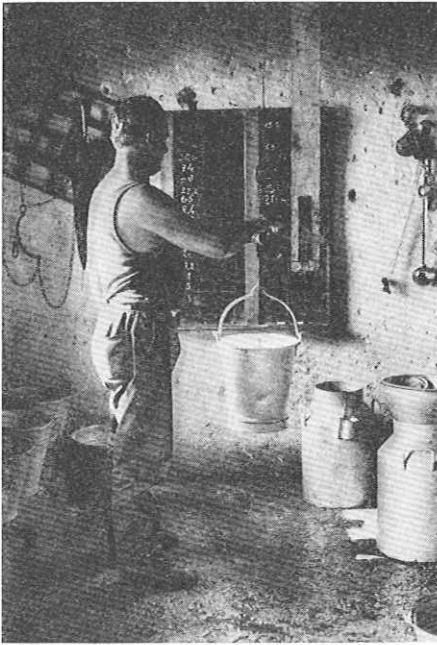
JANEZ DOLENC

Planina Razor pod Škrbino je gotovo ena najlepših planin na Slovenskem in ena redkih, kjer še vedno delajo sloviti tolminski sir. Poleg pastirskega stanu in hleva je na tej 1300 metrov visoki planini tudi znana planinska koča, ki jo je precej prizadel potres 1976 in jo sedaj ne samo obnavljajo, ampak tudi širijo (to gradnjo je PV 7/1980 že omenil). Koči bi namenili več pozornosti pozneje, ko bo dograjena, in bi se sedaj posvetili le planšarjenju na tej planini v preteklosti in sedanjosti.

Najprej pogledjmo v preteklost. Verjetno je prvi pisal o tej planini rojak iz Poljubinja, svetolucijski župnik Tomaž Rutar. Že leta 1854 je v zagrebškem Arhivu za poviestnico jugoslavensku skupaj s Stefanom Kocjančičem objavil daljši domoznanski spis »Zgodovinske drobtinice po Goriškem nabrane v letu 1853«. V prilogi k temu spisu je opisal najprej Razor kot širši pojem za sklop tolminsko-bohinjskih gora, v drugem delu priloge pa je pod naslovom PLANINE opisal planšarjenje v Razoru, kjer ga je kot Poljubinjec večkrat spoznaval na lastne oči.

Rutarjev spis je seveda v zastarelem pravopisu in načinu izražanja. V izvorni obliki je ponatisnjen v Tolminskem zborniku 1975, tu pa sem ga nekoliko posodobil, vendar sem ohranil značilnosti njegovega sloga in besedišča. Spis se glasi:

»Planine so pašniki visoko v pečeh ali tik pod njihovim vrhom, kamor se živina čez poletje zaganja in kjer se sir in skuta narejata. Živino, to je molzne krave, koze in

Tehtanje mleka po molži v stanu; na »kangli« (posodi) desno je cedilo »strič'č«, na steni je tabla, kamor s kredo zapišejo količino mleka po vsaki molži, levo in desno od table so priprave za tehtanje sira

Foto J. Dolenc, 28. 7. 80

ovce ženejo v planino navadno o svetem Ivanu in ostane gori do svetega Jerneja. Meri se sploh na večer k svetemu Ivanu, kadar se kresovi okoli in okoli kakor zvezde svetlijo. Mera je laška, to je liberca, onča itd. Liberca ima 12 onč, nafa pa 20 liberc. Na dan mere se živina zgodaj zjutraj ob zori prav čisto pomolze, in sicer ta dan ne sme noben gospodar svoje živine zjutraj molsti, temveč mora molžo tujim prepustiti, da mleko v grči (vimenu) ne ostane. Potem žene vsak gospodar svojo živino v celino, na najboljši pašnik, da se dobro naje in da mleko obilno priteče. Okoli štirih ali petih popoldne so *kupščke*, kadar vso živino domov k stanu priženejo. (Na Tmnskem kmetje ne poznajo fruštika, temveč zjutraj kosijo, popoldne juznajo, ob petih kupščkajo, zvečer večerjajo. Kupšček je le poleti, ne pozimi). Medtem je čez dan vsak gospodar ograjo ali *mederjo* napravil, kamor svojo živino od drugih loči in zapre, potem pa molze tako dolgo, dokler priteče še kakšna kaplja. Kar namolzejo v molznjak, nesejo v stan, kjer za to postavljeni možje ali *navodniki* mleko v cedilo vlijejo, da v merno posodo steče in da se kaka goljufija ne vmeša, potem ga zvagajo, zapišejo in v velik, skoraj seženj globok kotel vlijejo.

Takšno merjenje trpi do polnoči. Ko je vse mleko zmerjeno, se sešteje, in sicer najprej za vsakega gospodarja posebej, potem pa skupaj s cele planine. Kdor ima največ mleka, mu rečejo, da ima *mernik*. Marsikateri kmet ima po 100 in več liberc ali po 5 in več naf mleka. Po končanem merjenju s vrnejo domov vsi gospodarji in posli; v planini ostanejo le *mlekar*, ki sir in skuto nareja, in *odpašniki*, katerim se tudi kozarji ali govedarji reče.

Mlekar, ki je za živino in blago odgovoren, dobi plačo za svoj trud v blagu ali denarju, kakor je dogovorjeno. Vsakdanji živež mlekarja in odpašnikov je ržen kruh, po katerega vsakih sedem dni po dva in dva kozarja zaporedoma domov gresta, in sirotka, v katero kruha nadrobe in jedo; včasih dobe tudi žlico sladke skute.

Živina prenočuje pod milim nebom; mederje so sicer z rantami ograjene, vendar vanje le takrat živino zaganjajo, kadar kakega medveda ali volka čutijo. Tedaj napravijo kozarji okrog stanu grmade in jih zakurijo, da plamen visoko šviga. Ko živina zavoha zver, hkrati zarovsajo vsi zvonci in krave, ovce, koze planejo čez rante, da se vse polomi. Odpašniki vstanejo, popadejo goreča polena in vpijejo na vse grlo, dokler zver ne izgine.

Najmlajšemu kozarju je ime *pagon*, ker poganja živino. Kmalu po drugi uri zjutraj mora vstati in najprej zagnati ovce v ograjo tik stanu. Ko so vse v ograji, jo zapre. Medtem se usede šest kozarjev v *mužo*. Muža je prvi del stanu, ozek in tesen prostor. Vanjo sta odprti le luknji iz ograde, kjer so ovce, in na nasprotni strani muže, kjer ovce ven zaganjajo. Dva kozarja se usedeta pri prvi luknji, dva bolj na sredi, dva ob drugi luknji, torej trije na vsaki strani vštric. Prva luknja je tako ozka, da more skoznjo priti le ena ovca. Prva dva kozarja držita vsak svojo nogo prek te luknje; ko spustita

skoznjo ovco, jo začneta molsti, srednja dva jo dobro pomolzeta, tretja dva pa počistita še, če je kaj ostalo, in jo skozi drugo luknjo ven poženeta. Tako gredo od prve do zadnje ovce, prav tako se godi s kozami. Medtem gredo močnejši govedarji krave molst. Po končani molži kozarji pokosijo, to je, zajmejo s kruhom nadrobjeno sirotko, odrežejo kos kruha za s seboj in ženejo svoje črede, kamor jim mlekar ukaže. Mlekar, ki živino pred odhodom še z žegnano vodo poškropi, in eden, dva ali trije odpašniki ostanejo doma, da mu pomagajo, predvsem nanesejo drv, in še druga dela opravijo. Ker sem od muže že govoril, moram stan in njegove dele nekoliko bolj popisati. Stan je nízko poslopje, ima štiri stene, zgrajene iz suhega, malokje iz maltenege zidu, streha je pokrita s škodlami. Ima tri pregraje ali dele: prvi je že opisna muža, drugi *stanišče*, tretji *klet*. Najbolj prostorno in tudi svetlo je stanišče; tu so klopi, miza, police za kozarski kruh in žlice; je ognjišče, dva globoka in velika kotla, debela klop, kjer mlekar sir in skuto gnete in stiska; so gredi, svisli in glisti. Klet je temna, obložena z dilami in ggoraj s podom pokrita. V njej so debele in trdne police, kamor polagajo sir; tu so obodi, mize, plohi in druga šara, tudi čebri, v katere peštajo skuto. V času, ko kozarji odženejo živino na pašo, potegne mlekar kotle z mlekom na ogenj, podkuri, kolikor je prav, zasiri, osoli in vzdigne sir na klop, ga stiska in mane, dokler voda ne odteče, ga dene v obod, posadi na mizo v kleti, spet posoli in s plohom obloži. Potem vlije ovčje mleko v kotel in zavabi skuto, jo pobere ven, trdo stiska in nazadnje položi v čeber. To delo trpi do enajstih dopoldne. Potem mora vse sire obrniti; težko delo, posebno proti koncu planine, ko je več centov (celo 70 do 80 na dan) treba vzdigniti in prevrniti. Okoli pete ure popoldne so kupščke, molža in delo kot jutraj; kozarji dobijo žlico skute, odtešejo kos kruha in ženejo spet živino na pašo. Mlekar kot jutraj opravlja svoje delo.

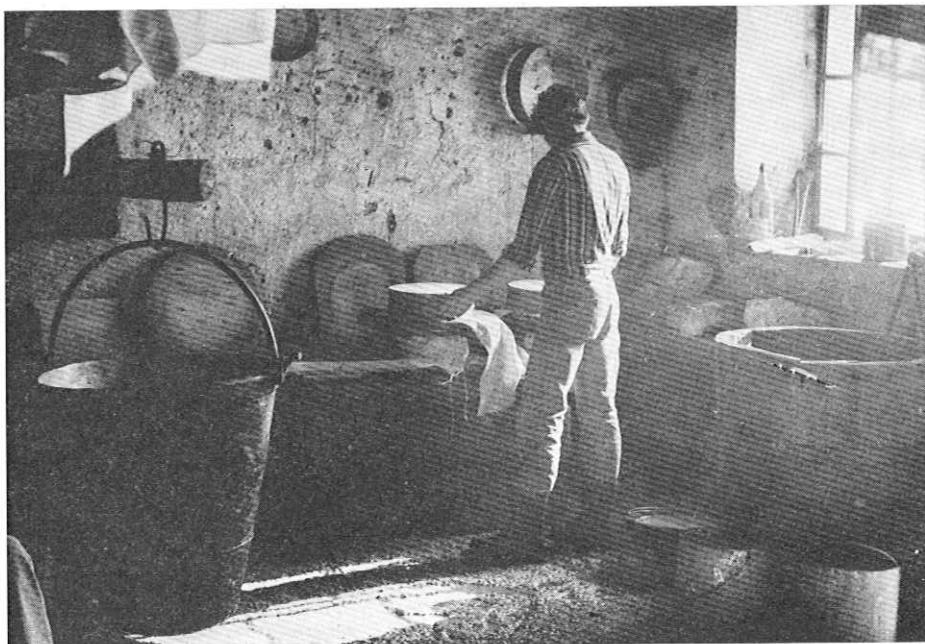
Ko se sonce skrije za gore in mrak zagrinja pečine, se živina zbere okoli stanu in mirno poleže. Kozarji se zberejo okoli mize, se pokrižajo in hvaležno užijejo večerjo. Po molitvi se vsi na svoje *lavre*, to je dve ali tri skupaj zbite tanke deske, uležejo in sladko zaspijo. Lavro postavijo nekateri okoli ognja, drugi na svisli, tretji na gliste, odre itd., kakor si kateri izbere. Tako se godi celih deset tednov.

Da vse povem, moram še od delitve blaga, to je sira in skute govoriti. Dan prej, ko se ima živina nazaj domov gnati, se preračuna, koliko sira pride na eno nafa mleka. Če je dobra letina in priden mlekar, vrže ena nafa navadno cent sira. Najprej odmerijo sir tistemu, ki ima mernik, potem pa ostalim po količini mleka. Skuto odmerijo kar po vaseh in hišnih številkah. Če bi za zadnje zmanjkalo skute, so ti prihodnje leto prvi za obe terjati.

Mlekar Zajc meša s »trnačem«
sesirjeno, od ognja odstavljeno mleko v kotlu; kotel visi na vrtljivem stebri »uru«, vanj visi tudi toplomer; za mlekarjem visi na steni lesena sablja za rezanje sira

Foto J. Dolenc 28. 7. 80

Domacin Silvo na spuščalu zavija sir v plenico, potem ga bo obložil s plohom in kamni, ki jih vidimo ob steni; desno je čeber za sirotko

Foto J. Dolenc 28. 7. 80

Z veseljem gre živina v planine, rada pa tudi pribuči domov. V planinah trpi posebno tedaj, ko je deževno in sneženo, zaradi mokrote in mraza; če je pa vročina in suša, trpi lakoto in žejo, ker se tudi močila posuše.«

Tako je Tomaž Rutar res slikovito in jedrnat prikazal življenje planšarjev sredi prejšnjega stoletja. Leta 1932 pa je italijanski tolminski župan dr. M. Marsano v svoji knjigi »pascoli alpini dell' asto e medio Isonzo« navedel zanimiv pregled tolminskih planin. O planini Razor pravi, da skupaj z niže ležečo planino Plazje meri 370 ha in se razprostira v višini od 1100 do 1600 m. Pašna doba je od 20. junija do 24. avgusta, pase pa se 110 krav molznic in 46 mlade živine, poleg tega krmijo s sirotko še 20 prašičev. V pašni sezoni so tedaj namerili 24 000 litrov mleka in pridobili 22 stotov sira ter 10 stotov skúte. Planino imajo v lasti kmetje iz Poljubinja, Žabč in Prapetna, na njej dela poleg mlekarja še 9 pastirjev. V planini Plazje je živina od 20. maja do odhoda v Razor, potem pa še po povratku z Razora do konca septembra. (Glede na število živine se zdijo podatki o količini mleka in sira zelo nizki, verjetno so jih kmetje iz strahu pred davki sami zniževali.)

Po prvi vojni so iz sredstev vojne škode zgradili nov stan in tudi veliko *štalo*, kot pravijo hlevu za živino. Zaradi bližnje meje so na gričku nad stanom zgradili Italijani karavlo, ki je po vojni postala zametek planinske koč. Po vojni je dr. Anton Melik v svoji knjigi »Planine v Julijskih Alpah« iz leta 1957 o naši planini zapisal tole:

»V povirju Zalašce je planina Razor, visoko pod prevalom Globoko, v nadmorski višini 1300 m, kjer se pase živina v visokem poletju, ter nekoliko pod njo, nad zgornjim koncem vasi Ravne, planina Plazje 920 m, kjer se pred poletjem in v začetku jeseni pase živina z Razora. Obe planini, Razor in Plazje, sta last kmetov iz Poljubinja, Žabč in Prapetna. Očitno so tu še v veljavi stare posestno gospodarske zveze še iz dobe pred poselitvijo Zalaške doline.«

Italijani so iz strateških ozirov zgradili cesto iz Ljubinja, tako da je planina dostopna tudi z manjšimi motornimi vozili. Po vojni so Žabče kupile planino Polog, namesto njih pa so se v pašno skupnost planine Razor vključile Tolminske Ravne, ki so dotlej imele živino v glavnem na planini Kal. Na planini Plazje so po vojni opustili sirjenje in stan je propadel, vendar se tu še pase živina iz Tolminskih Ravni pred sezono in po njej, tako kot iz Poljubinja in Prapetna v tem času na planini Stador na zahodnem pobočju Kobilje glave. Potresi v letu 1976 so po oceni komisije povzročili na zgradbah planine Razor za 504 000 din škode. Zahodna stena hleva se je zrušila, prava obnova pa se do sedaj še ni začela.

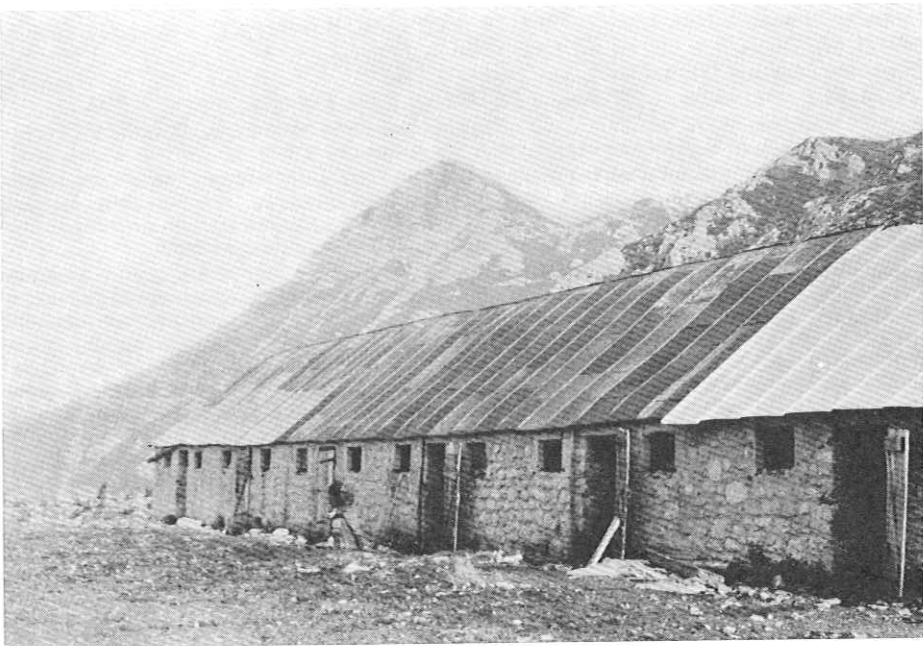

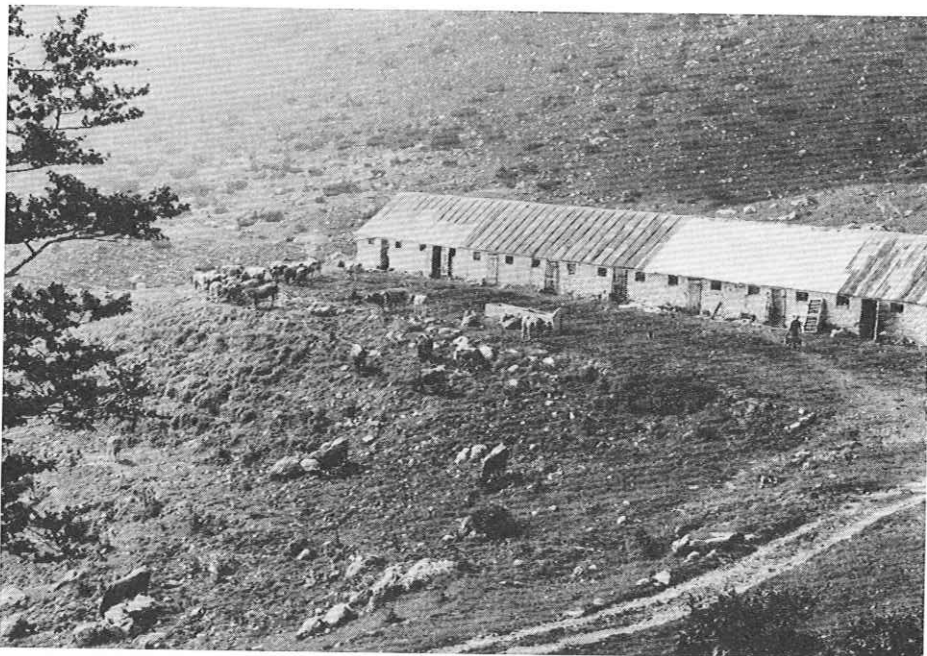
Pastirski stan in mlekarna oziroma sirarna na planini Razor (1300 m);
zadaj vidimo pašnike pod Planjo

Foto J. Dolenc 28. 7. 80

»Štala« za živino; postavili so jo po I. svet. vojni; v ozadju je Tolminski
Migovec (1881 m)

Foto J. Dolenc 28. 7. 80

Na planini Razor po popoldanski molži; desno vidimo enega od pastirjev, ko nese dve vedri mleka v stan

Foto J. Dolenc 28. 7. 80

Kako sedaj planšarijo na planini Razor?

Konec julija 1980 sem bil nekaj dni v planinski koči na oddihu. Obiskal sem stan ter posnel nekaj fotografij, poleg tega so mi mlekari in pastirji povedali naslednje: Kljub propadu mnogih planin bo planina Razor ostala. Zanj skrbi pašna skupnost Poljubinj. Letos so prignali živino zaradi pozne rasti šele 12. julija, zato sploh še nimajo zrelega sira. Število pasočev se živine znaša po vaseh in hišnih imenih (prva številka pomeni število molznic, številka v oklepaju pa mlado živino):

Poljubinj: Nemeč 9 (14), Lamnjan 10 (10), Švigl 7 (9), Krivec 7 (9), Zajc 2 (1), Bibl 1, Bekš 1 (2), Čemanč 1 (2), Kaušč 1 (2), Diže 3, Franc 2.

Prapetno: Šmone 4 (3), Kafale 4 (1), Čadržan 2 (1).

Tolminske Ravne: Seljan 5 (5), Žefč 2 (2), Grapar 3 (2), Skalar 2, Jevanc 3, Pisk 3.

Iz vseh treh vasi je 72 molznic in 63 mlade živine, torej skupaj 135 goved. V primerjavi z nekdanjimi časi je to kar lepo število, vendar ni več v planini ovc, koz in prašičev. Za mlekarja je letos kmet Zajc iz Poljubinja, pomaga mu 6 domačinov, vendar sta stalno samo dva. Prva molža je okrog pol štirih zjutraj, druga pa okrog treh popoldne. Na dan namolzejo okrog 600 litrov mleka, prve dni po prihodu na planino pa tudi čez 700 litrov. Količine mleka so tako dosti večje kot nekdanj pri večjem številu molznic.

Izdelava sira vrste tolminec je še tradicionalna. Mleko po vsaki molži najprej stehatajo in zapišejo s kredo na tablo s hišnimi imeni vseh kmetov. Nato mleko precedijo skozi cedilo, imenovano *stričč*, ki ga postavijo v *lojtre* na kotel. Kotel visi na *uru*, lesenem stebri, ki se vrtil, da kotel lahko potisnejo nad ogenj. V mleko dajo *siršče* in ga segrevajo do določene temperature. Mlekari ga ves čas meša s *trnačem*; ko se sesiri, ga dajo na *spuščalo*, klop, kjer se odteče sirotka. Sir zavijejo v *prt* (nekoč platnen, sedaj pa uporabljajo plenice), položijo v *obod* in obložijo s *plahi*. Ko se odcedi, ga prenesejo v klet na police, kjer se prične zorenje.

Iz kotla s posebno *posnemnico* poberejo skuto v *čeber*, v drug *čeber* pa zlijejo sirotko. Nekoč so z njo krmili prašiče, sedaj jo pa dajejo mladi živini.

En kot stanu zavzema velika miza s klopmi. Tu pastirji jedo. Na steni visi *panu* za kuhanje in *štilc* za mešanje polente, ki je glavna pastirska hrana. Tu je tudi budilka, ki zjutraj drami pastirje k molži.

V sosednjem, manjšem prostoru, sta dva velika čebra za skuto, in razno orodje. Od tu pa vstopimo v klet, kjer so ob vseh stenah police z zorečimi, lepo dišečimi hlebi sira, ki jih je treba čistiti in obračati.

Mlekar mi je povedal, da so prve dneve po prihodu naredili na dan 12 kol sira (tako pravijo 5 do 6 kg težkim hlebom), sedaj pa le po 8 kol. V dveh mesecih paše bi morali tako pridobiti kakšnih 3000 kg sira, kar gotovo ni majhen, ampak kar dragocen prispevek ob današnjih težavah s hrano. Cena tolminca je 170 din za kg, režejo pa ga z veliko leseno sabljo. Sir odkupuje mlekarna Planika v Kobaridu.

Zanimivo je bilo spoznati to »proizvodnjo« tolminskega sira in skute, še lepše pa je bilo sprehajati se po pašnikih te čudovite planine. Za ljubitelje narave in planin je to nepozabno doživetje ne samo zaradi venca gora okrog planine, temveč zaradi neštetihi drobnih lepote, ki te tu presenetijo na vsakem koraku. Predvsem pa harmonija belega kamenja in zelenja. Vsaka pečina, vsak kamen na planini se mi zdi s svojimi naravnimi oblikami umetnina, ki jo dopolnjujejo še šopi trave, cvetja in grmičevja. Ikebana mojstrice narave!

Drevja je malo, nekaj košatih bukev, potem pa malo više temno ruševje. Poleg grmov sleča, ki so se letos razcveteli tri tedne kasnej kot ponavadi, nas očarajo še posamezne murke, encijani in planike. Veliko je tudi planinskega pelina, ki mu je pred nekaj leti že grozilo iztrebljenje zaradi množičnega nabiranja. Zaradi visoke cene te zdravilne rastline so se tudi v Razoru pojavili z velikimi vrečami ljudje, ki sicer nikoli ne gredo v hribe.

Ni lepšega kot posedati na starem podrtem drevesu ob močilu, majhnem jezercu pod hlevom, kjer se napaja živina, poslušati zvonce pasoce se živine in gledati na vodni gladini odsev lepih tolminskih gora.

OD SKOČIVIRA DO RASIM BEGOVEGA MOSTA

BORUT KORUN

Prijatelji so mi navdušeno pripovedovali o oddaji skopske televizije, posvečeni Skočivirski soteski, ki jo je pod pobočji Kajmakčalana izdolbila Crna reka. Govorili so o divji in osamljeni lepoti pokrajine, pri opisovanju težavnosti vode pa niso pretiravali. Kar videl sem člani televizijske ekipe, ki nerodno veslajo po nedolžnih brzicah in se boje, da jim kamere ne bi padle v vodo.

»To bo pravi nedeljski izlet,« sem si mislil. »No ja, nič ne škodi, če enkrat brezskrbno uživam na vodi.«

Pripovedovanje me je namreč vzpodbudilo, da bi se potrudil do tja, kjer se že skoraj začenja Grčija in si ogledal to nenavadno sotesko. Neprevidno pa sem ravnal, ko sem se tako na hitro in nekritično prepustil omalovažujočemu tonu v besedah prijateljev, ko so govorili o Crni Reki. Pozneje sem v Makedoniji izvedel, da so televizijci na reki posneli toliko filmskega traku, da bi zadostovalo za štiri oddaje...

Če bi posnemal udeležence TV ekipe in posnel film o svoji izkušnji s Crno reko, bi ga prav tako razdelil na štiri izrazito samostojne dele.

Najprej je bil na vrsti izlet v zgodovino. S prijateljem Stanetom, ki se mi je pridružil, sva se kljub vročini, ki je na začetku poletja vladala na skrajnem jugu naše države, sprehodila po izumrlih ulicah nekdanjega bizantinskega mesta Stobija. Medtem ko sva si ogledovala prelepe mozaike, ki so nekoč krasili tla patricijskih vil in bazilik, je nedaleč proč šumel blatni Erigon (Crna reka) in se izlival v še bolj blatni Axios (Vardar). Tam ob Stobiju končuje nekdanji Erigon svojo večno življenjsko pot in tako na zanimiv način združuje pojma končnosti in neskončnosti. Moja zgodba se je vsekakor tam šele začinjala. Da bi videla, kjer začenja svojo pot Crna reka, sva se morala s Stanetom kljub vročini potruditi čez gore na višje ležečo planoto Pelagonijo.

Tam se začenja drugi del zgodbe. Do večera sva bila pri Crni reki in si nedaleč od brega postavila šotor. Polna luna nama je svetila pri delu in se ogledovala v vodi, ki je šumljala med vodnim rastlinjem. Njena temna gladina, v njej sta se ogledovali dve vrsti visokih topolov, je v ravni črti izginjala v pokrajini, zaviti v mlečno lunino svetlobo.

Da mi ne bi kdo očital romantičnosti, bom nehal opisovati tisti večer, toda vsekakor moram omeniti žabe, ki so nama delale družbo. Če napišem, da sva bila priči pravemu žabjemu koncertu, je to premilo rečeno. Ne, tam ob reki je šlo za pravi žabji disko klub. Ko sem poskušal zaspiti in sem si zato skoraj tiščal ušesa, da ne bi slišal regljanja,

bi skoraj prisegel, da so uporabljale te sicer čisto simpatične dvoživke ozvočenje. Slaba stran žabjih orkestrrov je tudi v tem, da ne znajo nehati. Medtem ko mladi človeški razbijači vsaj zgodaj zjutraj zaspe, so žabe ob Crni reki po nočni glasbi nadaljevale enako močno jutranji koncert.

V tretjem delu zgodbe sva se prebivala po ne ravno lepih poljskih cestah proti Skočiviru. Okrog in okrog je valovilo rumeno žitno polje in se širilo do obzorja, kjer se je belilo nekaj snega na Pelistru. Ustavljala sva se v preprostih vasicah in slikala štokrkle, ki so čepale na velikih gnezdih. V najhuši opoldanski vročini sva prišla do Skočivira, majhnega zaselka; skriva se na pobočjih gora, ki so se pojavile izza neskončnih žitnih polj. Videti je bilo, kot da hočejo zaustaviti reko, toda ta si je našla prehod — sredi rumenkaste, suhe, nazobčane gorske verige je zijala soteska, v katero je izginjala reka. Zdelo se mi je, kot da sem prišel na konec sveta. Gore pred menoj, kot da ne spadajo vanj; bile so negostoljubne in mrke.

Tudi sprejem, ki so nama ga pripravili v Skočiviru, ni bil kdo ve kako obetaven. Nekdo v svetlozeleni uniformi, menda je bil to nekaj poljski čuvaj, je takoj zahteval najini osebni izkaznici. Podatke iz dokumentov si je potem skrbno in počasi zapisoval v beležnico, pri tem pa se je tako nerodno obračal, da so se mu njegovi sovaščani začeli smejati. Nespoštovanje ga je razjezilo in peljal naju je na karavlo, ki je bila v zgornjem delu vasi. Vodnik se je popraskal za ušesi, ko je slišal kaj namerava. »S čolnom po Crni reki,« je nejeverno ponovil, »imate dovoljenje za to?«

»Za to pač dovoljenje ni potrebno,« sem rekel odločno in ga kar prepričal. »Dobro,« je dejal, »počakajta in pustita osebne izkaznice tu. Bomo videli, kaj se bo dalo narediti.« Vrnila sva se k reki, kjer je stal menda edini lokal v Skočiviru. Bila je nekaka prodajalna in gostilna obenem. Privoščil sem si steklenico piva in medtem ko sem počasi užival hladno in osvežujočo pijačo, razvozlaval velik napis v makedonščini, ki ga sredi stene nikakor ni bilo moč prezreti. Pisalo je, da je pitje v prodajalni najstrožje prepovedano. Ne bi mogel reči, da mi je pivo potem, ko sem prebral napis v mastnih debelih črkah na steni, kaj manj dišalo, zastal pa sem, ko je v prodajalno stopil vojak in povedal, naj pridem spet na karavlo. Vedel sem, da teče Crna že v obmejnem področju in da bi vodnik imel pravico in možnost otežiti mojo namero. Toda ni bil on tisti, ki bi bil kriv, da ni šlo vse gladko. »Govoril sem s policijo,« mi je dejal, »zahtevajo dovoljenje, takoj se morata oglasiti na postaji milice v Kremenici.« Vrnil mi je osebni izkaznici in nič kaj vesel sem se vrnil v prodajalno in popil ostanek piva. Še preden sva se spravila v avto, je pritekkel še en vojak. »Takoj morata v Kremenico,« je priganjal, »na milici vaju čakajo.«

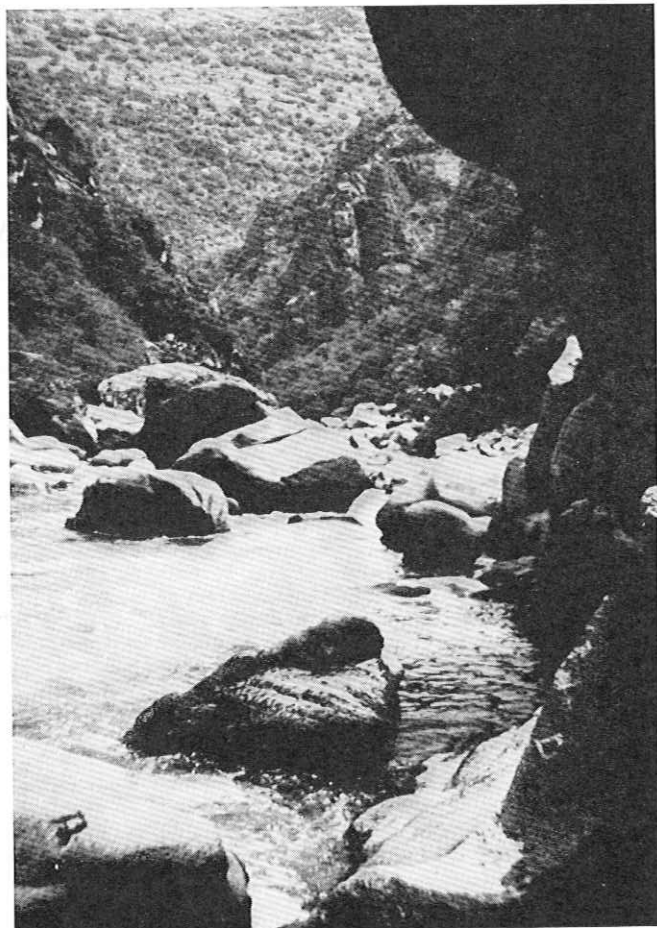
Bilo je okrog poldneva, vročina je pritiskala na širno Pelagonijo, najin avto pa se je s težavo prebijal po prašnih in razritih kolovozih med Bitolo in Skočivrom. Imela sva parno številko na registrski tablici, tistega dne pa je bil torek, vzrok več za to, da proti Kremenici nisem vozil s posebnim navdušenjem.

Prevozila sva morda dobrih deset kilometrov, ko naju je prehitel fičo, iz njegovega odprtega okna pa nama je pomahala roka, ki je izdajala, da je njen lastnik oblečen v modro uniformo.

»To so oni,« sem pomislil, »ali pa naju ustavljajo zaradi parne številke.«

Bili so »oni«. Namesto hladnega in uradnega pozdrava in zahteve po dokumentih smo se predstavili drug drugemu. Nama se pravzaprav ni bilo treba veliko predstavljati, izdajala sta naju že čolna, ki sta se pozibavala na strehi avtomobila. Prijeten me je presenetilo spoznanje, da trojica, ki je stopila iz avtomobila, okleva z dovoljenjem za plovbo po reki zaradi iskrene skrbi za mojo varnost, ne pa morda zavoljo čisto neosebne želje po uveljavljanju svoje oblasti. »Imate serum proti kačjemu piku?« me je vprašal civilist, ki je tudi stopil iz avtomobila in je bil verjetno njegov lastnik, saj fičo ni imel uradnih oznak, ampak je, nasprotno, imel prav tako parno registrsko številko. »V soteski kar mrgoli kač.« Seveda sem moral priznati, da nimam seruma, vendar sem pohitel s trditvijo, da mi kače zaradi neoprenske obleke ne morejo do živega (zaradi vročine pozneje seveda te obleke nisem vzel s seboj). Toda najini sogovorniki se niso pustili kar takoj ugnati. »Crna reka je zelo nevarna,« je govoril miličnik, »zato ji tudi pravimo 'črna', ker je zahtevala že veliko življenj.« Pomislil sem na ne preveč veliko reko, ki se je leno vijugala po izsušeni in vroči Pelagoniji. Take so je ti ljudje navajeni, sem si rekel, če pa so tam v soteski nekatere nedolžne brzice, je to zanje že kar grozno. »Navajen sem divjih rek,« sem odvrnil, »mirne vode me pravzaprav sploh ne zanimajo.« »Toda en človek je premalo,« je vztrajal miličnik, »ekipa petnajstih ljudi mogoče, toda sam, to je prenevarno. Tudi ekipa skopske televizije je štela kar nekaj ljudi, pa so se kljub temu prevrnili. Spet sem moral pomisliti na ne preveč spoštljive Marjanove besede, ko je govoril o vozni sposobnostih skopske ekipe in kar preslišal sem sogovornikove besede, ko je govoril, da so snemalci iz Skopja šli na reko sredi avgusta, ko je v reki mnogo manj vode kot zdaj na začetku julija.

Končno sem jih nekako pregovoril. Gotovo sem se jim moral zazdeti preveč trmast in premalo dovteten za njihove svarilne besede, skratka, naredili so križ čezme. Segli smo

Crna reka
Foto B. Korun

si v roke in se poslovili. Še prej pa sem jim moral obljubiti, da jim bom sporočil, kako bo potekala vožnja.

Vrnila sva se v Skočivir. Dokler je bilo še vroče, sva se kopala v reki, pozneje pa sva jo mahnila ob vodi proti soteski.

Bilo je, kot sem si mislil. Kmalu potem, ko se je začela soteska, so se pojavile tudi prve brzice. Bilo pa ni prav nič hudega. Valovi so obetali razgibano vožnjo, niso pa mi povzročili kakih posebnih skrbi.

Prispela sva do izliva reke Konjarke v Crno. Poti je bilo potem konec, oziroma, zavila je navzgor po dolгих in strmih pobočjih Kajmakčalana.

Zvečer sva si postavila šotor na vaškem igrišču, ki je čez in čez bilo poraščeno s kamilicami, moram reči, da še nikoli nisem tako »zdravilno« taboril. Žal so to zdravilnost hotela izkoristiti tudi druga bitja, tako na primer osel, ki so ga privezali v bližini najinega šotora in se je vso noč pridno pasel. Če bi se samo pasel, bi to seveda ne bilo omembe vredno, toda pohlevni pripadnik živalskega rodu, ki si je v človeških pripovedih prislužil tako neslavne lastnosti, se je ponoči s svojimi vrstniki tam daleč v vasi pogovarjal s pomočjo nekake grozljive Morsejeve abecede, ki spominja na zmes levjega rjojenja in krikov najgloblje žalosti, ki bi jih zmoglo človeško grlo.

In če te sredi noči zbudi ta mešanica rjojenja, riganja ter ihtenja in če ti glasovi prihajajo iz grla, ki se pase tik ob platneni strehi, potem planeš pokonci in se ves prestrašen zastmiš v temo, dokler se ne zaveš, da je bil samo osel, in olajšano omahneš spet na spalno vrečo.

Zjutraj sem si spravil vse svoje stvari, hrano, spalno vrečo, fotoaparat in filme v neprepustne vreče, si okrog vratu obesil kamero, ki ji tudi brez ohišja voda ne more do živega, in se odpravil proti reki. Stane me je pospremil in mi, že sedečemu v kajaku,

zaželel srečno pot in voščil vse najboljše za rojstni dan. Bil je namreč začetek drugega julija, dan ko sem pred mnogimi leti prijokal v to solzno dolino.

Kmalu sem bil pri prvih brzicah in udarci valov ob čoln so me vsega poškopili. Potem sem pomahal nekaj ribičem, ki so muharili ob bregu in jih nedolžno vprašal, če ribe kaj prijemljejo, oni pa so začudeno strmeli v nenavadnega človeka, ki se je kdo ve od kod pripeljal v vijoličastem čolnu z rožnatim rešilnim jopičem in rdečo čelado in so komaj našli besedo za odgovor.

Potem nisem videl nobenih ljudi več. Reka je hitro tekla po dnu ozke dolinice. Obdajala so jo strma pobočja, ki so se vzpenjala nekaj sto metrov visoko. Porasla so bila z grmovjem, nizkimi hrastovimi drevesi, med redkim zelenjem pa so kipele velike nenavadno oblikovane rjavkaste skale. Kamero in fotoaparata sem venomer jemal v roke in »pobiral« naravne lepote vseenaokrog. Časa sem imel dovolj, včasih sem zato pustil toku, da me je nosil, naslonil sem se nazaj in užival. Moj čoln je plašil ribe in ptiče, ki so vzletali od bregov in izginjali med drevesi.

Škoda, da ni še kdo z menoj, sem pomislil, to je res pravo uživanje. To čolnarjenje je bilo plačilo za vse prestane napore, za vožnjo po nevarni in natrpani avtocesti skozi vso Jugoslavijo, za vročino Makedonije, za poskakovanje po kolovozih proti Skočiviru. Včasih sem prispel do kake resnejše brzice. Potem, ko sem jo prevozil, sem posnel ali slikal valove za seboj. Hotel sem imeti vsaj kak dokaz, ko bom pripovedoval, da reka vendar ni bila čisto mirna. Na nekaterih mestih sem se moral že kar potruditi, kajti skale ob vodi in v njej so utegnile precej otežiti vožnjo po reki, ki si je utirala pot med njimi. Nekje, bilo je tik ob veliki skali, sem bil neroden in v trenutku sem izginil v vodi. Vedel sem, da se nekaj metrov niže že začenja novo težavno mesto, zato nisem poskušal z eskimskim zavesljamem, raje sem se hitro iztrgal iz čolna in z njim vred zaplaval k bregu. Pravočasno sem ga dosegel in potegnil prevrnjen čoln na suho. Med tem delom sem zapazil nekaj temnih pijavk, ki so se premikale po čolnovem dnu in sem zato hitro stopil na suho. Zazdelo se mi je, da sem kaznovan za napuh, kot bi se reka hotela maščevati za moj nespoštljivi odnos do njene veličine in moči. Bilo je kot svarilo, ki ga pa seveda nisem poslušal. Stopil sem nazaj na mesto, kjer me je doletelo. Seveda, napravil sem spet svojo staro napako. Voda je tam drla v skalo in mimo nje in v trenutku, ko sem šinil mimo skale, sem se nagonsko odmaknil od nje, namesto, da bi se nagnil proti njej. Zamišljeno sem se vračal k čolnu in se pri tem komaj pravočasno umaknil kači, ki je gledala izpod velikih skal, čez katere sem lazil.

Izlil sem vodo iz čolna in se po precej nemirni vodi peljal naprej. Že po nekaj deset metrih pa sem spet moral smukniti v miren kót za skalo. Nekaj metrov pred menoj se ni obetalo nič dobrega. Spet je voda vrela in se prelivala mimo velike skale, potem pa je butala v kamenit blok. Zlezal sem iz čolna in si ogledoval grozljivo mesto.

Prvič na tej poti me je postalo strah. Skale pred menoj in peneče se voda ob njih so oddajale neko nedoločljivo grozo, jaz pa sem jo vpiljal kot suha goba vodo. Čolna ni bilo moč nositi po suhem čez velikanske kamenite klade. Moral sem v vodo. Nisem smel predolgo razmišljati, kajti groza se je bolj in bolj zajedala v moj pogum in ga razkrajala. Odgnal sem vse misli, vse občutke, vse pomisleke, sedel v čoln in zagrabil za veslo. Moral sem delati hitro, kajti za vzdrževanje takega stanja, ko preziraš nevarnost, je potreben precejšen duševni napor, toda ko sem bil že sredi peneče se vode, strahu ni bilo več; valovi ob skali so me vsega oblili, šinil sem iz njih, kot bi me ožina ob skali izstrelila, posegel z veslom na desno, potegnil proti čolnu in že sem zdrknil mimo skale, kamor me je zaganjal tok. Nevarno mesto je bilo za menoj, zapeljal sem v nasprotni tok, da sem si ga lahko ogledal še s spodnje strani.

Reka pa še ni nameravala odnehati, zame je hranila še kopico presenečenj in »užitkov«. Spet sem moral na suho. Zdaj je cela vrsta skal zapirala tok reke, voda je silovito drla med njimi. Le na enem mestu, morebiti je bilo široko slab meter, bi se dalo prečkati to oviro. Toda v tem ozkem prehodu ni voda le drla in padala v peneč vrtinec, prehod med skalama je bil tudi zavit. Z lahkoto bi se z dolgim čolnom zagodzil med skalama in to bi bil konec čolna in mene. Odločil sem se, da bom prenesel čoln po kopnem. Potegnil sem ga iz vode in se razgledal po okolici. Zadnje minute sem se moral tako temeljito posvečati vožnji, da sploh nisem opazil, kako se je soteska zožila, da so se stene pobočij zvišale in postale bolj strme in gole. Dno soteske se je silovito nagnilo v smeri vožnje, pokrivalo so ga velike kamenite klade, med katerimi se je penila reka. Od mesta, kjer sem se prevrnil, ni bilo več dobrih sto metrov, ki sem se ji izognil, je tam vstrelilo že nekaj kataraktov. Kmalu za skalno pregrado, ki sem se ji izognil, je sredi reke tičala kot hiša velika skala, voda pa je drla vanjo, ob njej in pod njo. Ta velikanski skalni blok mi je zakrival sotesko za njim, toda po pobočjih sem lahko ocenil, da se je še naprej silovito spuščala. Začel se me je pollaščati nemir in s težavo sem odganjal strah. Sam sebi sem se zazdel kot bik iz neke bikoborbe v Sevilli, ki sem ji bil priča. Po začetni divjosti ga je kaj kmalu minila volja do borbe, po prvih ranah bi očitno najraje kar odnehal z napadi in še rdeče cunje, s katerimi so ga dražili, so ga komaj razbesnele, toda toreadorji niso hoteli razumeti te njegove neme govornice,

niso sprejeli njegove vdaje, stisnili so ga v kot ob ograji in ga prav po amatersko zaklali, da se mi je od studa obračal želodec.

Tudi ta reka ni hotela sprejeti moje vdaje, hrumela in šumela je čez skale, kot da hoče preglasiti moje misli. Daleč spredaj je čez stene padal slap in se nazadnje kot bister potoček izlival v Crno. To je bila rečica Petalka, na zemljevidu Makedonije, ki sem ga imel s seboj, je bilo videti, da se padec soteske po drugem pritoku z desne strani, s Kajmakčalana, nekoliko zmanjšala. In upanja, da bo za tem slapom konec kataraktov, sem se oprijel kot rešilne bilke.

Začel sem nositi težko naloženi kajak, opotekal sem se čez skale, ga rinil na visoke klade, spuščal z nekaj metrov visokih sten, plezal z njim, se prebijal skozi goščavje, kjer so trni moje gole noge ranili do krvi, preklinjal, si govoril in stokal. Pot mi je polzel in silil v oči, okusil sem njegovo slanost med ustnicami. Spet sem se srečal s kačo, ki je bila zvita pod ploščatim kamnom, kljub temu da je izginila, ko sem z veslom udaril po kamnu, sem raje napravil ovinek. Vlačil sem popolnoma nov čoln po ostrih skalah, ki so vanj risale globoke zareze, toda kmalu se nisem več zmenil za škripanje plastike. Včasih mi je čoln ušel z rok in zaropotal po skalah, toda bal sem se le, da bi mi padel v vodo, ki bi mi ga odnesla in razbila.

Izgubil sem občutek za prostor in čas. Ne bi mogel reči, koliko je bilo do tam, kjer je v reko padal slap, niti ne vem, koliko časa sem porabil, da sem se prebil do tja. Ko sem bil pri njem, se mi je zdelo, da je minila večnost.

Po gorski soteski so še naprej drveli in hrumeli katarakti in moral sem uporabiti vse duševne sile, da sem odganjal obup, ki se me je loteval. Prigovarjal sem si, da je pač vseeno, če kilometre daleč ni nobene žive duše, važno je, da štedim s svojimi silami, da zdržim do konca. Resnično, bal sem se le, da bo na nekem mestu po suhem in po vodi prehod nemogoč. Da bi bil tudi pik kače, zlom ali zvin noge prav tako usoden, nisem niti pomislil.

Sedel sem k tolmunu, v katerega je padal slap, se napil sveže hladne vode, se umil in malical. S seboj sem imel nekaj konzerv in pol kile kruha. Za dva dni se mi je to zdelo dovolj, toda prvi dan se je začel nagibati v svojo drugo polovico, jaz pa gotovo nisem prevozil in prehodil več kot petnajst kilometrov; do elektrarne Kavadarci, kjer naj bi me naslednji dan pričakoval Stane, je bilo gotovo vsaj sto kilometrov. Odganjal sem misel, ki se je zahrbtno plazila v zavest in mi pravila, da me čaka sto kilometrov razbesnjene reke, da mi bo zmanjkalo hrane in da bom že pred koncem omagal.

Nisem dolgo počival. S tem delom reke sem hotel opraviti pred večerom. Lotil sem se garanja. Nekoliko pod slapom je tudi Crna padala nekaj metrov globoko; da bi šel s čolnom v vodo, še ni bilo misliti. To seveda ne mislim dobesedno, kajti čoln sem vlačil tudi po plitki in mirni vodi, kadar mi je pri tem zmanjkalo tal pod nogami sem zaplaval s čolnom ob robu kataraktov in ga porival k bregu. Včasih se mi je zazdelo, da med šumenjem in hrumenjem vode slišim oddaljeno govorjenje, smeh ali klice; zamolklo butanje vode ob skale je bilo kdaj pa kdaj podobno hrupu avtomobila. Začenjal sem razumeti, da so pomorščaki pred tisočletji v razbesnelih morskih valovih ugledali pošasti ali pa da so slišali zapeljive glasove Siren.

Začelo se je že skoraj mračiti, ko se je reka za silo umirila, sedel sem v čoln in se pognal v tok. Ko sem začutil, kako me nosi tok, kako brzim mimo skal, čez katere bi trudoma in počasi vlačil čoln, me je obšlo neskončno olajšanje. Nekaj ovinkov pozneje se je soteska nekoliko razširila, ob desnem bregu se je med reko in pobočjem raztezala trata z redkimi drevesi, med njimi sem zagledal spet bistro rečico, ki se je izlivala v Crno, kar pa me je še mnogo bolj razveselilo, so bili ljudje, ki so ob sotočju rek lovili ribe. Oni se mene prvi trenutek niso kaj prida razveselili, kajti bili so divji ribiči, ki so lovili z mrežami. Ko so spoznali, da nisem nevaren, so se le še čudili, da sem lahko prišel skozi razbesnjene soteske. Oni so do vode prišli ure daleč peš, svoja vozila so pustili gori v zadnjih vaseh. Povedali so mi, da je v bližini preprosta koliba, kjer bi lahko prenočil. Ker so bili tam ljudje, streha in pitna voda, sem se takoj odločil, da bom ostal.

Nabral sem si suhljadi, potem pa šel nazaj k reki in opazoval ribiče pri delu. Moram reči, da jim je šel lov z mrežo presneto dobro od rok in da niso zaman prepešali tako dolgo in naporno strmino. S polnimi nahrbtniki rib so se še pred nočjo odpravili nazaj v hrib, jaz pa sem si pred svojo kolibo zakuril ogenj in opazoval mesec, ki je lezel izza oddaljenih vrhov. Bila je lepa noč, kljub temu, da so me glasovi iz gozda, šumenje med drevjem, predvsem pa hrumenje naslednjega katarakta, ki se je začenjal tik ob sotočju obeh rek, navdajali z nemirom.

Drugo jutro sem se po rečici Belici spustil mimo najtežjega mesta v kataraktu, kjer je Crna padala nekaj metrov čez skale in nekoliko niže skupaj s kristalno čisto vodo Belice zavil v razpenjene valove.

Ko je bilo to mesto za menoj, sem spet lahko užival v brezskrbnosti. Ribiči so mi dejali, da je do mosta v Rapežu le še nekaj nevarnih mest, da pa se nobeno ne more primerjati s tem, kar sem že prevozil. Reka je te besede potrjevala, šumljala je po

krotkih brzicah in hitela skozi deviško dolinico, mimo dreves in skal, se ustavljala v globokih tolmunih, kot da si nabira moči, in potem spet pohitela naprej. Toda nenadoma jo je spet nekaj pičilo. Bilo je na mestu, kjer se je dolinica spremenila v sotesko, voda pa je bila sumljivo mirna in globoka. Kljub tej mirni vodi sem izlek ovinka zaslišal šumenje in bobnenje, ki ni naznanjalo prav nič dobrega. Previdno sem priveslal do skal, med katerimi si je reka utirala pot in se potem kot furija zagnala v globino, se vrtnčila, zaganjala v stene in penila. Videl sem, da bom spet moral nositi čoln. Od garanja prejšnjega dne pa sem bil še tako utrujen, da sem le z veliko težavo vzeel čoln po zelo strmih bregu. Dno čolna je bilo namreč že na več mestih precej poškodovano, in voda je lahko vdiralna med plasti steklene volne, čoln je zato postajal težji in težji. Nič čudnega, če se mi je naenkrat utrgala vrv, za katero sem vlekel in je čoln zdrknil po strmih pobočju, se s konico potopil v zelenkasto vodo, pa spet veselo poskočil iz nje in jo ubral proti skalam, kjer je reka tako nenadno in silovito spreminjala svoj značaj. Planil sem za njim v vodo in ga zadnji trenutek, preden se je začel močan tok, rešil.

Še enkrat je bilo treba s čolnom v strm breg in potem skozi prav tako strmo gozdnato pobočje, kjer se mi je čoln ujel v prav vsako prečno vejo in povečal bolečino na ožuljenih ramenih. Ko sem bil spet pri vodi, mi je bilo jasno, da veliko takih mest ne bom zmogel več. Kot da bi reka hotela končno le olajšati mojo pot, so bila nevarna mesta, ki so sledila, vedno vozna. Res pa je, da sem zaradi utrujenosti postal manj previden. Že misel, da bi še moral nositi čoln, mi je postala tako odvrtna, da sem tvegal marsikje, kjer bi sicer mogoče postal in se krepko zamislil. Tako je nekje reka drvela in padala le skozi dva ozka prehoda, ki gotovo nista bila niti meter široka. Najprej sem se odločil za levega, zdel se mi je nekoliko širši, vodni tok, ki se je penil skozenj pa močnejši, toda nekaj mi je reklo, naj si vso stvar le pobliže ogledam.

Zlezel sem torej spet iz čolna, se povzpел na skale, ki so reki zapirale pot, skočil čez desni prehod in obstal pred levim. Splačalo si ga je ogledali. Sredi kamnitega hodnika, po katerem je drvela reka, sta se nad vodo skali stikali, hodnik se je tam spremenil v cev in kar videl sem, kako bi drveča reka vanjo stlačila mene in čoln. Zaveslal sem torej proti desnemu prehodu in to tako močno, da sem s konico čolna zadel v skale desno od prehoda in se postavil prečno pred ozka vrata med skalama. Na srečo je bilo prostora še dovolj, tok me je zasukal in peneči se hodnik med skalama sem prevozil zadensko. Če bi seveda tudi zadnja konica zadela ob skale in bi voda čoln prečno naslonila pred vhod v hodnik, bi se moja pot v trenutku kaj neslavno končala.

Končno se je Crna začela nekoliko umirjati in potem sem prišel do Rapeža. Na tem mestu seka reko prašna in razrita cesta z gora. Do prejšnje jeseni je bil tu most, takrat pa je podivjana in narasla reka odnesla vse mostove na svoji nemirni poti skozi gorovje. Blizu ostankov mosta sem zagledal hišico, se ustavil in stopil k njej. Z iskanjem njenih prebivalcev nisem imel posebnih težav, saj so na lesenih klopeh pred hišo ravnokar kosili.

Razveselili so se me skoraj toliko kot jaz njih in me kar povabili k mizi. Nisem si pustil dvakrat reči in se koj lotil pečenih rib. Pokazalo se je, da sem bil v gosteh pri upoko-jencu iz Bitole, ki si je tu postavil skromen »weekend« in živi kar tu v naravi. Pri sebi je imel le svojo petinosemdesetletno mater, ob mizi pa sta sedela še dva prijatelja iz bližnjih vasi. Po uvodnih spoznavnih besedah se je Miodraga Lazareviću utrgal pravi plaz besed. Bilo je, kot bi mu dolga osamljenost in življenje s preprostimi vaščani in ostarelo materjo preprečevalo vsakdanjo izmenjavo mnenj, sedaj pa se je jez, ki je zadrževal izražanje njegovih misli in občutkov podrl in čezenj je vse vrelo, besede so prehitevale druga drugo, ko je govoril o svojem življenju, o svojih življenjskih bojih, o svoji odločitvi, da si bo tu postavil bivališče in tako preživel ostanek življenja.

»Vse, kar sem imel, sem prepustil ženi in otrokom,« je pravil, »njim je bilo več do udobnega življenja in do materialnih koristi. Meni pa pomeni življenje v naravi vse. Narava je odpravila moj previsoki krvni pritisk in vse druge nadloge starosti, ki mi jih prej nobeno zdravilo ni pozdravilo.

Sicer pa, ali je smiselno pehati se in truditi za toliko stvarmi, ko pa življenje tako hitro mine. Včasih se mi zdi kot bolj ali manj napet film, pri katerem pa te vedno presenetijo napis »konec!«

Sam niti nisem poskušal priti do besede, že kar nedostojno sem se basal z ribami in se potem še odžejal z vodo iz rahlo propustne domače lončene posode. Izhlapevanje vode skozi lončevino je okusni tekočini jemalo toploto, zato je bila voda v vrču sveža in hladna. Izpraznil sem vrč in si priznal, da že dolgo nisem pil kaj tako dobrega.

Kljub prijazni družbi sem moral nekako prekiniti pripoved Miodraga Lazarevića in se odpraviti. Na skalah sem kar krepko razbil čoln in na več mestih mi je puščal, zato sem le počasi napredoval. Vsak kilometer poti je zahteval vsaj enkratno ali dvakratno izlivanje vode. Sčasoma tudi to ni pomagalo dosti, voda v čolnu se je hitro dvigala in pljuskala okrog bokov. Pomagali niso niti ostanki plastičnih vrečk, ki sem jih trgal z jev ob reki in z njimi mašil luknje v čolnu.

Poslej sem se vozil po nekoliko širši, a še vedno samotni dolini; pobočja so se odmaknila od reke, postajala so bolj in bolj gola. Toda, kot dan sledi noči, tako se na Crni reki vrstijo soteske za dolinami. Gole stene so se spet približale in reka je začela drveti čez ovire. Po vsakem takem kataraktu sem imel poln čoln vode in moral sem se lotiti utrjujočega izlivanja. Reka, ki je kar naprej besnela in silila v čoln ter bližajoči se mrak, sta znova načela mojo potrpežljivost.

Spet sem srečal ribiče in ko so mi povedali, da bom čez nekaj kilometrov pri Rasim begovem mostu, sem se odločil, da se bom vrnil v civilizacijo. Do zajezitive, kjer me je že tisti večer čakal Stane, je bilo baje še sedemdeset kilometrov in zdelo se mi je, da do tja s tako poškodovanim čolnom nikoli ne bom prišel.

Pri zasilnem mostu, ki ga je po jesenski poplavi postavila vojska, sem brez sentimentalnosti zapustil reko in ji priznal, da je zmagala in da si zasluži svoje ime.

TRIJE, ŠTIRJE ZANIMIVI PLEZALNI KOLOBARJI OKOLI RJAVINE

UROŠ ŽUPANČIČ

Srednja gora, ki se iznad Zgornje Radovne dviga od Biščkove glave (1351 m) preko Trte (1490 m) v skalni Mecesnovec (1926 m) in naprej v Dimnike (2101 m) ter zagonetno Luknjo peč (2245 m) do dvoglave Rjavine (2457 m in 2305 m) predstavlja čudovit, samotni, enkratni planinski svet, ki je položen med najdaljšo in najkrajšo dolino Krmo in Kotom.

Ta skalni hrbet so poznali domačini iz Zgornje Radovne Gogali, Psnaki, Požrvi, Biščki, Pocarji in Rekarji in iz Mojstrane Mrušči, Mlinarjevi in Rusjaki, ki so bili vajeni slediti trope divjadi z zvonci in brez njih. V robih Mecesnovca so cvetele najlepše planike, zvodnice, očnice, ki jih je bilo toliko kot na Golici narcis, ključavnic.

V robih med Kotom in Krmo so se pasli tropi gamsov, ki so ubirali skrite stečine iz ene v drugo triglavsko dolino, iz senčne na sončno stran. Njim so sledili lovci, ki so znali splezati tudi čez te komarče in se tesniti po ozkih in izpostavljenih okrajkih in policah pod strehastimi previsi nad srhljivo praznino.

Ves greben srednje gore, če ga gledaš z Debele peči, z Lipanskega vrha ali s Požgane Mlinarice in Vrbanovih špic in vrhov, je čudovit in enkratni, saj vzbuja zanimanje vsakogar, kdor si zaželi samote in divjine. Vabijo vrhovi Srednje gore, Dimniki so polni krušljivih in izpostavljenih stolpov, Luknja peč pa je od temeljev do vrha okrašena, kakor Rjavina, z labirintom polic. Vse to so najprej poznali pastirji, ki so imeli stanove nad Kotom in Krmo, potem pa so se tu znašli lovci, za njimi šele planinci, ki so si želeli v teh robih, na grebenih in policah doživeti nekaj posebnega, nepozabnega.

Pozno, šele nekaj let pozneje, ko so bili prvič preplezali severno triglavsko steno je Avstrijec Albin Roessel prvič preplezal značilno vesino med Rjavino in Luknjo pečjo, sledil mu je leta 1924 dr. Klement Jug; tedaj je prvi preplezal ves greben od Macesnovca čez Dimnike in Luknjo peč do Rjavine in Dovških vratec. Med obema vojnama so skalaši nadaljevali »reševanje problemov« v Srednji gori; lotili so se tudi polic, ki obkrožajo Rjavino, Luknjo peč in Dimnike s severne, senčne strani nad Kotom do južne, sončne strani nad dolino Krme. Potem pa so prišle na vrsto tudi vertikale v Dimnikih, Luknja peči in Rjavini.

Za Albinom Roesselom je naveza, v kateri so bili dr. Dušan Lasič, dr. Miha Potočnik in dr. France Avčin leta 1948 odlično rešila problem značilnih polic dvoglave Rjavine pod markantnim stolpom v severni steni.

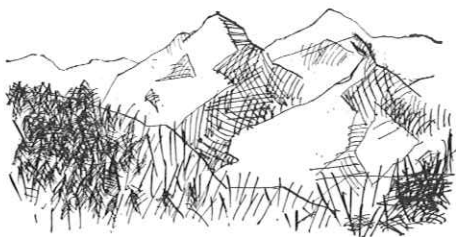
Tako kot je že Albin Rössel uporabil prodnato vesino, ko je rešil pristop iz Kota na sedlo med Rjavino in Luknja pečjo, so pozneje za njim izkoriščali sistem polic za prehod iz doline Kot v svet nad dolino Krme spodnje, nižje police čez severno steno Luknje peči. To je čudovita plezalna smer, ki obide vso Luknjo peč in so jo pozneje gonjači in lovci opremili in zavarovali z »iglicami«, železnimi klini, ki olajšajo in zavarujejo nevarne prehode mimo »peči« in skozi »luknjo« iz severne, senčne na južno, sončno stran Srednje gore. To je idealna policca, ki drži pod skalnimi previsi nad značnimi prepadi iz Kota mimo »plat« k Studencu nad Krmo ter dalje na Teme pod Rjavino in čez Globoki graben na Pungarte.

Morda bi bilo kdaj v prihodnosti prav, če bi s Plešivcev speljali, nadelali in zavarovali zanimivo planinsko pot čez te Pungarte in Teme in jo priključili na Rjavinske grede,

Luknja peč (2245 m)
severna stena
nad Kotom
Foto Marjan Šolar

ki so jo leta 1948 preplezali Potočnik, Lasič in Avčin, ali pa bi jo povezali z gornjaško potjo, ki drži okoli Luknje peči v dolino Kot nad studencem. Tako bi bolj odpri še neizkoriščeni svet Rjavine, Luknja peči, Dimnikov in Mecesnovca in Srednje gore. Srednjo goro pa je možno iz doline Kot obiti tudi po lovski in pastirski stečini od studenca v Kotu čez Mecesnovec s sestopom skozi Mruščev žleb v dolino Krmo k planinski postojanki na Zasipski planini; to pot so uporabljali tudi Mrušči in Rusjaki iz Mojstrane, ko so lazili za ovčjimi tropi.

MARIJI GLAZERJEVI V SPOMIN

ERNA MEŠKO

Marija Glazer, roj. Robnik (31. avg. 1894 — 18. avg. 1980).
Fot. maja 1980

Vsako slovo ima v sebi nekaj težkega, nekaj bolečega. Spremlja ga skrb, ki je prežeta z negotovostjo, se bomo še sploh kdaj videli? Ko pa za vedno odhaja od nas nekdo, ki je bil še posebej blizu našemu srcu, tedaj se teža bolečine ne da izmeriti, edino čas na tanko prekrije odprto rano, ki pa vseeno tu in tam še zakrvavi.

Tako je dne 18. 8. 1980 vse prehitro odšla od nas Marija Glazerjeva.

Rodila se je 31. 8. 1894 na Lobnici na severni strani Pohorja, dobro uro nad Rušami, kot tretji otrok med sedmimi, zelo uglednima posestnikoma Ivanu Robniku in Ivani roj. Žunko, gospodarjema na Čandrovem. Bila je žena pohorskega pesnika prof. Janka Glazerja.

Poznala sem jo, kar se sama sebe zavedam. Prvo srečanje sega v leto 1917, ko je kot mlada žena pri Glazerjevih, na domu svojega moža, skrbela za šolsko kuhinjo med prvo svetovno vojno in sem tudi jaz tam kot »prvošolček« prejemala topel obrok, kajti do doma visoko na Smolniku sem imela skoraj dve uri hoda. Ko sem jo pozneje že kot dekle srečevala na raznih razstavah ali prireditvah, sem se vedno razveselila njenega prijaznega obraza, za katerim je bilo plemenito, razumevajoče srce.

Njen mož je v »Planinah ob meji« dne 23. 3. 1972 med drugim o sebi zapisal: »Meni je tla dalo Pohorje. Tu sem našel nov svet, še nedotaknjen, poln lepote, konkreten in svoj. Bil je moj od najzgodnejših let, ki se jih zavedam, ko me je oče jemal s seboj v svoj gozd, v svojo 'planino' in sem že pri žagi ure in ure strmel v živo žuborenje potoka in se naslajal ob vonju sveže urezanih desk. Še enkrat in še bolj intimno je ta svet postal moj pozneje, ko so moja pota na Pohorje postala moja pota k dekletu, poznejši ženi, ki je prav tako s Pohorja kakor jaz. Vse to me je postavilo na trdna, konkretna tla. Šele takrat sem se zavedel, da je pesniška beseda, beseda, ki je dobila nov pomen, ki je na novo dobila funkcijo, kakor jo je imela pri svojem rojstvu, da nekaj neposredno, prvobitno, prvinsko, zato živo izrazi, z lepoto jutra, svežega, rosnega. To me je obvarovalo, da nisem iskal novosti v velikih, bobnečih, papirnatih besedah, ki so bile takrat moderne.« Žena Marija mu je bila vse življenje zvesto ob strani tako v ljubezni kot ob delu. Sama zelo izobražena, je bila sposobna pomagati mu tudi pri njegovem poklicnem delu, pri takem, na primer, ko ga je lahko iz službe v študijski knjižnici v Mariboru nosil domov; npr. pri urejanju Časopisa za zgodovino in narodopisje je možu pri pregledovanju korekturnih pol vedno pomagala. Pa tudi sicer mu je bila vedno v pomoč. Sama je bila redna obiskovalka gledališča, koncertov, razstav; bila je članica francoskega krožka in ruskega tečaja. Ob sobotah in nedeljah pa je z velikim veseljem odhajala v svoj pohorski svet ali pa na domačijo v Rušah tam ob šumeči Lobnici, kjer ji je bilo najljubše opravilo delo na zemlji. Že 80-letna mi je nekoč rekla: »Veš, jaz še vsak dan nekaj prekopavam na vrtu, to me ohranja pri moči.« Bila je izreden človek,

neutrudna, požrtvovalna. Ljubila je delo in ga znala ceniti tudi pri drugih. V svojem bližnjem je iskala najprej človeka in hvaležna mu je bila za njegovo toplino. Druga svetovna vojna tudi njej ni prizanesla. 4. 7. 1941 je bila družina izseljena v Srbijo. Ob vsem hudem, kar je to morijo spremljalo, je bilo gotovo najhujše smrt sina Matije v partizanih, ko je dne 6. 4. 1945 padel v Bosni, v Brezoviku pri Brčkem. Marija je šla iskat njegov grob še tisto pomlad, a ga ni našla. Pozneje ga je poiskal Matijev vojni tovariš in so leta 1947 prepeljali posmrtno ostanke na ruško pokopališče. Po osvoboditvi, ko so se vrnili iz Srbije v Ruše, je bila spet vsa zagnana za vse dobro in pravično. Kot sekretarka AFŽ v Rušah je samoiniciativno skušala aktivirati ruške žene; skrbela je, da bi se jim širilo kulturno obzorje. Nekaj časa je vodila knjigarno v Rušah, ko pa se ji je rodil vnuk, se je spet omejila na delo doma. Kako je ljubila otroke! S kakim navdušenjem mi je ob vsakem srečanju pripovedovala o počutju prav-nukov!

Njen dom je bil vedno odprt vsakomur, ki je bil potreben pomoči, nasveta ali tople besede. Bila je vse življenje odprta človek, z velikim razumevanjem za tegobe drugih. Ohranjala je stike z ljudmi, ki jih je v življenju srečevala, še posebej je rada hodila v Ljubljano na obletnice mature. Zadnje, 67. letnice, se je udeležila še v maju 1980. Še ob najinem zadnjem snidenju mi je pripovedovala, kako so njene sošolke vedno mislile, da bo postala pisateljica. Ko so bile na maturitetnem potovanju po zaslugi prof. Berceta tri dni v Benetkah, je o tem napisala navdušeno poročilo, ki je izšlo v Slovenskem narodu 1913. leta. Licejke so se udeleževale kulturnega življenja v takratni Ljubljani. Obiskale so npr. Cankarja na Rožniku, poslušale recitiranje Etbina Kristana. Se udeleževale (seveda na skrivaj) tudi sestankov prepovedovcev. Povsod je bila Marija med njimi.

Vseskozi je bila odlična učenka in posebno uspešna v jezikih. Po maturi bi bila rada nadaljevala študij, zlasti jo je mikala slavistika, a ni imela denarja za študij, ki bi trajal štiri leta. Šolala se je namreč iz dediščine, ki jo je prejela po vse prezigodaj umrlem očetu. Končno se je odločila za enoletni višji komercialni tečaj na Dunaju in nastopila službo v banki in Pragi. Izbruhnila je 1. svetovna vojna in zaradi negotovosti se je vrnila domov. Spomladi 1917 se je poročila. V srečnem zakonu sta se rodila dva otroka. Sin Matija, ki je bil študent kemije na tehniki v Ljubljani in hčerka Alenka, profesorica slavistike

Marija Glazerjeva v življenju res ni mogla doseči tega, za kar je imela sposobnosti, a njeno toplo čustvo do sočloveka, njena odzivnost, neskončna požrtvovalnost, pravičnost in poštenost so zdaleka prekašale intelektualne sposobnosti.

Do zadnjega utripa svojega srca je bila duhovno prisebna. Ves čas je spremljala kulturno dogajanje pri nas. Dosti je brala in imela izvrstnen občutek za pristnost in umetniško vrednost dela. Bila je redna bralka časopisja in vrste revij, med katerimi pa ji je bil najbolj pri srcu Planinski vestnik, kot mi je že pred leti sama dejala, zato se mi zdi prav, da sem ji napisala nekrolog v Planinski vestnik, ki je naš prijatelj, kadar nismo v gorah. Bil je tudi njen, prinašal ji je veselje.

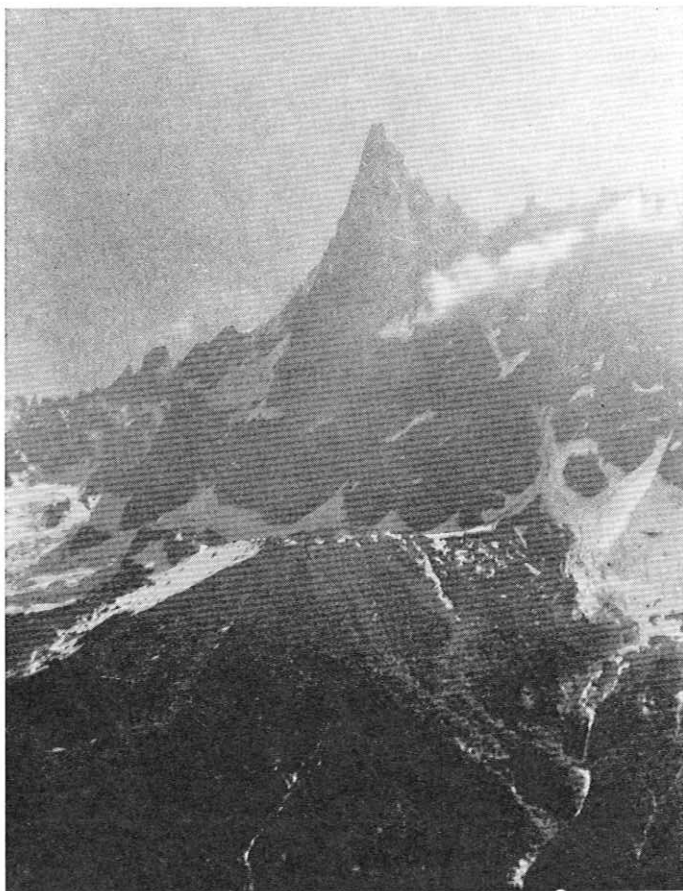
Planine je neizmerno ljubila, posebno še njen rodni pohorski svet. Zdaj počiva ob njegovem vznožju in pohorski gozdovi ji pojo nesmrtno melodijo...

SPOMINJANJE OB ODPRTI KNJIGI

MILAN VOŠANK

Tista dva dneva v juliju 1979, v steni okamnele ostrice kopja, v kamnitem zublju lepote, veselja, strahu in tesnobe ob pogledu obenem, v Druju, v jugozahodnem — Bonattijevem stebri, se mi vedno znova vračata v spomin podoživljanje in vnovično živetje. Vrv sva si delila z dobrim prijateljem Davorinom Žagarjem, potem ko sva se odločila za to goro ob sestopanju z poledenelega Trioleta, ko naju niso znali zvabiti več drugi, nekateri še večji in mogočnejši vrhovi, ko naju je granitna konica vlekla k sebi kakor simpatična ženska.

Hotel sem v Dru. Že dve leti nazaj sem si ga ogledoval in upal vanj kakor Prešeren v Julijo v svojih sonetih. Želel sem si tega vročega granita, nisem se mogel več upirati močnim čustvom. Toda potem, ko sva na večer prišla pod goro, ko sva slišala, kako je padalo kamenje, naju je postalo strah. Spomnila sva se vseh besed in zapisov prijateljev o divjem vstopnem ozebniku, o slepečih ognjenih nevihtnih strelah... Vendar sva v njihovih besedah in stavkih našla tudi dovolj lepote in sreče. Tudi zato sva šla

Druja, veličastna gora

in doživela težke trenutke ob pogledu na kamnite plazove v ozebniku ter ostajala mirna ob negotovih stopinjah in klinih. V stebru, za naju stebru sonca, nama je bilo poplačano. V šestometerski navpičnosti sva občutila vso polnost plezanja in gorniškega doživetja v celoti, ki ga ni mogla več pokvariti niti nevihta ob sestopu, ko sva nemirno poslušala brenčanje čebel in so naju po mokrih vrveh stresali udarci glasnih strel, zasipala sodra.

Walter Bonatti je jugozahodni steber Druja preplezal sam, ko ga je bil prej s soplezalci v mračnih dramah že dvakrat zavrnil. Sam je znova šel v neznano, znova nizal dejanja napete igre fizične in duševne moči telesa, in uspel srečno doseči vrhunec, zanj tedaj izredno vesel in pomemben zaključek le delčka iz njegove bogate bere gorniškega življenja.

Nekje sem prebral, da ga je v tistih šestih dneh, ko je bil v gori, v stebru, da ga je takrat ta prevzela, uročila, začarala, da je bil del nje, da ga je prisilila, da je z njo čutil in živel. Le v težkih trenutkih, ki jih ni bilo malo, je moral trpeti drugače, po človeško. Malo sva tistega, kar je doživel Walter v svojem stebru, doživela z Davorinom. Malo v primerjavi z njim, prvenstvenim plezalcem, toda veliko za naju. Morala bi mu biti hvaležna.

— — —

Ko sem slišal, da se v slovenščino prevaja Bonattijeva knjiga *Moje gore*, se me je polotil močan nemir. Kakor pred velikim vzponom. Knjigo sem moral dobiti. In zdaj, danes, ko sem že nekajkrat prebral posamezne spise, se res čutim kakor po velikem vzponu. Med prijatelji, ki so tudi že prebrali Walterjeve zapise, se je porodila misel, da bremo o sebi. Vsak od nas gornikov ima svojo pot, svoja doživljanja, občutenja in gledanja, ki so ne čisto na koncu vendarle samo njegova. Osebna. Njegova last in zaklad. Nekateri smo napisali samo nekaj spisov o svojem življenju med gorami in le redki izmed nas so ali bodo napisali o tem knjige. Redki pa bodo tudi doživeli gore

v taki obliki, v tako silnem zamahu volje in moči, tako polno, kakor jih je bil Walter Bonatti. Takega življenja mu ne smemo zavidati, lahko si samo želimo in se trudimo, da se mu približamo in se morda enačimo z njim ali ga celo prekosimo. Na svoj način in s svojim delom. Bonattijeva knjiga Moje gore je zapis nekega bivanja nekoga — njega. Je besedilo, ki nikdar ne utegne biti dolgočasno, je zgoščeno in je vedno le kratko v opisovanju dolgih dejanj. Vendar, nikoli prekratko, da ne bi zajelo vseh potez nekega plezalnega vzpona, priprav nanj in posledic po uspehi ali neuspehi izvršitvi. Ta knjiga je kakor roman, ki pa to pravzaprav ne sme biti, ampak je za nas le velika resnica o premnogih srečnih trenutkih v gorah, od Mont Blanca, do Patagonskih Andov in Himalaje. O trenutkih in urah, ko je šlo za življenje, ko so bili dnevi tudi žalostni, ker so ljudje umirali v nemoči pred naravo. To je berilo nenehnega vračanja v eni sami želji, še enkrat doživeti lepoto gora, čeprav je bila ob tej želji tudi vedno zavestno in jasno navzoča misel, da doživetje, vzpon, lahko postane tudi razočaranje, strah, trpljenje, boj, kalvarija. Kako močno se je Bonatti zavedal svetlobe in teme v gorah, nam razloži že v uvodu, nato pa se še skozi celotno besedilo dopolnjuje. Že zato ga mnogi upravičeno štejejo za najkompletnejšega alpinista v zgodovini. Mojstra skale, ledu in snega, nasilnega in nežnega, rahločutnega v odnosu do lepote gorske narave obenem. Preudarnega moža, ki ga prav zato vsekakor vedno le nista mogla reševati trdoživost in posebne fiziološke lastnosti. To je knjiga, ki govori o nas. Govori o plezalcih, smučarjih, alpinistih — gornikih.

— — —

Najprej sem planil na branje o jugozahodnem stebri. Bonatti se je zanj odločil šele potem, ko so Francozi uspeli v osrednjem delu te veličastne, spoštovanja vredne Drujeve južne stene. Steber mu je pomenil poleg plezalskega nerešenega problema še močan osebni izziv. Leta 1953 je s prijatelji prvič stal pod steno, ko je dokončno odločitev za poskus vzpona rešil v sebi nekaj dni prej na samotnem pohajkovanju po vrhovih. Uspel je dve leti kasneje, po dolgih duševnih borbah v sebi kot posledica trpljenja na gori K2 v Karakorumu. Sprva je hotel v Dru samo zato, da opravi z dolgom, kasneje so ga te misli zapustile, pozdravil je svojo psiho ter goro spet videl v pravi podobi. Zato je moral uspeti. Šest dni plezalskega garanja, ko so nekajkrat divjale nevihte, ko je včasih še komajda umel poiskati varne prehode čez steno in so v njegovem telesu sekale strele duha, ga je držala z bližnjo civilizirano dolino edina vez — večerne lučke in oddaljeni glasovi prijateljev na meliščih. Ti so mu prišli nasproti po normalnem pristopu na Dru, ko je izplezal. Šesti bivač med sestopom mu potem, kakor je zapisal na koncu spisa, sploh ni bil več težaven, ker je čutil v sebi uspeh in vedel, da bodo dnevi pred njim zato boljši . . .

Šele ko to beremo, se mnogi izmed nas zavemo, da se z nami nemalokrat dogaja podobno.

Strah me je bilo vsakega naslednjega doživetja med branjem o plezanju v stebri. In veselil sem se z njim. Koliko je Walter Bonatti pretrpel v gorah! Strah me je bilo še, ko sem bral Bivač na K2, Božič v Mont Blancu, V Patagonskih Andih, V osrednjem Frêneyskem stebri. In veselil sem se znova z njim med branjem Treh severnih sten v Bregaliji, Veliki steber D'Angle, Osemnajst tisoč metrov v štirih dneh in pol, Sam v smeri Major, Severna stena Matterhorna: poslednje samohodstvo. Ob teh zadnjih spisih sem spoznal, zakaj je hodil v gore. In si potrdil, zakaj hodim sam. In še je drugih spisov, ki so me pritegnili, da se je dalo z njimi zaživeti.

Večkrat sem med branjem pomislil: saj ta človek je živel samo za gore, ničesar drugega zanj ni več obstajalo. Čeprav sem v misli potem tudi takoj podvomil, so me neke ob strani spremljale vse do spisa Zborom alpinizem. Še preden sem ga prebral, se mi je porajalo vprašanje — zakaj »zbogom« in obenem še, iznenada, če je Walter ljubil ženske. In tu, v tem nekakšnem poslovnem pismu, se je odkril v celoti, z enim samim stavkom, ko je izrazil svoja čustva in naklonjenost do žene. Ob teh besedah me je spretelo drugače kakor ob branju plezalskih doživljajev. Saj je kakor mi, sem si dejal. Moje gore so s tem spisom postale logična celota njegovega življenja. Še opisuje v tem spisu, kako se je odločil, da bo dovolj, če bo sestopil z gora in se posvetil nekakšnemu novinarskemu popotovanju. Uspel me je prepričati, da sem ga razumel, kakor razumem mnoge prijatelje in nekoč sebe. Vendar, še enkrat se je vrnil. V Matterhorn, da počasti plezalsko obletnico te legendarne gore s prvenstvenim zimskim vzponom. Še enkrat je doživljal sebe in goro v popolni mogoči celoti in na koncu srečen objel križ na vrhu, ko so se še hrumeča letala umaknila, da bi vrhunec med svojimi gorami doživel čimbolj obredno in intimno.

Pred kratkim sem prebral, da se je znova vrnil v gore in bivakiral na nekem sedlu v bližini njegovega Mont Blanca, katerega proslulo steno Brenvo je poznal od vseh mu znanih najbolje. Ob branju sem se spomnil, kako smo si nekoč prijatelji obljubili, da gora ne bomo nikdar zapustili, čeprav ne bomo vedno hodili med vrhove samo na plezanje. To je zavest in potreba, ki človeku gorniku vedno ostane. In ostala je tudi Walterju Bonattiju.

NA OGLEDIH

JANI BELE

Kramljanje počasi zamre. Drug drugemu so povedali, kje so bili, zmenili so se, kam gredo v nedeljo in zdaj zapuščajo majhen prostorček, kjer se sestajamo vsak četrtek. Kmalu je soba prazna. Ostanem sam. Na hitro uredim pošto, opravi tiste majhne stvari, ki jih nikjer ni videti in zaklenem sobo. Za domov je še nekoliko prezgodaj. Grem pa k »Jelenu«. Naši so gotovo tam in nadaljujejo neuradni sestanek. Za belimi mizami, pod košatimi kostanji, s prsti oklepajo vrčke točenega piva in ne ubogajo natakarjev.

»Ne može ovdje. Ovdje se samo jede.« (Ni mogoče tukaj, tu strežemo le hrano.)

Prisedem. Nekako pomirimo natakarja in po drugem pivu se jeziki razvežejo. Na dan privro spomini, stara junaštva in neuresničljive želje. Koliko idej; in to kakšnih. Nekdo navdušeno razlaga:

»Sem že poskusil. V tovarni. Stvar bo zažgala. Nova doba alpinizma!«

»O čem pa govoriš?«

»O pištoli. Taki, ki zabija žeblje v beton. Si predstavljaš? Prideš pod steno, opremljen kot John Wayne, začneš plezati in ko priplezaš do gladke plošče, samo puf, puf in luknje so izvrtane. Navrtaš vijake, preplezaš ploščo in za sabo izviješ vijake. Jasno, nobenemu ne poveš, kakšen je premer vijaka.«

»Kako bodo pa potem plezali za teboj?«

»Čisto enostavno. Ko bo priplezal do plošče, bo izmeril premer, se po vrvi spustil iz stene, stekel v ljubljansko Metalko in problem bo zanj rešen.«

Malo se zamislim. Ta pa ni resen. Zato raje prisluhnem drugemu pogovoru oziroma samogovoru, ki ga ima Matjaž. Tako je razburjen, da kar požira besede in težko ga razumem, kaj sploh hoče povedati.

»Če ti pa pravim! ... Stena, čisto taka, kot v Dolomitih ... poslušaj ... sami previsi, strehe ... na stojiščih po sedem klinov ... tiho bodi ... Italijani trenirajo tam ... film so snemali ... vse visi ven ... Amerika pri nas ...«

»Ja, kje pa je to?«

»V Ospu!«

»V Ospu? Še nikoli nisem slišal za ta kraj.«

»Ali nisi hodil v osnovno šolo? Na Primorskem, vendar!«

Na Primorskem? Teran in pršut, ne pa strehe in previsi. Pomenljivo se spogledamo in se nasmehnemo. Matjaž spet fantazira. Ampak ideje pa ima.

— — —
Ko se približno čez leto dni peljemo proti Primorski, si mislimo: No, gremo pa pogledat še ta Matjažev Osp. Saj sicer ne bi šli na Primorsko, ampak čez teden dni imamo sprejem med alpiniste in na kraški zemlji uspeva trta, ki daje odlično vino. Trije smo in v Franclnovem avtomobilu, za katerega ne vemo, ali ga je sam naredil ali pa mu je še kdo pomagal, drvimo po klancih Črnega kala. Malo manjka, da ne zgrešimo odcepa v Osp in že nas vijugasta asfaltirana cesta privede do majhne vasice, ki se skriva ob izhodu grape. Radovedni smo in s smehom iščemo tiste strašne Matjaževe strehe in previse. Že si mislimo obrniti, ko le vprašamo starejšega vaščana, kje je tista strašna stena. Čisto resno nam pove, da danes še noben ne pleza in nam pokaže pot. Torej bo le nekaj na tem. Pridemo do kanjona, ki ga na koncu zapira stena. Po zaraščeni stezi in pozneje skakaje iz balvana na balvan pridemo do stene. Kar vratovi nas bolijo, ko gledamo navzgor. Šele, ko z daljnogledom odkrivamo kline in napise sredi stene, vidimo, da je imel Matjaž prav. Kot zajci skačemo pod steno, vedno znova odkrivamo nove kline in kmalu spoznamo, kje potekata dve smeri. V nečem smo si edini: Stena je res zelo previsna in verjetno bo preteklo še zelo veliko vode, preden bomo mi tu plezali.

Pri kmetu v Ospu kupimo vino in že se peljemo proti Ljubljani. Avto kar pogumno požira kilometre in Francl naju ponosno gleda češ:

»Moj avto pa le še ni za staro šaro.«

Res, veliko sem se že prevozil s tem avtomobilom pa še nikoli ni bil tako hiter. Morda pa se je danes odločil za svoj labodji spev. Spev že, toda labod je nekoliko oskubljen, kajti kmalu zavoham, kako se nekaj žge in to tudi previdno omenim:

»Francl, nekaj smrdi.«

Zaničljivo me pogleda in odvrne:

»Ti tudi smrdiš.«

Pa nič. Ampak potem postane ta vonj močnejši; spet strokovno spregovorim:

»Ampak, Francl, res se nekaj žge.«

»Ti se tudi žgeš.«

Zdaj bom pa tiho pa naj bo, kar hoče. Iz motorja se začne kaditi; spet strahoma spregovorim:

»Francl, nekaj se kadí.«

»Ti se tudi . . .«

Šele, ko zagleda črn dim, ki se vali iz motorja, hitro pritisne na zavore, ustavi avto in zakriči:

»Veeeee . . .!!!«

Kaj vem, kaj je bilo. Nekaj v zvezi z »dihungami, fergazarjem«. Vem le to, da smo se več naslednjih tednov vozili v hribe z avtostopom.

— — —
Spet je minilo leto. Tedaj je že slovenska plezalska srenja »odkrila« novo steno — Osp. Ponovitve so sledile druga drugi kot po tekočem traku, časovni rekordi so padali, mi pa smo še vedno cincali, naj gremo ali ne. Zaradi prvih vtisov, ki nam jih je pustila stena, smo se počutili kar nekoliko premalo pripravljeni za to stvar.

Še enkrat sem šel pod steno, da bi malo pogledal. V okviru šolskega terenskega pouka nas je pot zanesla tudi v Osp. Ko smo si ogledali vse kraške pojave v okolici, nam profesor pokaže tudi steno in pravi: »No, če je med vami kakšen Homo alpinus, je prav verjetno že slišal za to steno.«

Z Darjem se spogledava. Oči se nama kar zasvetijo. On še ni bil pod steno in zato prosva profesorja, če lahko skočiva malo pogledat. Profesor predlaga glasovanje. Malo kolegov se s tem strinja, češ, onadva bosta skakala tam gori, mi pa naj tu gledamo v zrak in ju čakamo. To pa ne. Iz zadrege naju reši profesor:

»Veste, poznam domačijo, kjer imajo zelo odlično vino.«

Glasovanje ni več potrebno in že tečeva pod steno. Spet stegujeva vratove in se čudiva, kako so sploh prišli tu čez.

Ko odhajava, se še enkrat ozrem in si obljubim: prihodnjic ne bom samo gledal.

— — —
Tokrat sem z Nikom. Ko sem ga na sestanku navduševal za Osp, ni bil nič kaj za to. Zdaj pa, ko stojiva pod steno, kar ne more umakniti daljnogleda, s katerim preiskuje steno in išče »najino« Staro smer. Na majhni jasici si postavliva šotorček in ker še nisva nič zaspala, greva malo po vasi. Majhne, kamnite hiše, zidovi, popisani z domoljubnimi parolami, domačini, ki naju zvedavo ogledujejo in psi, ki besno lajajo na naju, vse to se spaja z vetrom, ki prinaša vonj po morju. Ko obhodi vso vas, se nekoliko začudiva. Ali sva sploh v Sloveniji? Res, ljudje govorijo po naše, tudi napis na hišah so naši, ampak, da v vsej vasi ni niti ene gostilne, to pa ni nič slovensko. Zaradi velikega obiska v zadnjem času bi že lahko odprli kakšno gostilno, na primer »Pri žejnem alpinistu«.

Vrneva se k šotoru, na gorilniku si skuhava nekaj malega in se zarijeva v spalne vreče. Zaprem oči pa kar ne morem zaspati. Nekoliko zaradi vznemirjenja pred jutrišnjim vzponom, nekoliko pa zaradi slik, ki se vrstijo pred mojimi zaprtimi očmi. Če dolgo časa gledaš neko stvar, potem jo vidiš tudi takrat, ko zapreš oči in poskušaš zaspati. Tudi zdaj je tako. Vidim bleščeče snežne kristale, črno modro nebo in smučine, ki ostajajo za nama. Saj ni čudno.

Šele pred dvema dnevoma sva s Stanetom ob mesečini, optana z nahrbtnikoma in smučmi, sopihala po ozki lovski stezici proti Žmavčarjem. Meseč je kar prehitro potonil za Kalškim grebenom in znašla sva se v temi. Ker se nama ne da jemati baterij iz nahrbtnikov, bolj tipaje nadaljujeva pot. S smučmi opletava po vejah in večkrat me stisne pri srcu, ko zadevam s smučmi ob skale in ostajajo na njih dolge, bele odrgnine. Meni je vseeno, če so smučmi odrgnjene, glavno, da dobro tečejo, ampak oni dan me je pa pošteno pogrelo. Smučī sem zapičil v sneg pred Erjavčevo kočo in užival ob steklenici piva, kar vidim, da nekdo ogleduje moje smučī in potem strokovno pravi svojemu prijatelju:

»E, ovaj nije dobar skijaš. Vidi, kako loše brine o svojim skijama.« (E, ta pa ni dober smučar, poglej, kako slabo skrbi zanje.)

Kar stemni se mi pred očmi. Res nisem kaj vem kako dober smučar, ampak, da mi bo to govoril nekdo, ki je po ne vem čigavi milosti uspel priti na Vršič, to pa ne. Če že nisem dober, sem pa vsaj vztrajen. To sem pokazal tudi na Štuparjevem memorialu na Kamniškem sedlu, kjer se vsako leto zberejo slovenski alpinisti na smučarskem tekmovanju. Proga je presneto dolga. Od kočē pa vse do Pastircev. Na startu nezaupljivo gledam tekmece. S tistimi, ki mažejo smučī, da bi šle hitreje, nimam nič opraviti. Jaz bi raje nabil nekaj žebļjev v smučī. Drugi, ki si dajejo pogum s pivom, so mi bolj všeč.

Ko omenim prijateljem, da bom vozil bolj po alpinistično in to z nahrbtnikom, jih takoj nekaj prosi, naj dam v nahrbtnik še kaj njihovega, da jih ne bo oviralo pri vožnji. Nahrbtnik je kmalu poln raznih kap, bund in rokavic tako, da je presneto težak. Ampak, kar sem rekel, sem rekel. Eden mi pomaga, da si ga optam in postavim se na start,

ki je na vrhu ograje. Kar težko diham od nestrpnosti, malo pa tudi od teže nahrbtnika in ko se le skoncentriram, se starter spravi na mojo kapo.

»Ti imaš pa lepo kapo. Ali je to ‚ta hitra‘?«

To, o kapi, sporoči tudi na cilj. Ker dvomim, da bom sploh prišel na cilj, povem starterju, da oni na cilju verjetno sploh ne bo videl kape.

In po radijskem oddajniku gre opozorilo:

»Hej, ti, tam dol. Zdaj pa pazi. Ta, ki bo zdaj startal, je rekel, da bo tako hitro prišel skozi cilj, da še kape ne boš videl. Še enkrat, dobro glej!«

Nekaj časa mi še ostane, da si naredim načrt. Vozil bom na vse ali nič. Torej na zmago. Tako, čisto po tekmovalno — »na kol«. Načrt je narejen šele do polovice proge, ko me starter že krepko porine. Iz graje skoraj padem na smučišče in že drvim proti prvim vratom. Zdaj pa po načrtu. Velja. Prva vrata — na kol, druga vrata — na kol, tretja vrata — v kol. Vrže me v zrak in v širokem loku pristanem pred nekim Gorenjcem, ki me posmehljivo vpraša:

»Ejga, a si kej zgubu?«

Izpljunem sneg, nekaj mu zabrusim nazaj, še sam ne vem kaj in odpeljem naprej. Ko drvim proti naslednjim vratom, že vidim, da je načrt propadel in z zmago ne bo nič. Zdaj je glavno, da pridem do cilja. Vozim proti zelo ostremu zavoju. Pazi. Malo pred vratci zavij levo in potem, hop, skozi. Velja. Jaz v levo, nahrbtnik v desno in spet se pobiram v snegu. Pa ne obupam. Med navdušenim navijanjem se poberem in odpeljem naprej. Nekoliko nad Kamnico me noge že pošteno bole. Ustavim se in počivam. Slišim, kako mi nekdo zakriči:

»Odvrti nahrbtnik, boš lažje vozil!«

Že ga mislim ubogati, ko zaslišim drug glas:

»Ne, saj imaš vendar mojo bundo notri!«

Pa nič. Po kratkem počitku odpeljem naprej. Previdno in predvsem počasi vozim od vratc do vratc, ko spet zaslišim glas:

»Umakni se!«

Začuden se ozrem in že švigne mimo mene tekmovalec, ki je startal za menoj. Zdag me začne že pošteno skrbeti. Kaj pa, če ne merijo več mojega časa? Na srečo je cilj blizu in če nič drugega, se čisto po tekmovalno »vržem« v cilj. Bil sem zadnji. Ampak kape pa vseeno niso videli na cilju. Izgubil sem jo nekje na sredi proge in prinesli so mi jo šele čez pol ure.

Ob takem premišljevanju pospešim korak in pustim Staneta za seboj. Vendar me strmina pred bivakom kmalu prisili k počasnejši hoji. Sneg je še zmznjen, zato si naveževa dereze in tako bolj varno nadaljujeva pot. Kar hitro se vzpenjava, le nekaj naju skrbi. Kako bova vozila tu doli? Sneg je zmznjen in če bi padel, bi bil zelo hitro v dolini. Stane me tolaži češ, saj imava cepine, se bova pa metala. Nejeverno ga pogledam. S tem ne bo nič. Dam pa že raje smuči dol in sestopim z derezami na nogah. V takem nič kaj ugodnem pričakovanju prideva do bivaka, ki je žal porušen, vendar naju tolaži misel, da ga neki zagnanci poskušajo ponovno postaviti; in to že nekaj let.

Okrepčava se in odideva naprej. Vreme je čudovito, brez oblačka, sonce se odbija od snežnih kristalov in počutiva se, kot bi hodila po brezmejnem morju lesketajočih se valov. Ob taki hoji se spomnim radijskih poročil, ki sva jih poslušala zvečer in začnem se smejati. Tako se smejim, da kar obstanem in globoko zajemam sapo. Smeh pa kar ne popusti. Stane se nekaj časa smeje z menoj, čez nekaj časa se zresni in me začne zaskrbljeno ogledovati. Verjetno si misli: sonce, prevelika vročina, pa ga je zadelo. Ko mu med smehom in hlastanjem za zrakom povem današnjo vremensko napoved, ki je »zmerno do pretežno oblačno«, me takoj razume.

Vrh. Kot ponavadi se usedeš, malo poješ, slikaš sebe in okolico, izdahneš nekajkrat »uh, kako je lepo«, zaigraš na orglice in ker imaš še nekaj časa, prelistaš vpisno knjigo. Najdeš nekaj znanih imen: »Tega pa poznam!« in če ni list iztrgan, tudi svoje ime. No, sem že tu. Se spomniš, kako je bilo takrat. Tako neumno se še nikoli nisem počutil pri plezanju. Spoznal sem namreč, kaj pomeni opomba v plezalnem vodniku: ob slabem vremenu se lahko umakneš na markirano pot. Mi z vrvi in klini, tri metre zraven pa ljudje z rokami v žepih. Raje hitro obrnem list. Še enkrat sem bil tu. Časi, ko sem imel še nekaj kondicije. Ob enih popoldne sem startal iz Šentvida, šel na Ledine, preplezal grapo Križa, sestopil, zlezal še greben in ob osmih sem bil že na sestanku odseka. Da pravimo temu mladostna zagnanost? Ne vem.

Tudi zdaj se vpiševa. Obujeva si težke »pancerje«, natankneva smuči in se zakadiva po strmini. Tiste skrbi, češ, kako bova vozila nazaj, so bile nepotrebne, kajti sneg se je idealno odjužil, zato je bila smuka takšna, da še zdaj, ko se premetavam po šotoru v Ospu, kar ne morem zaspati.

Saj bi že zaspal, ampak vse naokrog se oglašajo ptiči s svojim prav »pogrebni petjem«. Kaj vem, kakšne sorte ptiči so to. Predstavljam si jih pa. Verjetno stoje na veji tako, na eni nogi, gledajo v noč in od časa do časa spustijo svoj »skuuuuu«. Le počakaj. Samo da vstanem in zaženem kamen v veje, pa naj se kdorkoli pritoži društvu za ZPPP.

(Kdor ne ve, kaj je to, mu lahko povem tudi jaz: društvo za zaščito ponoči pojočih ptičev.) Da še ni ustanovljeno. Pa še bo, le da odpnem zadrgo na spalni vreči, zlezem iz vreče, odpnem zadrgo na šotoru, stopim ven ..., se sklonim ..., pobrem kamen ... hrrrr.

— — —
Leživa na travi. Sonce močno pripeka in treba bo sestopiti po ozki stezi, nama pa se kar nič ne da. Mišice naju bole od dolgega visenja v stremenih in steganjanja za klini. Vendar sem vseeno vesel. To ni nikakršno navdušeno zmagoslavje, kot ga verjetno poznajo zmagovalci velikih sten, je le občutek, da sem preplezal še eno lepo smer.

»KRES«

STANE POLJAK

Topo zrem v zadnji del velikanske Janezove »omare«, ko sopihava in lezeva po grušču proti Srebrnemu sedlu. Pot curkoma lije z mene in se meša z gosto meglo. Končno pomoliva glavi iz megle in se sesedeva v zeleno razkošje na sedlu. Že nekaj deset metrov pod nama je megleno morje. Če bi ne bila na markirani poti, bi danes gotovo ne prišla na Korošico. Kočo lahko v »mleku« le slutim in zaman se oziram po strmih vertikalah Dedca in prijazno verigo Vršičev. Vsepovsod je le »mlečna kaša«. Gore pa so danes prijazne z nama, kakor da se hočejo čimbolj veličastno in mogočno posloviti od ubogega smrtnika, ki odhaja daleč na jug v »službo domovini«. Lahen vetrič prišumi nekje s štajerske strani in meglice se kot beli oblaki dvignejo proti toplemu soncu, ki jih takoj s slastjo pospravi. Pred nama je prekrasen dan, ki je kot nalašč za plezanje.

Ustaviva se pod JV steno Lučke Brane. Danes ji bova izsilila še njeno zadnjo skrivnost. Vrtoglavo navpične plati centralnega stebra se zabadajo v nebo in se nekje daleč zgoraj zlivajo v modrini neskončnih daljav. Razdeliva si kramo in lahkotno priplezava na gredino, kjer se vsa skrivnost šele začne. Kar malce me stisne pri srcu, ko si ogledujem gladke, črne plati nad nama. »Janez, trd oreh bo to ...« rečem kar tako mimogrede, samo da pretrgam tišino. »Mhm ...«, zamrmra in si ureja opremo. Ne da se zmotiti in kakor v neki sveti zamaknjenosti strmi v steno. »Mislim, da bo šlo,« se mi nasmehe, ko si stisneva roki in si zaželiva srečo.

Že po prvih metrih je njegovo plezanje podobno pajkovim umetnijam. Rdeča in rumena vrv mi sunkovito polzita skozi dlani, nad mano se pa Janez pogovarja s težnostjo. Stena je neizprosna v svoji navpičnosti. Po konicah prstov in špičkah plezalnikov se Janez po centimetrih pomika navzgor.

Vrat me že boli od nenehnega gledanja navzgor. Vidim tako samo pete njegovih novih plezalnikov, ki prav danes doživljajo svoj ognjeni krst. Sem in tja mi po čeladi veselo zarožlja in ves se zgrbim v strahu, da se mi Janez ne »zruši« na glavo. Vendar, če ga ne bo izdala skala, se to ne bo zgodilo; povsem si zaupava in »najlonki« naju kakor nitki povezujeta v celoto, ki isto misli, isto hoče, v istem uživa. V takih trenutkih vem, zakaj živim. V skrajnih naporih in na robu tveganja vedno znova spoznavam pravo ceno in veličino življenja. Nobene dolinske zabave ne bi hotel menjati za občutja, ki jih doživljam v takih trenutkih.

»Zdaj se bova šla pa kavboje, Stenč!« me iz razmišljanja zdrami glas. Zazrem se navzgor in vidim Janeza, kako v nemogoči pozi stoji ali bolje visi pod gladko previsno ploščo, v roki pa vihti zanko kot laso. Vendar se mu je nikakor ne posreči vreči okrog rogljička nad seboj. »Gotovo bi padel na sprejemnem izpitu za kavboja!« mu zakličem med smehom. »Pazi, da ne bom začel delati izpit za padalca!« me zavrne Janez. Trdno poprimem vrvi in končno — Janez je opravil izpit. Previdno se potegne do rogljička, mu zaupa življenje, že v naslednjem trenutku pa vrže obe nogi nekam v višino rok. Debelo požrem slino in brez besed opazujem te njegove vragolije. Telo se mu napne kot lok in že se kot puščica požene navzgor. Čes čas izgineta še njegovi nogi. »Bravo, Jošt, dobro si jo ukani!« ga pohvalim, toda od zgoraj je slišati le veličastno sopihanje. Takoj grem za njim in v plošči moram celo kot drugi sam pri sebi priznati, da je skrajno težka. Podobno kot Janez se pregoljufam čez in že sem vpet v klin v stojišču poleg njega. Sicer pa res ne vem, če se temu lahko reče stojišče, saj bolj visiva v klinih, ne stojiva.

»Napni rdečo!« Janez visi v previsu in ne ve, kako naprej. Črna, krušljiva poč je neizprosna. Visi v pasu kakor v gugalnici in preskuša mikroskopske prijeme nad sabo. Pa vse, za kar prime, sledi zakonom gravitacije. »Poskusi desno, mogoče bo šlo!« Zabi je zagozdo, se postavi v skoraj vodoravni položaj in preči v tegu okrog roba. Izgine mi izpred oči in po počasnem polzenju vrvi lahko sklepam, da se težave še vedno vrste. Nenadoma me zasuje pravi plaz kamnitih izstrelkov. Pričakujem tudi Jošta. »Strašno krušljivo je tu!« se mi opravičuje. Oddahnem si, saj se je le uspel obdržati v tem kamnolomčku. Nikakor mi ne gre v glavo, da je steber res tako krušljiv. Od daleč bi te bele plati morale pomeniti skalo, ki je trda kot beton. Vrv steče hitreje in nenadoma opazim Janezovo silhueto visoko v previsu, točno nad mojo glavo. Modrina njegove čelade se zliva z modrino neba; kot akrobat se vzpenja proti soncu. Pripravim fotoaparatus in fotografiram, fotografiram... Zaslišim glasove in spodaj na poti zagledam gručo planincev. Nekaj kričijo in z rokami kažejo proti nama. Lahko le ugibam, o čem tako vneto razpravljajo. Gotovo ne morejo razumeti, zakaj se obešava tu gori.

Nič več težav! nenadoma zaslišim Janeza. Hitro izbijem kline in odtelovadam navzgor. Zagozda ostane v počti, ker brez nje preprosto ne gre.

Po krušljivi previsni lepoti se okrog roba prevalim na udobno polico. Prijatelj sedi ob »žandarju« in se mi na vsa usta reži. »Odpeketa« navzgor in uživam v zares lepi plezariji. Vse se mi nenadoma zazdi, kot da je to veličastna pesem, in zavriskam na vse grlo.

Po lažjem terenu prideva dobre volje na vrh. Plezalno kramo »póčiva« dol, sedeva na zeleno travico in se kakor martinčka ponujava zadnjim sončnim žarkom. Rinke postajajo vse bolj škrlatne, Mrzla gora se je ogrnila v rdeč plašč in se, mogočna kakor kraljica, razgleduje po dolini. Leživa brez besed in vpijava lepoto večera. Tišina govori v vsej svoji večini. Spomniva se prijateljev, ki so že delili kdaj z nama lepote planin. Škoda, da niso zraven, bil bi večer še lepši...

Vračava se v dolino. Prepoln sem vtisov, da bi karkoli govoril. Še zadnjič se ozrem proti steni. Vem, da je dolgo ne bom videl. Beli steber se kakor mogočen stražar odraža v nastajajočem mraku. Pomaham mu kot staremu prijatelju — del sebe sem pustil v njem. Pa tudi gora me ni odpustila praznih rok...

Opomba: JV stena Lučke Brane, prvenstvena smer Kres, ocena IV—V (II—III), 250 m. Plezala 27. 9. 1980 Janez Kovač (AO Impol) in Stane Poljak (AO Rašica).

IN PODOBNO DALJE...

BOJAN JEVŠEVAR

Vrhovi utrujenih krošenj so lovili zadnje poljube sonca, ki je lomilo ostro črto grebena na dvoje. V grapah ostenja so že zastajale kapljice, ki so se utrgale z kdove katere zaplate prezgodnjega snega. Vse manj jih je utonilo v grušču; sploščile so se ob skalah in se po dolgem času neslišno zbirale v previsih. Za dolgo noč so se ujele v tanke, krhke ledene sveče.

Mrzlo je velo čez sedlo. Onkraj je bila reka in prav tisti dan je bilo opaziti na produ prvi požled, ki se je sicer ubogljivo skrnil pred mlačnostjo opoldneva, a se je spet pojavil že s prvo večerno sapo, ki je odpihala še zadnje upe na toplo jesen.

Vse je onemelo. Seherni kamen je bil ujet v mrzlo goro in hočeš nočeš, vse je moralo čakati na odjugo.

— — —

Poleti se je tu zgodilo marsikaj zanimivega. Res da se je večina obiskovalcev trumoma valila mimo, a vse več je bilo takih, ki so si drznili tudi v grape in kamine ostenja; nekateri celo sami. Še več, ko najbolj pritisne mraz, ko vse zaspí pod nameti snega, ko tišina preglasi zimski večer... Tudi tedaj si drznejo.

— — —

In tisti mož je prišel, ko so se v mrazu rojevale nove počti in luščile nove skale. Približeval se je počasi, nezaupljivo. Vedno znova se je ustavljal in strmel v steno. Ocenjeval jo je, vsako ped v njej je pretehtal — in se zaljubljal. Steni so bili vsi taki kaj malo mar, a ta je prinesel s sabo nekaj vznemirljivega. Mož se je skoraj prestrašil, ko mu je stena na nema vprašanja odgovorila. Prekrilil je čez breče, ki še niso čutile

ne večernega ne jutranjega sonca, prav do vznožja stene. Zavedel se je, kako brezupna želja ga je obsedla. A bilo je prepozno. Zanj.

Ves dan je porabil za ogleda. Precej dni je minilo, preden se je vrnil. Dan je bil, kot da bi nekdo vrgel čez steno mokro cunjjo, da se odcedi, da stopi ves led in osvoboditi uklenjeno mavrico. Nejevoljen, ker je zamudil toliko časa, se je obrnil. A ostala je njegova misel in stena jo je sprejela, in čakala.

Dobil je priložnost, ki jo je v strahu, da je zadnja, hotel tudi izkoristiti. V čudovitem dnevu je odšel proti steni. Pomislil je, da vstopa v Had; manjkal je le še Aheron. Prav previdno je prestopil senčno črto, kot da bi se bal, da ga topla svetloba ne bo kar preprosto izpustila in da se bo ob senci spotaknil. Ni se spotaknil... Stena ga je dočakala...

— — —

Kar kmalu bo pomlad. Nenadoma bo zrak poln ščegetljivega smeha prvih klinčkov in tu in tam bo že tudi kakšen tetrapak lovil toploto daljšega dne. Plazišča bodo razorana s smučmi. Čez sedlo bo zavel milejši veter. Navlažen bo z bučanjem osvobojene reke. In tu doli, pod steno, se bo pretakalo življenje po novih brstičih. Spet se bodo razrasle krošnje. Poleti se bodo pod njimi potile nove trume ljudi. Spet bodo nekateri zašli v odmaknjeni šepet stene.

In spet bodo pod jesensko barvo neba ostale le utrujene krošnje, ki bodo lovile zadnje poljube sonca, ko se bo poslavljal za grebenom. In z njim še eno leto. Človeško leto...

MED OSTMI VPRAŠAJEV

LOREDANA HROVATIN

V temi potujem za sledjo svetlobe. Velika svetloba se pomika mimo mene, kdo ve kam? Sem le drobec sončnega prahu, sestavljen iz senc in svetlobe. Iz teme se skozi svetlobni pramen vračam v temo. Kakšni občutki se polaščajo moje duše, ko hodim po tako čudnem svetu.

Človek, kako majhen si! Kako slab po telesu, a kako velik v svojem duhu. Prah bodo tvoje kosti. Toda tvoja duša je neminljiva.

Iz sive megle se pokaže žareča krogla. Velikani vstajajo. Snemajo si svoje meglene čepice in si umivajo svoje obraze v čisti zori. Iz oceana sivih oblakov se dvigajo razvaline gradov in trdnjav, velikanski spomeniki nekdanjih bogov.

Sprejmite me v svoje naročje! Posrkajte me vase! Prepojite me s svojo močjo! Hočem biti eden vaših stebrov! Hočem nositi oboke neba! Naj bom kamen. Kajti jaz iščem nevarnosti. Toda zakaj? Zato, ker jih ljubim. Ljubim jih pa zato, ker me napravijo močnejšo. Nevarnost lušči z nas slabost in nas kali.

Ničesar ni, kar bi me strlo. Hočem kljubovati vetru in ledenikom. Nočem pasti in zginiti. Človek sem, moja duša je polna brezen in prepadov.

Življenje se z mano poigrava po mili volji, zato se tudi jaz z njim. Kot igračka mi je. Hočem dvigniti sebe, ne prenesem več zadušljivosti in gnilega ozračja. Ljudje smo obsojeni na tekmo. Vidite, kakšno je naše življenje. Kakor zveri smo, ki trgajo, druga drugi iz gobca. Naše duše so kamnite. Slepi in gluhi smo za bolečine drugih. Kako malo imamo ljudje občutka za bolečine drugih in koliko za svoje. V nas je neka nenasitna želja. Kdo in kako bo koga premagal? Kdo bo prvi? Ne vprašujemo se o ceni, ne o smislu, le o cilju. Hočemo čim bolj k višku. Toda pri tem moramo marsikaj žrtvovati. In samo sebe imamo pravico žrtvovati. Igrati karte na svoj račun.

Oja, saj živimo. Saj smo zadovoljni sami s seboj. Saj gre. Ne bodo nas prej zagrebli, ne da bi prej kaj lepega videli. Tako pravi Kmecl! Kaj pravim jaz?

Takrat so zahrumela kolesa, zacvilile so zavore, slišal se je smeh iz čebelnjaka. To mi pili kosti in trga živce. Spet sem med zakoni doline. Naj ti zakoni kar v dolini ostanejo. Naj ostane ta hrup in nered.

Morda sem si prav zaradi tega zaželela drugačen svet in samoto.

Foto Albert Sušnik

DR. DRAGO MEZE, HRIBOVSKÉ KMETIJE V GORNJI SAVINJSKI DOLINI PO LETU 1967

TINE OREL

V Geografskem zborniku XIX/1 1979 je izšla pomembna razprava dr. Mezeta, razprava, ki jo bo s pridom in užitkom bral tudi planinec, ki ni geograf, agronom, ekonom ali kak drug strokovnjak, planinec, ki mu je po naravi stvari blizu njena tematika in problematika. Delo je sprejel razred za prirodnoslovne vede Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Gre torej za znanstveno delo, ki ima nedvomno globlji pomen za naš obstanek.

Avtor se že dve desetletji in več posveča gornjesavinjskim hribovskim kmetijam. O tem je objavil več tehtnih razprav v Geografskem zborniku, Celjskem zborniku, v poljudnejši obliki tudi v Planinskem vestniku in Turističnem vestniku. Njegove razprave so mikavno berilo tudi za bralca, ki strokovni vsebini razprav morda ni blizu, doživlja pa to problematiko čustveno. Problemi, ki jih dr. Meze raziskuje in obravnava, so taki, da bi bilo prav, če bi bili pred očmi vseh, ki se iz tega ali onega zornega kota zanimajo za življenjska vprašanja naše ožje domovine, saj gre za ohranitev dragocenih hribovskih samih, za njihov razvoj in napredek v današnjih razmerah, ne nazadnje za njihov smisel in upravičenost.

O avtorjevem znanstveno raziskovalnem delu kot planinci poročamo z veseljem in zadoščanjem, saj utemeljuje moderno kmečko gospodarjenje na saminah v goratem svetu in to z gozdovi, z živino, s kmečkim turizmom in drugimi panogami oz. zaposlitvami. Mezetovo delo odlikuje znanstvena akribija pri ugotavljanju obstoječega stanja, trezna in natančna presoja dejstev, razločna analiza in smiselna sinteza, trdno postavljena na dosedanje stanje samih pa na njihovo vrednost in pomen v prihodnosti. Izrazni slog razprave je jedrnat, zares premišljen in prilagojen znanstveni obravnavi te mikavne, pokrajinsko očarljive gorate pokrajine, vendar pri branju ni težko začititi avtorjevo odprto srce za dragocene hribovske domačije in njihove ljudi. Ker je to res, je mogoče razumeti, zakaj je to ne lahko znanstveno delo v celoti tako lepo uspelo in ima tudi svoj literarni mik.

Mezetovo delo je tehtno podprlo tudi ljubiteljska prizadevanja, ki se jih je po sili razmer v prvem desetletju po osvoboditvi na razne načine lotevala celjska planinska organizacija, prizadevanja pri oživljanju turizma v Gornji Savinjski dolini, kar je za njo kasneje prevzela turistična zveza. Težko bi bilo tedaj ostati zgolj pri delu za obnovo požganih in opuščeni planinskih koč, ne da bi se bili lotili obnove vsega tistega, kar

je pred vojno že tvorilo turistično gospodarjenje od Logarske doline do Rogaške Slatine. Zato ni nič čudnega, če je tudi v PV od 1950 do 1970 vrsta opomb in zapisov o turističnem gospodarjenju s Savinjsko dolino, o koristih in nevarnostih turizma, o prostorskem urejanju v Alpah, o varstvu gorskih voda, o vaseh za pravi oddih, o hribovskih kmetijah — »penzionih« in še o tem in onem, kar je v zvezi s turističnim gospodarstvom v gorah. Šteli smo si tudi za častno dolžnost, če smo v planinskem glasilu opozorili na pomembnost znanstvene raziskave, ki jo je dr. Meze vodil vsa ta leta s strokovno sposobnostjo, z znanstveno razčlemba in vizijo. Ta se danes že odkriva in razgrinja kot nov list v razvoju tega lepega kota naše domovine.

Mezetovo znanstveno delo o lučki pokrajini z Raduho, o sprehodih po Gornji Savinjski dolini, o Menini, o samotnih kmetijah istotam itd. se je izkazalo kot globoko utemeljeno — ne samo zaradi izjemne pokrajinske lepote, zaradi vrste sijajnih »vrednot«, zaradi turizma, zaradi gozdnega in živinorejskega gospodarstva, temveč tudi s tem, da je vsaka naša hribovska samina živa priča našega življa v Alpah. Kako je to bodlo v oči pohlepne tujca — osvajalca! Res je, izseljevanje s hribov je najbrž neizogibno, prav tako nujna pa je ohranitev teh samih, hribovskih domačij, saj tvorijo in razglašajo našo živo poselitveno mejo. Če jo hočemo obdržati zares aktualno, živo in tvorno, moramo z gospodarstvom prepričati hribovske gospodarje, da se vendarle spleča ostati doma.

Delo dr. Mezeta je optimistično. Njegov optimizem ima svoj temelj v nedvomnem naglem napredku obravnavanih naselij, torej v objektivno pretehtanem današnjem stanju tistih domačij, ki so se nam zdele pred dvajsetimi leti močno ogrožene.

Kaj se je torej že spremenilo, kar je utrdilo korenine prastarega slovenskega hribovskega prebivalstva v zahtevni, vendar dobri in lepi rodni zemlji?

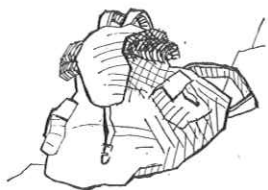
Avtor dr. Meze povzema oz. sklepa: Hribovske kmetije so postale dostopnejše, saj so jih razmeroma dobre ceste povezale z dolinskimi prometnim omrežjem. Veliko je prispevala elektrifikacija. Gospodarsko in socialno življenje se je s tem povsem spremenilo, omogočena je modernizacija govedoreje, tu je kmetijska mehanizacija in porastek številnih mešanih kmetij. Kmetije, posebno usmerjene, so si opomogle — že se iščejo, delajo in kupujejo nove pašne površine. Celo v dolini! Le kakih 10% kmetij je tako majhnih, da temu razvoju ne morejo biti kos.

Vendar avtor na koncu navaja pesimistično sodbo agronoma ing. Lojzeta Plaznika, češ da kmečkih gospodarjev na hribovske kmetije ne veže gospodarska korist, temveč prirojena ljubezen, ki je pripravljena na žrtev (kaj pa, če gre ljubezen vendarle skozi želodec — po ljudski modrosti! op. pis.). Da je mlajši rod že načet! Če smo za ohranitev hribovskih kmetij, tako sklepa citirani kmetijski strokovnjak, bo treba še marsikaj ukreniti: poskrbeti za ugodne kredite, za stanovanjsko izgradnjo, za opremo in komunalo, za davčne olajšave ali celo oprostitev, poskrbeti za dotacije. Ne nazadnje, saj gre vendar tudi za obrambno vrednost hribovskega sveta!

Nedvomno! Drugače res ne bo šlo. Mezetova razprava sama to tudi izpričuje.

Raziskovalno delo dr. Mezeta je za slovenski narod, za nas, ki se radi postavljamo z izjemno razvitim planinstvom, izredno koristno, smiselno in kar pereče. Za problematiko hribovskega prebivalstva moramo imeti odprte oči in srce, moramo ga poznati, moramo ga imeti radi. Oči pa ne vidijo vsega, če jim pogleda ne razsvetljuje znanstvena razčlemba gospodarjenja, če z njeno pomočjo ne predremo v zapleteni svet hribovskega človeka. Če nam je kaj do tega, da bo ta živelj v našem prigorju ostal dragocen, tvoren, oživljavač človeški element, bo treba poseči po »ustreznih preventivnih agrarno-političnih ukrepih«. Nedvomno! Tako izzvenevajo tudi znanstveno podprti sklepi dr. Mezeta.

S to perspektivo se ta žgoče aktualna razprava dr. Mezeta konča. Lahko bi še rekli: Vsa razprava od začetka do kraja to tudi utemeljuje, to je tudi njena znanstvena vrednost, saj je »navodilo za akcijo«.

OPOZORILA IN VARSTVO PRED SNEŽNIMI PLAZOVI

PAVLE ŠEGULA

Pred leti je Izvršni svet SR Slovenije zadolžil Gorsko reševalno službo pri Planinski zvezi Slovenije, naj v kritičnih obdobjih opozarja na nevarnost snežnih plazov in tako k reševanju iz plazov doda še preprečevanje nesreč. Bolje je nesrečo preprečiti, kot pa se otepati s posledicami, saj je znano, da so te — kar zadeva plazove — za marsikoga nepopravljive.

GRS se naloge ni branila, od vsega začetka pa se je zavedala, da je brez poklicnih delavcev ni mogoče redno in uspešno izvajati in je poskrbela, da smo tudi v Sloveniji ustanovili Službo snežnih plazov (SSP), ki je dobila svoj sedež pri Hidrometeorološkem zavodu SR Slovenije. SSP deluje v letošnji zimi že peto sezono.

Način dela SSP je tak, kot ga poznamo pri drugih ustanovah te vrste v Evropi in drugod po svetu. Mreža opazovalnih točk in opazovalcev zbira podatke o vremenu, vetru, snegu, o snežni odeji, plazovih in lokalnih nevarnostih snežnih plazov ter jih redno vsako jutro posreduje osrednji postaji v Ljubljani. Tu opravijo presajo in izdajo ustrezno opozorilo. Mnogi zamenjujejo opozorilo za napoved ali pa sprašujejo, zakaj *opozorilo* in ne *napoved*. Več od opozoril si dandanes ni sposobna privoščiti nobena služba te vrste. Dejavnikov, ki odločajo o snežnem plazu je veliko: vrsta, hrapavost, nagib, poraščenost tal, kam je usmerjeno pobočje, debelina snežne odeje, njena slojevitost, vrsta snega v snežni odeji, obremenjenost, temperatura, sprememba temperature, veter, osončenje, letni čas, trenutne vremenske razmere itd. Med seboj so povezani na sila mnogoštevilne in zapletene načine, ki se od kraja do kraja v istem trenutku močno razlikujejo ali tudi ne. Očitno je samo to, da je praviloma nemogoče točno sestaviti tako napoved, ki bi zagotovo veljala za daljši čas. Le razgledan poznavalec, ki zelo dobro pozna zaupano mu območje in se s tem delom nepretrgoma ukvarja vrsto let ima več možnosti, da v krajevnem merilu z veliko točnostjo predvidi nevarnost, da bi se sprožil plaz. In vendar lahko tudi njemu neznani vplivi neopazno spremene razmere tako, da spet ne bo mogel povsem zanesljivo napovedati, kaj se bo dogodilo v bližnji prihodnosti.

Tako SSP po vsem svetu praviloma ostajajo pri opozorilih in imajo tudi uspehe, ki so odvisni predvsem od tega, koliko ljudje opozorila jemljejo resno in jih upoštevajo.

Opozorila naše službe objavlja radio na I. programu ob osmi uri, po potrebi tudi čez dan in tudi na II. programu. Podatke objavlja tudi televizija. Vsakdo ga lahko dobi tudi na službeni telefon SSP ali po telefonu (061) 982. Mnogo ljudi je hvaležnih za koristno pridobitev, pri katerem rojstvu je učinkovito pomagal tudi Republiški štab za Civilno zaščito SR Slovenije. Številni občani na podlagi smernic in opozoril SSP usmerjajo svoje izlete in drugo dejavnost. Včasih slišimo seveda tudi kritike. Posameznikom stvar ni všeč, češ da so opozorila preveč splošna, da pretiravajo, da so prepogosta, da niso natančna in tako naprej.

Dosti teh glasov prihaja iz vrst alpinistov in turnih smučarjev, ki se večkrat znajdejo v ogroženih predelih, kjer včasih krajevne razmere pač niso take, kot drugod. Po drugi strani pa vemo — sami alpinisti še najbolje — da prav alpinisti kar pogosto zabredejo v objem plazov, o čemer pa praviloma modro molče, pač po znanem reku: »Konec dober, vse dobro!« Tu in tam potožijo posamezni društveni delavci, da preventivci »s svarili plašimo ljudi in zmanjšujemo obisk v kočah«, pri čemer pa pozabljajo, da je pozimi odprtih le malo koč, če pa bi bile, bi ljudem nevarnosti ne smeli zamolčati, tudi če opozorilo kdaj pa kdaj »udari nekoliko mimo«. Razgledan alpinist, planinec bo že tudi sam presodil, kako je z nevarnostjo ter tudi modrosti dodal še svojo osebno odločitev, medtem ko je bolje, da povsem neuki začetniki pozimi v kritičnem času raje izbirajo manj nevarne cilje.

Nasprotno so opozoril, ki vabijo k previdnosti, veseli reševalci, saj vedo, da so opozorila del vzgoje in preprečevanja nesreč ter v prid tudi njihovi varnosti. Presneto dobro vedo, da morajo zaradi nespametnega ravnanja ljudi, ki jih praviloma sploh ne poznajo, kaj pogosto tvegati glavo in se podajati v nevarnost, ki lahko ugonobi tudi nje same. Naj bo teh razmišljanj dovolj. Zdi se mi, da nas bodo bolj učinkovito prepričali zgledi o dogodkih, ki so ogrožali ljudi v času, ko so opozorila to predvidela.

Če taki podatki so, bo kritika odveč, o tem pa naj sodi in presodi vsak bralec sam na podlagi stvarnih ugotovitev! V zimi 1979/1980 smo pri Podkomisiji GRS za plazove (KSP—GRS) zabeležili šestnajst plazov, ki so ogrožali življenja in prizadejali gmotno škodo. Prav gotovo je še dosti primerov, ki so ušli našemu pregledu, a za silo bo zadostovalo tudi to, kar imamo.

Preletimo na kratko te dogodke!

1. Osemindvajsetega decembra 1979 sta se srečala s plazom dva alpinista med sestopom v žlebu pod Lučkim Dedcem. Enega od njiju je plaz nekaj časa nesel, vendar je srečno in brez poškodb ušel nevarnosti. Opozorilo SSP je za tisti dan med drugim navajalo tole: »Včeraj se je utrgalo nekaj snežnih plazov. Snežna odeja se še seseda in utruje. Trenutna nevarnost pred snežnimi plazovi je zmerna.«

2. Devetindvajsetega decembra 1979 sta se dva alpinista podala na zimsko prečenje Košute ter hotela pristopiti do izhodišča na grebenu po grapi, ki se strmo pne od ljubeljske ceste pod greben Velikega vrha. Gazila sta nov sneg, ki jima je ponekod segal celo do vratu in sprožila plaz sprijetega snega. Ta je enega odložil že po nekaj deset metrih, drugega pa šele štiristo metrov niže. Bistvene škode nista utrpela.

Iz opozorila SSP povzemamo za ta dan naslednje: »Snežna odeja je še rahla. Nevarnost pred plazovi je sicer zmerna, narašča pa zaradi novega snega in še nadaljnega sneženja.«

3. Dvanajstega januarja 1980 je alpinist pod Robičjem na Vršiču sprožil plaz v ozkem jarku. Plazu se je pravočasno umaknil, pet minut kasneje pa je povzročil nov, večji plaz, ki ga je v stoječem položaju nosil kakih dvajset metrov niže, dokler mu ni uspelo, da se je umaknil v mirujočo snežno odejo ob plazini.

4. Tisto noč je snežilo tudi na Kamniškem sedlu. Skupina alpinistov in pripravnikov se je zaradi tega odločila, da se ne loti nameravane ture, in je pričela sestopati. Dva sta pri tem sprožila plaz. Pripravnici je uspelo, da je z zaviranjem s palicami ostala zunaj plazu že po kratkem drsenju, njenega tovariša pa je neslo kakih tristo metrov niže. Poškodovana nista bila.

Opozorilo za ta dan glasi: »V zadnjih štiriindvajsetih urah je skupno zapadlo do 10 cm snega.

Nevarnost pred snežnimi plazovi je zmerna, vendar jo povečujeta močan veter in še nadaljnje sneženje.«

5. Trinajstega januarja 1980 se je več planincev odločilo za vzpon z Vršiča na Mojstrovko po smeri, ki drži poševno pod grebeni in se izogne Vratcem. Sledil jim je samotar, ki je na močno izbočeni strmini sprožil plaz sprijetega, napihanega snega. Utrgalo se je kakih šestdeset centimetrov pršiča na gladki osrenjeni podlagi. Planinca je plaz nesel in odložil nepoškodovanega kakih petdeset metrov niže.

6. Komaj uro kasneje je na isti trasi in le malenkostno višje zabredel v težave turni smučar, ki se je vračal v dolino. Plaz se je utrgal nad njim in se zrušil kakih dvesto-petdeset metrov globoko vendar brez smučarja, ki je prisebno zapeljal iz plazovine, še preden bi ga ta mogla pokopati. Škode ni bilo. V opozorilu za ta dan beremo med drugim tudi tole: »Včeraj je zapadlo okoli pet centimetrov snega. Nevarnost pred snežnimi plazovi je zmerna. Lokalno jo povečujejo močni vetrovi.«

Dvanajsti in trinajsti januar sta bila očitno kaj nevarna dneva, kar zadeva snežne plazove. SSP je svarila bolj posredno zaradi vetrov, ki so med glavnimi ustvarjalci pogojev za trganje plazov. Vetrovi so ustvarjali zamete in tako ponekod, kljub sicer pičilim padavinam, tudi pogoje za nastanek plazov. Vejavica lahko ob nekaj centimetrskih padavinah — ali brez njih — ustvari metrske zamete. Če ti leže na strmini in na gladkem srenu, so pogoji za nesrečo idealni.

7. Istega dne so daleč v Bosni trije mladeniči, ki so ob začetku zimskih počitnic odšli k svojcem v vas Ljuta pri Kalinoviku, zaključili svojo življenjsko usodo. Hodili so v megli in ob močnem vetru po cesti pod Treskavico, v višini tisočpetsto metrov. Zasul jih je plaz, iz katerega so jih izkopal še aprila.

Za dobrega poznavalca bi bilo vreme samo zadosti zgovorno, da bi odložil popotovanje. Neuki fantje nevarnosti skoraj zanesljivo niso poznali, v BiH tudi ni opozoril, saj službe kot je pri nas SSP nimajo.

8. Štirinajstega januarja 1980 je v naših gorah snežilo, razmere pa so hotele, da se je prav tedaj podal na zahtevno turo alpinist samohodec. Kot prvi se je želel v zimskih razmerah sam prebiti čez severno steno Triglava po dolgi nemški smeri. Nesrečnega mladeniča so našli mrtvega šele aprila; okoliščine spodbujajo misel, da je sicer odličnega plezalca pahnil iz stene in ga ugonobil snežni plaz.

9. Šestnajstega januarja je plaz zasul železniško progo Bled—Bohinjska Bistrica v Soški. V plazovino se je kasneje zaril potniški vlak, pri čemer je iztirila osovina vagona s šestintridesetimi potniki. Razen materialne škode in strahu ni bilo hujšega. Dogodek je ponovno potrdil pravilnost odločitve ŽTP Ljubljana, da progo na tem kraju zavaruje s snežno galerijo.

Opozorilo za ta dan navaja: »Skupno je v zadnjih štiriindvajsetih urah zapadlo dvajset do petdeset centimetrov snega. Sneg je zelo rahel. Zaradi obilice novega snega je nevarnost pred snežnimi plazovi velika in še narašča zaradi sneženja.«

10. Devetnajstega januarja 1980 se je spet utrgal plaz pod Kamniškim sedlom ter zajel in nosil samotarskega alpinista — turnega smučarja. Ta si je iz zagate pomagal spretno in domiselno, ne da bi utrpel kake posledice.

Opozorilo za ta dan se je glasilo: »Snežna odeja v gorah je še vedno rahla. Nevarnost pred snežnimi plazovi je velika.«

11. Dvajsetega januarja je snežni plaz obiskal celo dolinsko cesto Ljubljana—Celje ter v Zajasovniku za več ur otežkočil promet. Zasuta je bila polovica cestišča. In kaj pravi opozorilo?

»Včeraj se je utrgalo več plazov rahlega, suhega snega, ki niso povzročili škode. Snežna odeja v gorah je še vedno rahla. Nevarnost pred plazovi je velika.«

12. Osemnajstega marca 1980 je plaz z Robičja pod Vršičem — Kamnitnica — podrl dvoje telefonskih oporišč ter prekinil telefonsko zvezo z Erjavčevo kočjo.

13. V času državnega smučarskega prvenstva je v deževnem in meglenem vremenu odnesel plaz enega od uredjevalcev proge nad srednjo postajo sedežnice Zelenica, ko si je dajal opravka s poljskim telefonom. Zaradi nesreče ni bilo posledic, prvenstvo pa so odložili.

14. Marca je plaz požugal tudi bosanskim alpinistom pod Osobcem v Prenju. Tretjega marca je odnesel pripravnika, ko je prečil strmino pod steno. Ker je bil navezan, je pripravnik obvisel na vrvi in ostal nepoškodovan. Alpinisti so se gibali v svetu, ki je priznано nevaren in v času, ko so se naokrog oglašali plazovi.

15. Dvajsetega marca 1980 je med dežjem, ki je v višjih legah prehajal v sneženje, pričelo plaziti v stenah pod Rjavo skalo pod Voglom. V steni sta bila dva alpinista; na izstopu je plaz zajel prvega v navezi, ki pa ga je soplezalec na dobrem stojšču obvaroval pred hujšimi posledicami.

16. Marca 1980 sta se lotila ledenega slapa pod Češko kočjo dva alpinista, ki ju je iz sna v bivaku pri spodnji postaji tovarne žičnice zdramilo bobneje plazov v severnih ostenjih Kamniških Alp.

Padlo je mnogo snega, vsepovsod so se trgali plazovi, od katerih je eden odnesel tudi enega od članov naveze, vendar mu je prizanesel s hujšimi posledicami, potem pa sta srečno izplezala.

Za marčne plazove ne navajam opozoril, ker jih ni pri roki, dogodki pa že sami kažejo, kakšne so bile razmere. Zlasti za zadnji primer je bila narava sama s silovitim prikazom svojih moči na moč zgovorna, žal pa ne dovolj prepričljiva, da bi jo alpinista ubogala. Kaj je tu še mogoče storiti? Bolj prepričljivih dokazov o nevarnosti ni! Kdor ne upošteva teh, temu tudi še tako vešča napoved, kaj šele opozorilo, ne pomaga!

Svoj prispevek o opozorilih pred snežnimi plazovi je s tem pri kraju; zaključujem z upanjem, da je ob vsem in kljub vsem pomislekom vendarle pokazal, kako so opozorila lahko uporabna in koristna.

Upoštevati velja, da je besedilo opozorila spričo ozkega delovnega področja lahko enolično in da so si opozorila nujno podobna, čeprav še daleč ne enaka. Uporabniki moramo to upoštevati. Dejstvo, da švicarska služba snežnih plazov na Weissfluhjochu daje opozorila samo vsak petek in v izjemnih okoliščinah, nam daje slutiti, da so tudi v Davosu imeli težave z nezadovoljniji, ki jim je hvaležnost za skrb in delo v javno korist deveta briga.

Končno pa ne smemo pozabiti nečesa, o čemer smo tudi v našem glasilu že večkrat pisali: napotki SSP so pač samo smernice. Vsak jih mora oplemenititi z lastnim znanjem, razmišljanjem in opažanji, pogloblja jih lahko z razpravo s sopotniki, z ljudmi, na katere naleti na poti in s poznavalci, da bi tako preprečil nesrečo. Opozorila so samo člen v verigi našega varstva pred snežnimi plazovi. Osnova je in ostane — samozaščita posameznika!

STOL NI KOBARIŠKI STOL

JURIJ ŠIMAC

Slovenci imamo dva gorska vrhova z imenom — Stol. Stoletja je bilo tako — do nedavnega.

Prvi, višji kraljuje v Karavankah 2236 m visoko.

V tem sestavku bo govora o drugem istoimenskem vrhu, ki pa se bolj skromno dviga v najzahodnejšem predelu naše republike. Ta Stol (1674 m) je na jugoslovanski strani najvišji vrh podolžnega grebena, ki se sicer dviga iz Staroselskega podolja v smeri JV-SZ-Z in se zaključi v Beneški Sloveniji v Italiji, ob reki Ter. Greben je na naši strani hkrati razvodnica med Sočo in Nadižo.

Ta vrh so okoliški prebivalci, stari zemljepisci in zgodovinarji stoletja imenovali — Stol. O tem nam govorijo stari vojaški zemljevidi — bodisi avstrijski ali italijanski. O Stolu piše tudi zgodovinar Simon Rutar. No, edino Rezijani so bili izjema; grebenu Stola so pravili in najbrž še pravijo »gora ta Bargynawa« (Breginjska gora).

Prišli so novi časi in drugi zemljepisci ter, tebi nič — meni nič, preimenovali Stol v »Kobariški Stol«. Da je to tako, lahko ugotovimo na vseh novejših zemljevidih, ki prikazujejo območje zahodnega dela Slovenije. »Novost« se v vsakdanjem življenju že kar pridno uporablja. Zanimivo je, da so novo ime med prvimi povzela območna planinska društva.

V Sloveniji izdeluje zemljevide Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo v Ljubljani, ki jemlje za osnovo karte Vojno geografskega inštituta.

Iz navedenega lahko sklepamo, da je prišlo do spremembe imena najprej v novih vojaških kartah. Če jo to tako, so morali za to obstajati tehtni razlogi, ker je sicer tako ravnanje nedopustno.

Gotovo pa je, da je nedopustna vsaka nadaljnja tovrstna praksa v »civilnem« sploh pa v planinskem življenju.

Žal, je treba ugotoviti, da se ime »Kobariški Stol« vztrajno ponavlja v vseh novih planinskih kartah. Uporabljajo ga planinci, novinarji in celo upravni organi.

Južno pobočje kaže najznačilnejšo podobo Stola (nad Breginjem). S te strani je dostop pozimi, zaradi snežnih plazov, zelo nevaren

Foto J. Simac

V uvodu je namenoma navedeno, da poznamo v Sloveniji dve gori z imenom Stol. Ta ugotovitev je namreč lahko edini razlog, ki nas navede na misel, da je »dopolnitev« imena upravičena. S tem naj bi se izognili neljubim pomotam. Vendar tudi taka razlaga ne vzdrži kritike. V pogovornem jeziku je sicer dovoljeno, da si v takih primerih pomagamo opisno in rečemo npr.: Stol na Tolminskem, Stol na Kobariškem, Stol ob Soči, itd. Nekaj drugega pa je sprememba imena na zemljevidu ali kjerkoli drugje. Če pa iščemo neki kraj ali hrib na zemljevidu, najbrž ni nevarnosti, da bi zamenjali npr. Gorenjsko s Primorsko.

Vsako tako nasilno spremembo krajevnega imena prebivalci ožjega območja odklanjajo. Razumljivo. S takim posegom se naenkrat zanika avtentičnost kraja in ljudi. Tako je tudi v tem primeru. Domačini iz vasi na vznožju obeh strani Stola novo ime odklanjajo. Tem krajem je že potres preveč spremenil podobo. Ali naj ostanke še sami umetno spremenimo. Ne!

Planinci radi govorimo o varstvu narave in okolja. Prav je tako. Prav bi pa tudi bilo, da bi se zavedali, da je skrb za ohranitev pristnih krajevnih imen osnovna naloga pri zaščiti krajine. Primera s »Kobariškim« Stolum nazadnje ne gre jemati ozko, ker so gotovo tudi drugod podobni primeri. Jemljimo ga širše in naj nam rabi za opozorilo.

Nekje proti koncu lanskega leta smo v ponedeljkovi športni prilogi »Dela«, na strani 14, ki posreduje planinske in alpinistične novice, brali, da pripralja PZS v letu 1981 ponatis skoraj vseh planinskih kart in da bo izšel planinski vodnik po Primorski. Priložnost je torej, da začnemo te napake popravljati.

60 LET TURISTOVŠKEGA KLUBA SKALA*

2. februarja letos, natančno 60 let po tistem, ko so ustanovili Turistovski klub Skala, so se v prostorih Planinske zveze Slovenije zbrali nekateri člani tega kluba, da bi se dogovorili o praznovanju te častitljive obletnice. Sklenili so, da bo tudi to srečanje, ki ga nameravajo organizirati v Aljaževem domu pod Severno triglavsko steno v Vratih na zadnjo nedeljo v juniju, motivirano s 40-letnico vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti. V prijaznem vzdušju, ki so ga ustvarili navzoči »skalaši«, se je razvil nevezan pogovor o pomenu tega kluba za slovensko planinstvo pa tudi mnogo spominov na srečanja v gorah pred vojno je bilo ob tej priložnosti sporočenih. Planinski Vestnik bo v prihodnjih številkah posvetil ustrezno pozornost temu osrednjemu slovenskemu planinskemu dogodku.

* To besedilo je bilo pripravljeno za 3. številko PV in bi moralo biti objavljeno pod sliko na strani 109, pa je imel svoje prste vmes neutrudni tiskarski škrat. Tiskarna se bralcem opravičuje.

Foto F. Sluga

društvene novice

MDO SAVINJSKA

V začetku leta 1981 so obravnavali informiranje javnosti o planinstvu. Ugotovili so, da MDO ne dobiva vseh glasil, ki pišejo o delu planincev, predvsem ne nekatera glasila OZD. Tudi dopisništvo na področju MDO občine Mozirje, Žalec, Velenje, Laško, Celje, Šentjur, Šmarje in Slovenske Konjice ni enakomerno porazdeljeno, največ novic je iz Savinjske doline in iz občine Velenje.

Novi tednik je objavil 109 člankov, TV-15 23, Delo 42, Večer 20, Savinjski občan pa 20 prispevkov, itd.

V teh gradivih pa ni obvestil o alpinizmu. Stalno najdemo sestavke v Našem času (Velenje), v Savinjskih novicah (Mozirje). Če pogledamo objave v glasilih OZS, vidimo, da se planinstvo v teh glasilih pojavlja redno.

Tako ima Cinkarna svojo stalno rubriko, prav tako Aero in verjetno še kdo. Občasno pa objavljajo teme iz planinstva glasila Keramične industrije Liboje, in morda še katero. Kot poseben primer navajamo SIP Šempeter, kjer so planinci zelo marljivi. Skorajda ni številke, ko planinci ne bi obveščali o svojem delu. Tudi v Savinjskem občanu so sestavki s planinsko vsebino redni gost. Za primer nekaj naslovov: »Zimski pohod na Dobrovlje«, »Ljudje radi hodijo p planinskih poteh«, »Krajinski park NOB na Čreti«, »Partizanska bolnica Celje«, »Nova koča Tabor«, itd.

Stalna rubrika v Novem tedniku opozarja tudi na vzgojo in poroča o opravljenem

delu; nekaj naslovov: »Mala bratska pot«, »Beseda o odgovornosti in izobraževanju«, »Šaleška pot vabi«, »Grebengrad«, »Veličasten tabor planincev železničarjev v Celju«, »Fran Kocbek« itd.

V poročilu in v razpravi sami je bila posevena posebna pozornost Planinskemu Vestniku. Rečeno je bilo, da je planinstvo Savinjskega MDO v tem glasilu neenakomerno zastopano. Večina društev se ne drži sklepa, naj bi vsaj enkrat na leto napisali sestavek o delu v »Društvene novice«. V tej rubriki je bilo lani objavljeno 24 sestavkov.

Tudi v rubriko »Na kratko« premalo pišejo; doslej le deset prispevkov. Zato so sprejeli spet sklep, naj PD več pišejo v vsa glasila, predvsem pa v Planinski Vestnik.

V razpravi je bilo govora še o obveščanju v glasilih o posameznih akcijah. Nekatera glasila najdejo prostor, da objavijo celo reportažo o drugih akcijah, planinske akcije pa niti ne omenijo. Obvestila objavijo, če jih pišejo planinci sami. Tak primer je bil z pohodom v čast I. Pohorskemu bataljonu na Osankarici, ko niso objavili niti besedice, čeprav gre za skoraj tisoč glavo množico, ki se je poklonila padlim borcem na bojišču pri Treh žeblih.

Zato so ponovno poudarili: Planinci pišite kar največ, drugi o planinstvu ne bodo pisali. To ni potrebno zato, da bi naše delo potrebovalo reklamo, ampak zato, da bi tako opozorili na pomen planinstva v naši družbi.

Franc Ježovnik

PD ŠENTJUR PRI CELJU

V zadnjih dneh januarja je bil redni letni občni zbor PD Šentjur pri Celju. Društvo praznuje letos 30 let. Lep jubilej še posebej za društvo, ki deluje tam, kjer ni visokih gora, je pa še mnogo neodkritih naravnih lepot, zanimivosti iz prazgodovine (Rifnik) in je mnogo spominov na narodno-osvobodilno gibanje. K odkrivanju tega sveta je veliko prispevala Savinjska planinska pot, ki drži iz Svetine na Resevno, na matični hrib šentjurskega društva. Ob tej poti je spominsko obeležje borcem in rdečearmejcu, ki so 23. 3. 1945 padli kot borci Kozjanskega odreda; pot drži tudi mimo hiše pri »Mulejevih«, kjer so 20. 7. 1941 ustanovili partizansko Celjsko četo in mimo kraja, kjer je 2. bataljon Kozjanskega odreda 18. 3. 1945 bil zadnji boj in je padlo okrog 70 borcev z komandantom bataljona na čelu; ob poti je tudi grob Cvetke Jerin in Dušana Laha. Na dogodke spominja tudi plošča na Domu na Resevni, ki govori o Celjski četi in o 2. bataljonu Kozjanskega odreda.

Planinci iz Šentjurja so zaorali ledino, potem so ustanovili društvo v Štorah, Dramljah in ravno ti so letos nam planincem odkrili nov, lep in spominsko bogat svet. Na tradicionalni pohod po poteh XIV. divizije so povabili pionirje iz Žalca in Griž. Obiskali so rojstno hišo Miloša Zidanška, pot pa so zaključili v Žičkem samostanu. Spet nov svet, ki ga žal vse premalo poznamo.

V tem letu praznuje svoj 20-letni jubilej tudi kočna na Resevni, ki omogoča, da planinci lažje spoznavamo lepote Kozjanskega. Med sklepi, ki so jih šentjurski planinci sprejeli, moramo pozdraviti tistega, ki pravi, naj se planinstvo širi med mladino, v šole in to tudi na Kozjansko, to je na področje, kjer je planinstvo še slabo razvito. Zato tudi planinci iz Šentjurja pozdravljajo zamisel, naj bi spet uredili pot XIV. divizije s kontrolnimi točkami, žigi, dnevnikom, vodičem. Ta »pot slovenske vojske« bi planincem približala novo razmeroma neznano področje Kozjanskega.

Ena glavnih skrbi velja tudi informiranju članstva. Za to skrbi društvena soba, ki je odprta ob četrtek. Kljub kriznemu obdobju so lani organizirali 12 izletov, posebno pohvalo pa je dobil veteran društva dr. Jože Gaberšek, dolgoletni predsednik društva, ki kljub rahlemu zdravju še vedno skrbi, da je kočna na Resevni odprta ob sobotah in nedeljah.

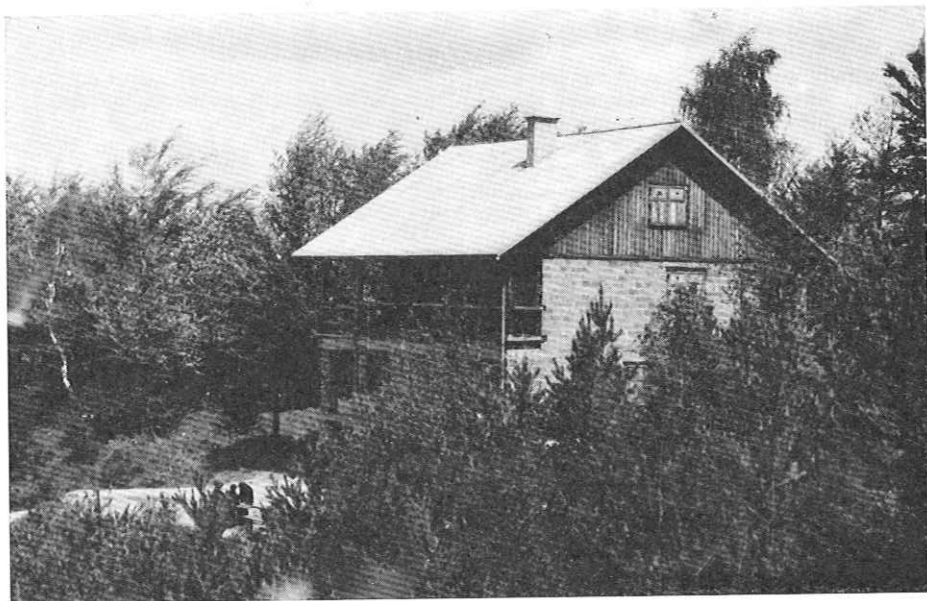
Prepričani smo, da bodo uresničili tudi željo, naj bi na vrhu Resevne spet zakraljeval razgledni stolp. Naj dodamo, da se društvo odpira tudi navzven, v KS, šole, podjetja. Alpos na primer že sedaj z društvom tesno sodeluje.

Občni zbor so pozdravili predstavniki ZTKO Šentjur, PZS, Savinjskega MDO, PD Štore, Zabukovica in Dramlje.

Tov. D. Škerbinek pa je navzoče popeljal po slovenskih gorah.

Franc Ježovnik

Dom na Resevni pred leti

»Plečnikova hiša« v Kranju, kjer ima kranjsko PD svoje prostore

MLADINSKI ODSEK PD KRANJ SPET OŽIVLJA

Kot sinusna krivulja je ta naš mladinski odsek. Vzponi in padci. Stalna nihanja. Toda zakaj bi iskali vzroke za prekinitve in krivce — to je zelo lahko. Morda bi bilo bolje, če bi ta hip, ko se je »nekaj« spet pričelo dogajati med mladimi planinci v Kranju, ta »nekaj« negovali, ga okrepili in na novo ustvarili mladinski odsek, ki bo vreden svojega imena.

Prvi uspehi so že tu. Pred tremi meseci se je na pobudo nekdanje načelnice zbrala skupina mladih, ki imajo najmanj en skupni interes — planinarjenje. Če k temu dodamo še to, da so mladi prilagodljivi, željni akcije in gibanja, še brez raznih duševnih zavor in predsodkov, potem je že jasno, zakaj se je ta naključna skupina tako hitro ujela in zaživela.

Začelo se je z rednimi sestanki, pogovori, snovanji. Naslednja faza so bili (in so še) kondicijski treningi na kranjski gimnaziji. Potem pa še nekaj konkretnega — izleti. Novembra in decembra so opravili tri ture: Kriška gora—Tolsti vrh, Kofce—Veliki vrh in Lubnik. Poleg tega pa za popestritev in da so lažje preživeli konec tedna s slabim vremenom opravili še nekaj spustov v jamski svet: Lubniška jama, Lubniški kevderc, dvakrat so obiskali Marijino brezno, enkrat s čisto posebnim namenom — zaradi novoletne zabave na čisto poseben način.

Vrh dosedanjega delovanja pa je zimski planinsko-smučarski tabor na Komni. Štirinajst članov in članic je preživelo od 18. do 23. januarja teden lepega vremena, zimskih užitkov, planinskih podvigov in smučarskih spustov v neokrnjeni pokrajini. Prvi dan je bil rezerviran za dostopni marš, potem pa je sledilo: smučanje z Bogatinskih vratc, smučanje na planini Govnjač (večina je prvič spoznavala užitke smučanja daleč stran od žičnic in množice ljudi in vsi so presenečeni ugotavljali, da je to odlična sprememba), pravi zimski vzpon na Lanževico ob spremstvu ljubljanskega alpinista Jureta, pohod na Vrše, neizržit vrh pred Podrto goro. Zadnji dan pa, ko so prav vsi ugotovili, da jim je na Komni lepo, da vladajo med njimi pristni prijateljski odnosi in da želijo še ostati, je seveda sledil spust v dolino. Na smučeh ali pa po zadnji plati, kakor je bil pač posamezniku več. Ta zimski tabor je vsekakor v celoti uspel in verjetno bo postal tradicionalen.

Načrt za leto 1981 je že narejen, vabljen je in zanimiv. Poleg enodnevnih in dvodnevnih tur vključuje še letni tabor v Tamarju, pohod na Velebit in še kam. Poleg tega pa se bo nekaj članov udeležilo tečaja za mladinske vodnike, saj smo brez strokovnega kadra. Druge drobne stvari bodo prihajale sproti. Naš novi odsek namreč temelji na nekoliko drugih razmerjih kot doslej. Glavno je načelo popolnoma proste volje. To mika in vabi. Člani želijo delati. Vsak namreč čuti, da ga odsek potrebuje

kot osebo in ne kot funkcionarja. To pa je zelo dober občutek. Vendar pa so trije meseci premalo za neko oceno delovanja mladinskega odseka. To-rej ostane le še to: na kranjskem mladinskem odseku vlada širok optimizem.

Daša Maretič

MO PD CERKNO

V minulem letu je bilo v mladinskem odseku kar živahno. To živahnost je zagotavljalo 45 mladincev, 251 pionirjev in 42 cicibanov. Delali pa so v dveh sekcijah: na šoli in v vrtcu.

Skupaj s cicibani so opravili 19 izletov, med katerimi je bil najdaljši tridnevni izlet na Triglav. Izvedli so prvič tudi zimski izlet s turno smuko. Prvič so tudi samostojno organizirali tridnevni tabor v Črnem vrhu; udeležilo se ga je 17 članov.

V juniju so v sodelovanju z matičnim PD organizirali trim hojo na Lajšo; Trimčka je osvojilo kar 230 mladih in starejših ljubiteljev narave.

23 naših vrstnikov je obiskovalo planinsko šolo, 17 jih je uspešno opravilo preizkus znanja. Članica MO pa se je udeležila tudi zimskega seminarja za MV na Uskovnici, dva MV pa sta se udeležila seminarja na Peci za izpopolnjevanje MV.

Poslušali so tri predavanja o Idrijsko-cerk-ljanski planinski poti, o gibanju in nevarnostih v gorah ter o opremi in gorski reševalni službi. Sodelovali so v akcijah PP in CP. Vseh tekmovalcev je bilo 180, med njimi je 25 mladih planincev osvojilo bronasti znak, štirje srebrnega in trije pa zlatega. 28 cicibanov je dobilo našitek, 24 pa je osvojilo znak CP. Lani so se prvič udeležili občinskega osnovno-šolskega prvenstva v orientaciji. Zasedli so vsa tri prva mesta in osvojili prehodni pokal. Ekpa mladincev pa se je uvrstila na drugo mesto. V avli šole imajo svoj STENČAS, kjer objavljajo prispevke in fotoreportaže o izletih in drugih dejavnostih. Občasno sodelujejo tudi z radiom Cerkno. Lani so posvetili potrebno pozornost tudi opremi. Povezali so se s tovarno obutve Alpina in kupili 30 parov planinskih čevljev po tovarniški ceni. Pri svojem delu navezujejo stike tudi z drugimi organizacijami in krožki na šoli, predvsem pa se povezujejo z matičnim društvom.

SPREMEMBE V KOROŠKI MLADINSKI PLANINSKI TRANSVERZALI

Zaradi ukinitve nekaterih kontrolnih točk in zavoljo potrebe po novi nakladi dnevnikov Koroške mladinske planinske transverzale so se mladinski odseki PD Koroške regije dogovorili za nekatere spremembe. Dosedanje kontrolne točke Partizanski dom, Rimski vrelec, Dom železarjev na

Ravnah ter gostišča Plesnik, Šumel in Krennik bodo zamenjale nove: Koča pod Kremžarjevim vrhom, planinski postojanki Pikova in Puc ter Prežihova bajta, ki je zdaj muzej. Tako bo po novem Koroška mladinska planinska transverzala vsebovala devetnajst kontrolnih točk, celotno pot pa bodo mladinski odseki ustrezno opremili zgodaj spomladi. Vse spremembe bodo vnesli tudi v novi transverzalni dnevnik; poleg karte bo vseboval tudi pomembnejša obeležja iz NOB, ki jih ob poti Koroške transverzale ne manjka.

Miša Felle

ŠE ENKRAT: SLOVESNOST OB 75-LETNICI ČESKE KOČE*

(Glas, 28. okt. 1975)

V zapisu A. Karničarja pod tem zaglavjem (Glas z dne 24. 10. 1980) je najbrž pomotoma izpadla navedba, da je po osvoboditvi Češko kočo usposobilo in obnovilo Planinsko društvo Kranj. Vsa dela so bila opravljena udarniško, ves material pa je bil prenesen do koč na ramenih mladih planincev iz Kranja. Seveda je dela vodil in pomagal domačin, prejšnji oskrbnik in vodnik Tepina (mizar in tesar z Jezerskega). V poletju 1946 je bila slovesna otvoritev obnovljene koč, katere se je udeležil tudi generalni konzul Českoslovaške iz Ljubljane.

Po nekaj letih je Planinsko društvo Kranj Češko kočo prepustilo v upravljanje na novo ustanovljenemu Planinskemu društvu Jezersko, pač z mislijo, da s tem priporočimo k razmahu planinstva med Jezerjani. Na ta dejstva sem moral opozoriti, ker sem bil prvi povojni predsednik Planinskega društva Kranj in udeleženelec vseh takratnih delovnih akcij za obnovo Češke koč.

Č. Zorec

BILI SMO NA POHODU PO POTEH POHORSKEGA BATALJONA

V nedeljo zjutraj smo se zbrali na avtobusni postaji, da bi se udeležili pohoda po poteh Pohorskega bataljona. V Oplotnici je bi zborni kraj, avtobuse so morali pripraviti

* V dopisu uredništvu PV dne 28. 1. 1981 želijo kranjski planinci, da bi v zvezi s kolektivnim članom »80 let Češke koč«, PV 12/1980, stran 623, objavili v PV zato, da bi bil zapis popoln in objektivno, članek prof. Črtomira Zorca, ki je izšel v Glasu dne 28. 10. 1975. Menijo, da so bili »trenutki v letu 1946, ko smo obnavljali planinske postojanke, res težki in pomembni ter združeni z množico ur udarniškega dela, prizadevanj v postavljanju novih temeljev družbene ureditve kakor tudi planinstva«. Dodatno bi lahko osvetlili to obdobje tudi planinski tovariši z Jezerskega — Tepina, Krč, Murovec in T. Ekar, ki so na pobudo kranjskega planinskega društva prevzeli v upravljanje Češko koč, ker je bilo povezano z ustanovitvijo lastnega društva. To željo kranjskega PD na tem mestu izpolnjujemo (op. ured.).

za vožnjo do Osankarice. Skozi okno smo opazovali snežno pokrajino, ki se je bleščala v svoji belini. Od Osankarice pa smo odšli peš proti Trem Žebljem, kjer je bila komemoracija. Učenci OŠ Dušan Jereb so pripravili deklamacije. Spregovorila sta tov. Julka Tajnikar in Lojze Petrič. Ko je prišel tisti usodni 8. januar 1943, so borci vedeli, da bitka ni daleč. Pripravljeni so bili. Videli so neznance na smučeh, ki so peljali mimo taborišča. Za umik v dolino je bilo prepozno. Sledovi bi jih izdali in preganjali bi jih kot pse. Raje so sprejeli borbo; bili so prepričani, da bodo zmagali. Malo pred dvanajsto se je vnela strašna bitka, toda sovražnik je bil močnejši. V dveh urah in pol je slavni Pohorski bataljon preminil. Skoraj do zadnjega niso računali na preboj. Pozivali so jih, naj se predajo, pa so raje padli do zadnjega; bilo je devetinšestdeset borcev. Na koncu smo se jim poklonili z enominutnim molkom.

Nadaljevali smo pot po ozki gazi. Opazovali smo gorske lepote, ki se jih kar nismo mogli nagledati. Včasih je sonce poslalo svoje žarke v kotanje, sneg se je zableščal, kot bi bil posut z diamanti. Večkrat smo prečkali potoke, ki so se lenobno pretakali. Sprva smo se pogovarjali, potem pa je besed zmanjkalo, raje smo opazovali pokrajino. Kakšna tišina tu vlada, to ve samo tisti, ki v gore pride iz mesta. Slišalo se je samo vgrezanje nog v sneg. Morali smo počivati, kajti noge so se kmalu utrudile. Po počitku smo lažje nadaljevali pot. Le-ta se je strašno vlekla, včasih je bila precej naporna. Ustavili smo se samo tedaj, da bi se kolona spet združila. Veselje je naraslo, ko smo po dolgi gozdni poti prišli na cesto. Tu s nismo več spotikali, hodili smo svobodneje. Ko smo prišli do Peska, planinske kočje, je začelo snežiti. Začeli smo si oblačiti vetrovke. Nadaljevali smo pot do Rogle; naše moči so pešale. Motil

nas je sneg in veter, ki sta ovirala pot. Z zadnjimi močmi smo prišli do hotela na Rogli, kjer smo si oddahnili. Utrujenost je po malici minila.

Žigosali smo planinske izkaznice, dobili smo značko in izkaznico za opravljen pohod. Zavrteli smo se ob glasbi in poslali pozdrave mnogim prijateljem. Čas je hitro minil in morali smo k avtobusu. Vožnja je trajala precej dolgo, saj je potrebna velika previdnost na poledeneli cesti. Zavladalo je prijetno vzdušje, nasmejali smo se šalam, ki jih ni zmanjkalo. Tudi na pesem nismo pozabili. Kje pa planinci ne ustvarijo prijetnega vzdušja? Ustavili smo se v Zrečah. Ko smo prišli v Celje, nam je bilo žal, da je izlet tako hitro minil. Kadar je najlepše, takrat je treba narazen.

Doživela sem izredno lep izlet. Spoznala sem kraje, kjer se je pokazalo junaštvo partizanov, ki so dali svoja življenja za nas in našo domovino. S tem pohodom sem spoznala tudi okoliščine, v katerih so se borili ti pogumni možje. Drugi dan so me noge pošteno bolele, saj nisem vajena tolikšne hoje. Če pomislim, da so bili partizani lačni, prezebli, slabo oblečeni, se kar zgrozim, zdržali so lahko le zaradi ljubezni do domovine, rodne prsti in ljudstva.

Upam, da se bo drugo leto udeležilo tega pohoda še več planincev, da se še bolj množično poklonimo tem žrtvam okupatorjevega nasilja. Kdor bo hodil tu mimo, naj se spomni teh verzov:

Postoj, kdor mimo greš!

Ta kraj je svet, izbran krvi je mučeniške sled.

Toda domisli strašnega se dne
in mrtva skala rdeč požene cvet.

Darja Zorko,
8. a razred,

OŠ Veljko Vlahovič, Celje

varstvo narave

Gustav Hegi, Hermann Merxmüller, Herbert Reitsgl: ALPSKA FLORA. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1980. Prevedel in dopolnil Tone Wraber.

Planinci in ljubitelji gora ter njihovega najlepšega okrasja smo si že dolgo želeli knjižico, ki bi nam celovito predstavila alpsko cvetje v besedi in sliki. Ne moremo trditi, da do sedaj nimamo ničesar, kar bi zraslo iz domačih razmer in na domačih tleh. Spomnimo se samo številnih člankov v Planinskem vestniku, Proteusu, Pionirju in tudi nekaterih manjših samostojnih publikacij, ki so nam predstavile vsaj del gor-

skega cvetja. Manjkala pa je knjižica, ki bi jo lahko vtaknili v nahrbtnik in ki bi nas spremljala po naših potepanjih po hribih, po vrhovih, knjižica, ki jo lahko vsak trenutek potegnemo iz nahrbtnika in vzamemo v roke in si v njej poiščemo rastlino, ob kateri smo se zaustavili, ker nam je pritegnila pozornost. Tako delo zdaj leži pred nami.

Predvajalec Tone Wraber nas v predgovoru k slovenski izdaji in kratko seznanil z zgodovino Hegijeve »Alpske flore«, ki je že v izvorniku znana ne samo botanikom, ampak tudi mnogim planincem. Gustav Hegi je prvo izdajo pripravil že leta 1905, do

druge svetovne vojne je izšlo kar osem dopoljenih izdaj. Po vojni je uredništvo prevzel Hermann Merxmüller. Leta 1950 je bila pripravljena deveta izdaja, leta 1976 pa je »Alpska flora« nosila že številko 24. Merxmüller je s številnimi sodelavci dopolnjeval Hegijevo delo z vedno novimi podatki, z natančnimi orisi rastlin in z izčrpnimi opisi rastišč in razširjenosti posameznih vrst. 25. izdajo iz leta 1977 je uredil Herbert Reisingl. Dodal je uvodni del, v katerem je naštel nekaj osnovnih zakonitosti o nastanku in zgradbi rastlinskih združb, o razmerah in o zgodovini alpske flore. V izvorniku so opisane najbolj razširjene gorske rastline Bavarske, Avstrije in Švice. Mnoge od njih srečujemo tudi v naših Alpah, tako da je bila že Hegijeva »Alpska flora« uporabna v naših razmerah. Slovenska izdaja ni le prevod, ampak razširjen izvornik, dopolnjen z nekaterimi najbolj značilnimi vrstami Jugovzhodnih Apneniških Alp, z vrstami, ki so za floro Slovenije pomembne. Prav tako so pri nahajališčih številne nove opombe, ki se nanašajo na naše razmere.

V slovenski izdaji sta opuščeni naravovarstveni prilogi, ki veljata za Bavarsko. Prevajalec nas le opozori na pomen varstva rastlinskega sveta in dodaja seznam tistih vrst, ki so v Sloveniji zavarovane z odlokom iz leta 1976.

V Uvodnem delu se bomo seznanili z nekaterimi pojmi, ki jih bomo srečevali v knjigi, tako nam razloži med drugim pomen besede »alpski«.

Poglavje Klimatskozonalna vegetacija in položaj Alp znotraj podnebnih pasov Zemlje nam razloži nekaj pojmov iz ekologije. Poglavje Današnje življenjske razmere alpske flore: podnebje in tla, natančneje razčlenjuje značaj velikega podnebja, meje arealov, porazdelitev gozdov, posebnosti visokogorskega rastišča, prilagoditev rastlin, kamnine in tla.

Poglavje Rastlinske združbe brezdrvesnega visokogorskega (alpinskega) pasu je v veliki meri docela originalno in sloni na domačih spoznanjih. Rastlinske združbe so označene s pasom, v katerem uspevajo, z nadmorsko višino, z biotopom in z najbolj značilnimi vrstami.

Poglavje Nastanek Alp in njihove flore nas samo spomni, kdaj in kako so Alpe nastale. Malo manj znan pa nam je izvor oziroma nastanek alpskih flornih elementov. Največji del knjige zajema slikovni del z opisi, ki so ilustrirani z risbami. Latinske mu imenu rastline sledi domač izraz, nato pa jedrat opis vrste s časom cvetenja, z opisom rastišča in nadmorske višine, z nahajališči in s pripadnostjo določenemu flornemu elementu. Kot smo že omenili, so temu delu dodani mnogi opisi rastlin, ki so značilni za naše Alpe (na primer: gladka bilnica, kranjska lilija, rdeča murka, bohinjski repnjak, Kernerjev mošnjak, julijski mak, obirski grobeljnik, Juvanov netresk,

kranjski kamnokreč, Hohenwartov kamnokreč, julijski ušivec, kamniška ivanjščica in mnoge druge). Pri nekaterih vrstah pa so posebej omenjena redka nahajališča pri nas.

V prilogi Alpsko cvetje v sliki so črnobelega fotografije nemškega originala zamenjane z barvnimi fotografijami Toneta Wrabra in Luke Pintarja. Te fotografije nam med drugimi predstavijo tudi nekaj naših endemičnih cvetnic.

V drugi prilogi nam arealne karte označujejo razširjenost posameznih alpskih rastlin v Evropi.

Seznam slovstva je razdeljen v več tematskih skupin in je dopolnjen z našimi deli. Prvi del seznama nas opozarja na različne flore, določevalne ključne, slikovne flore in na literaturo o zavarovanih rastlinah. V drugem delu je spisek knjig, ki se ukvarjajo z življenjskim okoljem, tako z ekologijo kot biologijo, tretji in četrti del pa prinašata seznam literature, ki obravnava vegetacijo, florno zgodovino in razširjenost rastlin.

Če poskušamo primerjati originalno »Alpsko floro« in naš prevod, nam naša izdaja učinkuje enotnejše in popolnejše. Upoštevati pa seveda moramo dolgo zgodovino Hegijeve »Flore«, saj verjetno ni mnogo del, ki bi doživelo toliko izdaj.

Ob prevodu se nam poraja še želja, da bi pomenil le »korak na poti k izvornemu, iz domačih tal zraslemu in domačim razmeram prilagojenemu delu«.

Kaj lahko še rečemo »Alpski flori« na pot na naše knjižne police in v nahrbtnike? Naj ponovimo besede, ki jih je o knjigi zapisal Tone Wraber, ki je ni samo prevedel, ampak jo je obogatil z mnogimi svojimi spoznanji, ki so plod njegovega dolgoletnega raziskovanja alpske flore, plod njegovih številnih botanično planinskih ekskurzij in izletov:

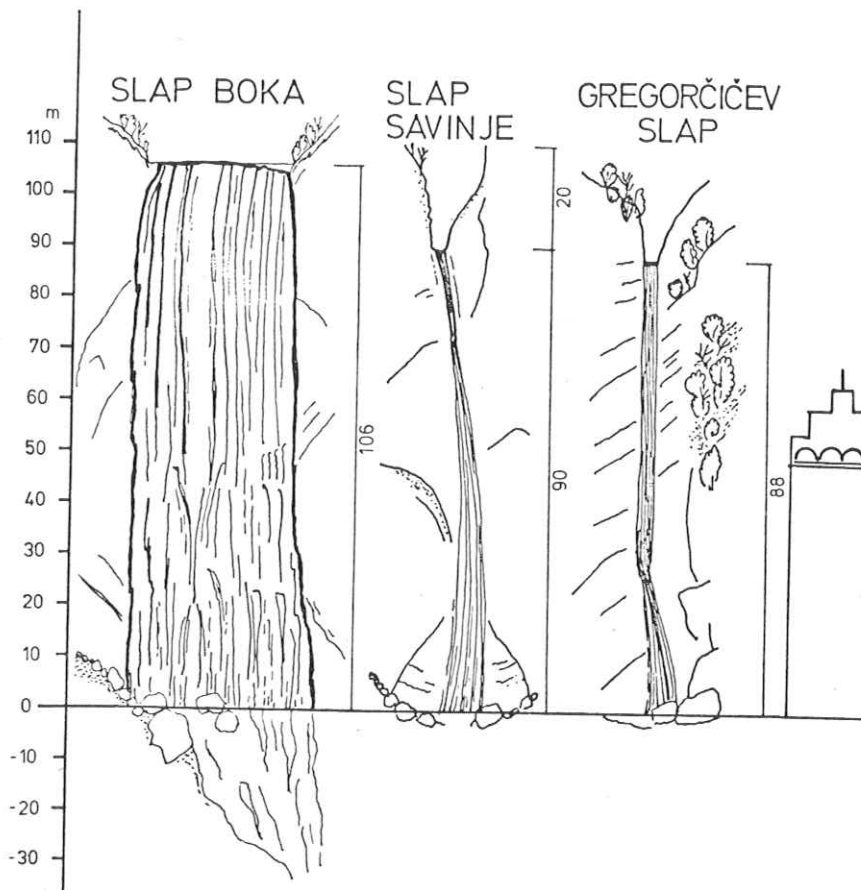
»Naj bo ‚Alpska flora‘ zvesta in zanesljiva vodnica vsem, ki se bodo odpravili v naš lep rastlinski svet slovenskih gora!«

Nada Praprotnik

NARAVOVARSTVENO VREDNOTENJE SLOVENSkih SLAPOV

V letu 1980 je enota za varstvo narave Zaveda SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine opravila vrednotenje slovenskih slapov z naravovarstvenega vidika. Vzorec je zajemal 26 stalnih, prosto padajočih in najbolj znanih slapov. V okviru te naloge so prvič na enoten način izmerili tudi višine od začetka padanja vode do prvega tolmuna. Meritve so na meter natančne. Najvišji slapovi so prikazani na skici, podrobnosti pa lahko preberete v 6. številki 43. letnika Proteusa in 14. številki revije Varstvo narave.

Peter Skoberne

iz planinske literature

MUZEJSKE ZGODBE Z GORA ZLATOROG — GAMS S SOLZAMI

Pravkar je bil, ves vznemirjen zaradi razpršene svetlobe, čisto v kotu z roko zadel ob okvir. Nenadoma ves napet je obrisal zaprašeno podobo. Toda svetlobe ni bilo dovolj. Zato je najdbo previdno prenesel v svoje prostore in se lotil zamudno natančnega čiščenja. Kmalu zatem je našega moža prešinilo zmagoslavno zadovoljstvo. Muzejski ravnatelj Ernst Bernt je pri tej priložnosti našel podobo, ki je svoje čase povečevala slavo alpske zbirke v Münchnu in za katero so že mislili, da je za vedno izgubljena. To je bila podoba belega gamsovega kozla — Zlatoroga z zlatima rogovoma. Tako bo poslej ta podoba po vsej svoji odisejadi od zadnje vojne sem spet našla svoj stalni prostor, spet v alpskem muzeju, le da tokrat v Innsbrucku.

Zlatorog (pripomniti velja, da to slovensko besedo dosledno pišejo po naše v vsem

sestavku z istim naslovom, ki je bil objavljen v letošnji februarški številki znane revije »Der Bergsteiger«) — že samo ime zveni kot temačna glasba. Toda kaj je Zlatorog v resnici? Ali sploh obstajajo beli gamsi?

Po vsej verjetnosti da, kajti v aristokratski muzejski vili ob obali Isare v Münchnu si je bilo nekdaj mogoče ogledati takšen nagačen primerek. Zadnji bavarski kralj Ludvik III. (1845—1921) je bil uplenil žival v berchtesgadenskih Alpah in jo podaril muzeju. V isti dvorani je visela podoba, za katero so se že bali, da je za vedno izgubljena, kot primerjava med resničnostjo in alpsko sago o Zlatorogu.

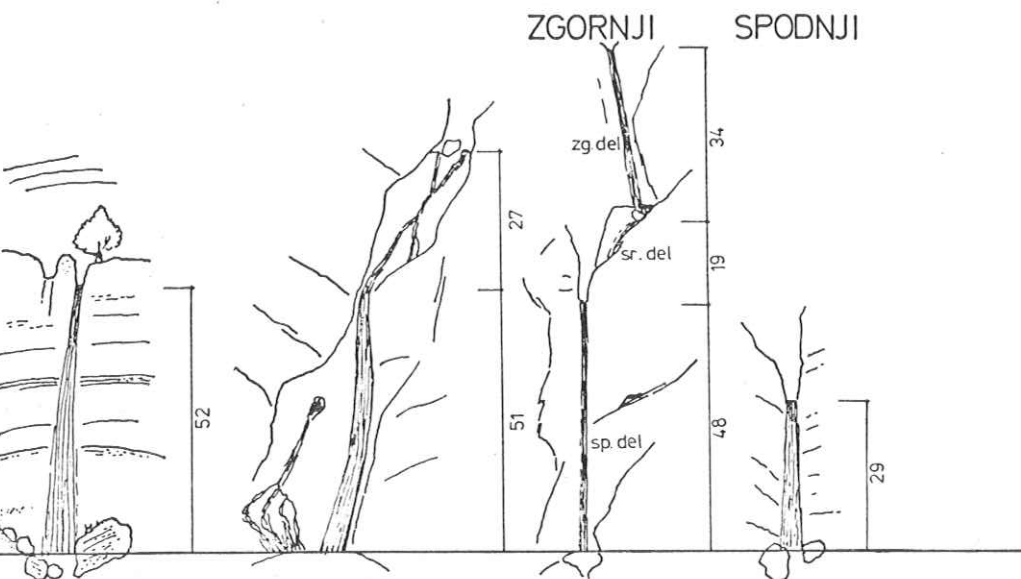
Dr. Julius Kugy (1858—1944), ki je v Julijcih osvajal vrh za vrhom in kateremu so hvaležni slovenski planinci že kmalu po njegovi smrti postavili v Trenti spomenik, je takole opisal Zlatoroga:

»Visoko med zamegleno lepoto Bohinjskega jezera se razprostira kraljestvo, ki ga opisujem. To je kraljestvo sedmerih Triglav-

SPODNJI
PERIČNIK

SLAP
SAVICA

MARTULJKOVA
SLAPOVA

skih jezer. To je pokrajina, ki se ne zna smežati, tako neznansko resno so naravne sile izoblikovale njeno obličje. Tam zgoraj prebiva samota. Zdi se, kot da njeno mirno oko neprizadeto počiva na tebi. Nič se ne zgane. Prisluškuješ in slišiš le bitje lastnega srca. Tu je Zlatorogova pravljíčna dežela...»

Zlatorog je postal mit pokrajine, ki je preživela viharni razvoj alpinizma. Če lahko verjamemo sodobnim planinskim piscem (glej »Bergsteiger« 6/1979), ji ni mogel škodovati niti razdiralni gorski turizem današnjih dni. Če sežeš po planinskem zemljevidu Julijske Alpe 1 : 50 000, ki ga je bil izdal inštitut za geodezijo, si sicer razdvojen zaradi težko govorljivih oznak — toda Zlatorog je tudi tukaj navzoč. Ob Bohinjskem jezeru kot čeden »Hotel Zlatorog« južno od Triglava ali zahodno od njega v dolini Trente kot »Koča Zlatorog« ob Soči. Na zemljevidu najdeš tudi goro Bogatin. V njeni notranjosti naj bi bil skrit tolikšen zaklad, da bi ga ne bilo mogoče odpeljati niti s 700 vozmi. Kdor pa bi se ga hotel polastiti, bi moral ubiti Zlatoroga in z njegovim zlatim rogovjem odkleniti ključavnico, ki zapira dohod v votlino z zakladom.

Tako je to: Zlatorog je lirična dokumentacija neukrotljive lovske sle na gamse. »Nikjer drugod nisem srečal tako divjega izbruha lovske obsedenosti kot v Trenti,« je mogoče prebrati v Kugyjevih slovutih Spominih. Ne brez ironije pa hkrati priznava, da se je tem divjim lovcem najraje

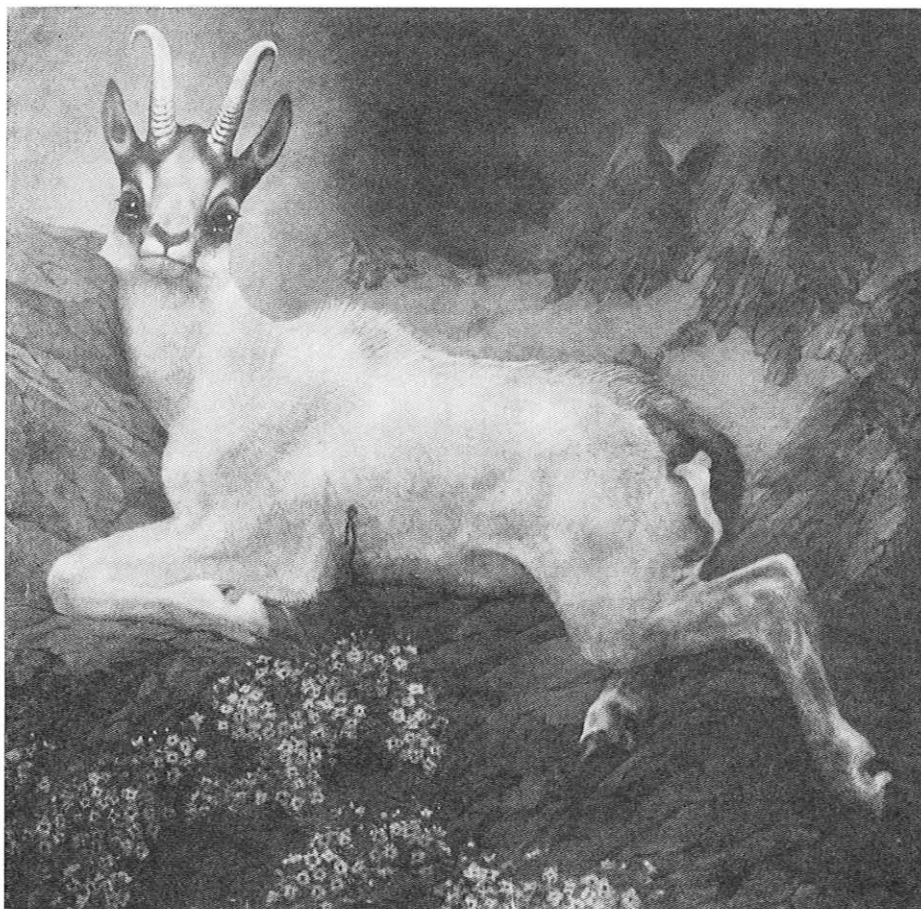
zaupal, ker so poznali tudi najbolj skrite skalne poti in jih zanesljivo premagali.

Pravljíčno zgodbo o Zlatorogu je leta 1868 prvi zapisal v nemščini Karl Dežman. Kugyjev mladostni prijatelj Rudolf Baumach je 20 let pozneje objavil svojo razkošno alpsko pesnitev o pravljíčnem kozlu z zlatim rogovjem.

Nekako v tistem času je dunajski slikar živali Karl Huck (1876—1926), ki je slovel v galerijah vse do Düsseldolfa, dokončal podobo »Zlatoroga s solzami«. Eric Vallsperger omenja v svoji knjigi »Doživetje Julijskih Alp« (1980) Zlatorogovih triptih italijanskega slikarja Pollija, ki je brez sledu izginitil, in Huckovo oljno sliko, o kateri pa je mislil, da je še vedno v alpskem muzeju v Münchnu.

V dolini Soče, s katere imenom se povezujejo boleči spomini na bitke v prvi svetovni vojni, je našel Zlatorog svoje domovanje v Trentarskem muzeju, nedaleč od alpinetuma Juliana. Ta lik pravljíčnega gamsa z zlatim rogovjem je po pripovedovanju muzejskega vodiča naslikal slikar Rudi Kogej. V nemških pojasnilih k Triglavskemu narodnemu parku je o Potentilli niti, triglavski roži, zapisano: »Pravljica pripoveduje, da je ta roža nastala iz krvi ranjenega belega kozoroga z zlatim rogovjem.« Izvemo tudi, da je saški kralj Friedrich August II. leta 1841 prehodil Zlatorogovo pogorje Komne in da je pod Bogatinom našel triglavsko rožo.

Slovenecem se prikazuje Zlatorog kot beli kozorog, v nemško govorečem prostoru ga

Zlatorog (gl. str. 194)

poznamo kot gamsjega samca. Huckov Zlatorog joče, pesnik Baumbach je postavil v središče svoje pesnitve ljubezensko zgodbo, prav tako tudi slikar Polli na krilih izginulega triptiha. V obeh primerih omahne strelec Janez, o katerem Kugy avtentično poroča, v smrt. Pri Vallenspergu uniči ranjeni Zlatorog iz besa alpski paradiz, ki je od tedaj opustel. Izvedenka za gorske bajke Erika Schwarz ve, da Zlatorogov beli trop še danes na vsakega vsiljivca proži kamenje in da še vse do danes ni nikomur uspelo, da bi ga ustrelili.

In če ni umrl, potem živi še danes...

Kugy je že kot gimnazijski dijak, ko je še botaniziral, zapisal svoje srce Julijcem. Njegova »roža mogota« je bila *Scabiosa Trenta*, ki jo je iskal za nekega botanika v svojem rodnem Trstu.

Našel je ni nikoli. Toda vse do danes ga v Zlatorogovih gorah slavijo kot pesnika Julijcev.

M. A.

KRÁSY SLOVENSKA 12/80

Zadnja številka 57. letnika prinaša med drugim bogato ilustriran članek o Belih Karpatih (J. Vričan), 31. nadaljevanje temeljitega prikaza tatranskih vrhov, v katerem I. Bohuš obravnava L'adový štít. J. Bujna in P. Romsauer poročata o neolitski naselbini v Bačanih pri Trnavi. S. Samuhei opozarja na Bystré sedlo v V. Tatrah (med Mlynicko in Furkotsko dolino); v besedi in podobi pošilja D. Dugas novoletni pozdrav s Stropa (1102 m, N. Beskidi). Dr. K. Ondrejka zaključuje razpravo o slovaških ljudskih plesih, o odnosih med turistiko in cestnim prometom pišejo dr. J. Žiškav, docent ing. Š. Baxa in ing. M. Gúčík. Pod naslovom »9. stopnja« prikazuje I. Koller plezanje v peščencu, ilustrirano z zanimivimi posnetki. I. Gojdič poroča o 35 letih spomeniškega varstva v vzhodni Slovaški. V 5. poglavju razprave o nastanku slovaških gora piše M. Kováč o dogajanjih v terciar-

ju. Vmes in ob koncu so rubrike z vestmi o dogodkih in raznih dejavnostih ter poročila o novih knjigah, med katerimi opozarjamo na fotoalbum ing. M. Kukačka »Svet slovenských hor«, ki je izšel pri založbi Osveta v Martinu (156 barvnih reprodukcij).

F. V.

Milan Čepelka, ing. Ladislav Jirásko:
KAMINCKÉ A SAVINJSKÉ ALPY

Souhrn informací pro vysokohorskou turistiku. Lýsa nad Labem, OT TJ Slovan 1980. 71 str. S 7 zemljevidi.

Pred dvema letoma (1979) sta avtorja izdala kratak vodnik po Julijskih Alpah, zdaj

pa je pred nami vodnik po Grintovcih. Tako pisca s svojim delom nadaljujeta bogato izročilo čeških planincev v naših gorah. Da bi gore natančneje spoznala, sta jih v letih 1969—1979 redno obiskovala. V 2. poglavju so splošne informacije o gorstvu, gorskih poteh, planinskih postojankah, možnostih bivanja, zemljevidih in planinski organizaciji, v 3. dostopi, v 4. izhodišča, v naslednjih osmih poglavjih pa so prikazane posamezne gorske skupine (osrednji greben, Krvavec in Kalški greben, Mrzla gora, Velika planina, Rogatec, Raduha, Menina, Olševa, ki sicer spada h Karavankam). Brošuri je priloženih 7 preprostih grebenskih skic (pregled gorstva, posamezne skupine).

F. V.

alpinistične novice

ALPINISTIČNI TABORI 1981 — PAMIR IN KAVKAZ

Udeležba v mednarodnem alpinističnem taboru v Pamiru bo veljala, glede na program, 1200 za 1. in 1300 dolarjev za 2. program.

Prvi program obsega Pik Lenin (7134 m) in Pik 19. partijskega kongresa (6100 m). Začetek bo 13. julija 1981, trajal bo 30 dni. Drugi program prične 15. julija, traja prav tako 30 dni, za cilj pa ima Pik Komunizma (7495 m) ter Pik Abalakova in Pik Sulojeva.

Kavkaški tabor bo na območju Elbrusa in bo zajemal dve skupini; vsaki bo na voljo 24 dni, s prihodom v Moskvo 6. 7., za prvo ter 30. 7. za drugo skupino. Cena bo za obe skupini enaka — 800 dolarjev.

Cilji so Elbrus (5642 m) kot najvišji vrh Evrope (tako bilten UIAA po dopisu Federacije Alpinizma SSSR), številni drugi visoki in upoštevanji vrhovi, med njimi tudi Užba.

Za turne smučarje-alpiniste pripravljajo zimski tabor na Kavkazu. Prijave je treba poslati na naslov »Direction des camps internationaux de montagne, 121069 Moskva, Skratertnij pereulok 4, SSSR«.

Pavle Šegula

KOREJSKE ODPRAVE V LETU 1980 SO BILE ZELO USPEŠNE

V letu 1980 so alpinisti Korejske planinske federacije poslali osemčlansko odpravo na Manaslu. Organizator je bilo planinsko društvo univerze Dong Kook, vodja pa In-Jung Lee. Vzpon so opravili po severnem pristoju. Član odprave Dong-Whan Suh z dvema

šerpama je 28. aprila 1980 uspel in je dosegel vrh.

Druga skupina, ki jo je vodil Eu-Sup Shim, je štela 6 članov. Njen cilj sta bila Matterhorn in Grandes Jorasses. Ista skupina je leta 1979 preplezala severno steno Eigerja. Lani je petim možem najprej uspelo z enim bivakom preplezati severno steno Matterhorna.

Po tem uspehu so odšli še pod Walkerjev steber, ki so ga trije člani zmogli po dveh bivakih 20. 8. 1980.

Od udeležencev te odprave sta dva uspela v vseh »treh zadnjih problemih Alp« — Eigerju, Walkerjevem stebru in severni steni Matterhorna. To sta Huh-Wook (27) in Yoon-Dae Pyo (26).

Pavle Šegula

ZAVAROVANJE PLANINCEV V ANDIH

Iz uradnih konzularnih dopisov povzemamo nekatere ugotovitve in napotke, ki bi utegnili koristiti tudi našim ne tako redkim obiskovalcem Andov. Perujsko zunanje ministrstvo v Limi je nedavno tega obvestilo vse prizadete predstavnike držav, naj svoje državljane opozorijo na naslednja dooločila, ki zadevajo organizacijo odprav v Ande.

Vse večja priljubljenost gorniških podvigov v tem mogočnem pogorju se kaže tudi v občutnem povečanju nesreč. V večini takšnih primerov je zaradi velikih razdalj mogoče opraviti reševanje le s helikopterji. Toda to je zelo drago, pogosto pa grede stroški za reševanja naposled v breme perujskega vojnega letalstva, ker ponesrečenci niso bili v zadostni meri zavarovani.

Zato se morajo prizadeti tuji turisti posledaj prijaviti po prihodu pri svojih diplomatskih predstavništvi, jih seznaniti s svojimi načrti in predložiti zavarovalno polico, ki zagotavlja pokritje morebitnega reševanja s helikopterji. V skladu z zakonskim določilom iz leta 1962 so vse planinske odprave v Ande tudi posledaj dolžne prijaviti svoje načrte in njihovo izvedbo tudi pristojnim perujskim oblastem.

M. A.

IZ BILTENA ŠT. 92 UIAA

Prva poklicna gorska vodnica v Franciji

Prvič v zgodovini alpinizma je ženska dobila diplomu poklicnega gorskega vodnika. To je Francozinja Martine Roland, ki je opravila potrebno šolanje pri ENSA (Državna šola za smučanje in alpinizem) v Chamornixu in uspešno opravila zaključni izpit.

V tej zvezi velja še povedati, da sta v Italiji med 47 pripravniki za poklic gorskega vodnika tudi dve ženski. Skupaj z ostalimi sta opravili izbirne teste in so jima dovolili, da sta se udeležili tečaja za plezanje v skali in ledu, v skupini Mont Blanc in Monte Rosa.

Predpisi in jamstva za vodniško literaturo

UIAA bo v bodoče dajala jamstva za vodnike po gorah in stenah samo tistim delom, ki bodo ustrezala pravilom. Ta so obravnavali v 89. številki biltena UIAA, možno pa je tudi dobiti podrobna navodila, ki jih daje sekretariat UIAA.

Slednji je izdal tudi poster z mednarodnimi znaki za klic na pomoč, kakršni so tačas v rabi v Alpah. Poster je na voljo v petih jezikih. Znano je, da nekatere znake v vzhodnem delu Alp razlagajo drugače kot v zahodnem. Zato si UIAA še naprej prizadeva, da bi dosegli večjo enotnost in točnost.

Že spomladi letos bo verjetno naprodaj »planinski slovar«.

O delu komisije za turno smučanje

Lani je zasedala dvakrat, v Milanu in v Ljubljani ter dobila novega predsednika.

Ukvarjala se je s poskusi o kakovosti čevljev, smučič in vezi ter uspela zbrati nekaj podatkov, ki pa niso enake vrednosti, kot če bi jih dobili z meritvami v laboratorijih. Posredovala jih je nacionalnim zvezam in zdaj pričakuje, da ji bodo te posredovale svoje mnenje. Dogovarjajo se tudi za učinkovitejšo tehnične raziskave.

Sicer pa se komisija namerava podrobneje zanimati za razmere na področju turnega smučanja v posameznih državah UIAA; pravila bo pravila, ki naj bi uredila smučanje s helikopterjem z vidika varstva okolja in varnosti.

Po zavetiščih bo komisija razposlala okrožnico za alpiniste-turne smučarje in jih opozorila na spoštovanje hišnega reda.

S kolokvija o odpravah v Himalajo

O kolokviju smo že poročali, vendar tedaj ni bilo na voljo rezultatov srečanja v Les Diablerets. Udeležilo se ga je okrog petdeset organizatorjev odprav in nekaterih alpinistov odpravarjev iz dežel, ki prirejajo odprave.

Ugotovljeno je bilo, da so razmere v Himalaji nasploh dokaj podobne razvoju alpskega alpinizma. Za to sta bili potrebni zadnji dve stoletji, zdaj pa gredo stvari dosti hitreje, kar je odraz razmer v turizmu nasploh. Ne smemo pozabiti, da je turizem širši okvir, katerega del je alpinizem in še ožji odpravarstvo.

Probleme so razvrstili v glavnem na tiste, ki nastajajo v deželah, kjer delujejo odprave, in na probleme, ki se porajajo v državah, odkoder prihajajo odprave.

Države gostiteljice imajo nedvomno pravico, da nadzirajo priliv turistov in seveda s tem tudi nekaj zaslužijo. Kljub temu si organizatorji žele tudi kakšno poenostavitev administrativnega značaja: to naj bi olajšalo razmere, kjer je pač možno. Potrebna bi bila pravila in navodila za gorjance, domačine, ki naj bi bili v svojem okolju deležni napredka in bi se rešili posameznih nevšečnosti, ki jih prinašajo tujci:

— Olajšan naj bi bil dostop do vrhov, za nižje vrhove pa naj bi bil dovoljen obisk brez dovoljenj.

— Večje in pomembnejše vrhove naj bi hkrati dovolili več odpravam. Delovale naj bi istočasno — če tako žele — pod pogojem, da to ne dela težav niti njim, še manj pa krajevnemu prebivalstvu.

— Poenostavili naj bi postopke, odpravili naj bi dajatve v zvezi s carinjenjem opreme za alpinistično delovanje.

— Zagotoviti bi morali, da bi bili spremljevalci — zvezni oficir, vodja nosačev — sami planinci ali pa osebe, ki bodo spoštovali planinske šege in vrednote odpravarjev.

— Spodbujali naj bi nosače, da se udeležujejo tečajev, na katerih bi se seznanili z osnovami alpinizma.

Tudi za države, ki pošiljajo odprave, veljajo nekatera nujna določila. Predvsem mora biti zagotovljeno, da bodo udeleženci odprav in trekingsov primerno izbrani in vzgojeni. S tem naj bi zmanjšali škodne pojave ali vsaj zagotovili, da ti ne bodo vedno pogostejši. Seveda naj ukrepi ne zmanjšajo svobode pri načrtovanju. Med drugim naj omenimo:

— Vsaka država naj v skladu z veljavnimi pravili (društva, klubi, zveza) strogo izbira med posameznimi načrti za odprave in za

gotovi, da bodo namere ustrezale sposobnostim udeležencev.

— Poskrbeti je treba, da bodo udeleženci imeli več posluha za razmere v krajih, kamor odhajajo, da bodo spoštovali navade in kulturo, s katero se bodo tam srečevali.

— Odpraviti je treba trenja med državami, ki pošiljajo odprave pogosto na iste vrhove in v istem času. V ta namen bo treba pri UIAA ustanoviti organ za prijavljanje načrtov. Ta naj nima izvršilnih pravic (kot npr. selekcije), pač pa je njegova naloga skrb za harmonične odnose in vskladitev posameznih načrtov.

— UIAA bi naj, upoštevajoč prakso v različnih državah, izdelala splošne smernice za vse in izbrala mednarodna pravila oziroma napotke za lepo obnašanje.

Razmere se naglo spreminjajo; prav gotovo ni več daleč čas, ko odhod v Himalaje ne bo več predstavljal hujših naporov.

Pavle Šegula

TUDI V SOVJETSKI ZVEZI PRIPRAVLJAJO ODPRAVO NA EVEREST

Sovjetski alpinisti se že dalj časa načrtno pripravljajo na odpravo, s katero nameravajo spomladi 1982 odriniti na najvišjo goro sveta — Mount Everest. Že v lan-

skem poletju je skupina 39 alpinistov opravila v Pamiru vrsto vzponov. Iz te skupine so po končanem taborjenju izbrali 23 alpinistov, ki zdaj pod nadzorstvom še naprej vadijo.

Za vzpon na vrh pripravljajo tri štiričlanske naveze, ki pa so začasno dvojno zasedene. Toda njihovi vodje so že izbrani. To so Edvard Mislovski in Valentin Ivanov iz Moskve ter Ervant Ilinski iz Alma Ate. V višinah nad 8000 m bo alpinistom samim prepuščeno, ali bodo uporabljali aparate za kisik ali ne. Vse do pomladi 1982 imajo v načrtu še dve veliki preizkušnji zmogljivosti: minevajočo zimo v Tienšanu in poleti v Pamiru ali Tienšanu. Obakrat bodo posvetili največjo pozornost taktičnim vprašanjem in temu, kako se možje znajdejo in obnesejo v skrajno slabem vremenu. Za vodjo celotne odprave je bil imenovan dr. Jevgenij Tam iz Moskve, za trenerja pa Boris Romanov. V skupini znanstvenikov, ki se bo udeležila odprave, sta med drugimi Vladimir Monogarov iz Kijeva in Jevgenij Gipenrajter iz Moskve. Filmsko skupino vodi Jurij Senkevič, ki je spremljal Thora Heyerdahla na enem izmed njegovih vznemirljivih potovanj. (Povzetek je iz prispevka z istim naslovom, ki je bil objavljen v letošnji januarski številki vzhodnonemške revije »Der Tourist«.)

M. A.

razgled po svetu

NASVETI ZA TURNE SMUČARJE

Znani švicarski strokovnjak za turno smučanje H. Leuzinger iz Andermatta priporoča vsem tistim, ki žele uživati s smučmi v visokih gorah, naslednje:

Če hočete zares uživati med zimskimi vzponi, tedaj je treba že v predzimskem času začeti z gozdnim tekom, brž ko zapade prvi sneg pa prestopiti na tekaške smučmi. Nekako 150 km v enem mesecu bo zadostovalo. Glede opreme za zimske vzpone kaže povedati, da je to postala že pravcata veda. Toda tokrat bi se zadržali le pri smučeh. Predvsem je treba upoštevati pravilo, da morajo vezi na smučeh dovoljevati maksimalen dvig zadnjega dela čevlja. Drsne ploskve smučmi pa so današnji že pravcata čarovnija. Za vzpone so tako zdaj na voljo predvsem izredno vzdržljive tkanine iz moherja oziroma najlona. Slednje prekašajo moher, ker vpijajo manj vlage, so pa tudi lažje kot moher, ki je izdelan iz kozje dlake. Predvsem pa je obraba pri najlonskih pasovih znatno manj-

ša. Bistvena je tudi kakovost lepila, s katerim so pasovi pritrjeni na smučmi, saj mora lepilo dobro prenašati mraz in mokroto. V nadaljevanju sestavka avtor do potankosti opisuje rvanje s tako opremljenimi turnimi smučmi, svetuje, kako si je treba pomagati tedaj, če se pasova med strmim vzponom natrgata ali popustita.

M. A.

BUTAN — SKRIVNOSTNA IN PRIVLAČNA HIMALAJSKA DEŽELA

Ali sploh vemo, kje je Butan? To je majhka državica, ki leži v himalajskem gorstvu na meji s Tibetom in ne daleč od Nepala — loči ju le indijska pokrajina Sikkim. »Ker smo že nekaj let svetovalci za gozdarstvo v Butanu, smo imeli priložnost, da smo si ogledali to kraljevino, ki je bila do zdaj zaprta vase in skrivnostna — tudi zato, ker njen zelo razgibani relief onemogoča lahek pristop.« Tako ugotavlja avtor zapisa v 1. št. letošnje revije CAS Die Alpen.

Za Evropejca je Butan najlaže dostopen iz

Kalkute, odkoder je treba odleteti z letalom do Bagdoga. Po več kot treh urah vožnje z avtomobilom pridemo na mejo v Phuntsholing, edino nižinsko naselje, v katerem se razvija vsa menjava z Indijo. Po asfaltni cesti, ki jo obdajajo globoki prepadi, pride-mo v šestih urah v novo glavno mesto Thimphu, ki leži na višini približno 2400 m. Čeprav so komunikacijska dela v deželi pričeli šele pred približno 12 leti, pa glavna pot že preči Butan od zahoda do vzhoda, ko premaguje več prelazov in se vzdigne tudi do višine 3450 m. Vedno bolj gosto omrežje cest drugega reda pa se vzpenja v visoke doline in povezuje številne vasi, ki leže čez 2500 m visoko.

Na površini, veliki kot Švica, vrezani v me-tamorfnu himalajsko skalovje, ki daje kislo zemljo v glavnem občutljivo za erozijo, ima Butan izredno razgiban relief. Takoj, ko zapustimo indijsko mejo, se začno dvigati pobočja, ki se hitro povzpno v višino in se zaključujejo tudi z 8000 m visoki-mi zasneženimi vrhovi. Ta pobočja so bi-stvena za obljudeno deželo, kajti na njih je zemlja, ki jih lahko hrani.

Obrobja nizkih dolin so obraščena s trop-skimi in subtropskimi listavci, kjer je bo-gata favna s tigri in sloni, više po pobočjih pa rastejo gozdovi iglavcev.

Zgornjo drevesno mejo predstavljajo rodo-dendromi, ki dosegajo višino 4100 m. Goz-dovi pa so marsikje morali prepustiti pro-stor velikim pašnikom in drugim kulturam, ki jih v glavnem goje v terasah.

Prebivalcev je približno 800 000 in ker so tako redko naseljeni, lahko vse svoje po-trebe po hrani pokrijejo z domačim pri-delkom. Izvirajo iz Tibeta, njihova vera pa je budizem. V številnih »dzongih« in »gom-pasih« žive zelo aktivni menihi, ki imajo pomembno vlogo v kulturnem življenju. Butanci imajo izrazite poteze obraza in zelo črne lase, kar jim daje često ponosen videz.

Žive v udobnih zidanih in lesenih hišah, ki so zelo »domače«. Hiše se »zbirajo« v majhnih vasicah, ki so skladno razporejene po pokrajini. Značilnost glavnih dolin so »dzongi«. To je velika zgradba, ki je rabila v starih časih za trdnjavo, danes pa je skoraj po pravilo v njej samostan, često pa tudi sedež lokalnega vladnega predstavnika, »prefekta«, ki ima široke pristojnosti.

Butan je ustavna kraljevina in jo vodi mlad vladar, čigar moč in avtoriteta sta nesporni. Kralju pomagata vlada in uradništvo, sestavljena izključno iz samih mladih in uspešnih ljudi, ki so trdno odločeni razviti svojo deželo v skladu s socialno strukturo prebivalstva in resničnimi možnostmi de-že. Narodna skupščina upošteva težnje posameznih pokrajin.

Da bi poenostavili delovanje administraci-je, je v vsakem okraju vladni predstavnik, kajti povezava med posameznimi dolinami je še vedno slaba. Vladni predstavnik je pomembna osebnost, ki živi med ljud-

stvom, je svetovalec, ki ga poslušajo in daje tudi potrebne pobude. Butanci so zelo navezani na svojo neodvisnost in skrbno bedijo na tem, da ne bi zašli v ekonomsko podrejenost.

Butansko gospodarstvo temelji danes še vedno izključno na gospodarski neodvisnosti in samooskrbi. Kmetijstvo pokriva potrebe; prehrana temelji na rižu, žitu, ko-ruzi, ajdi in živinoreji. Redé jake v višjih legah, ovce in govedo.

V nasprotju z drugimi himalajskimi deže-lami pokrivajo Butan še vedno prostrani in bogati gozdovi. Le-te varujejo, obenem pa z njimi skušajo sodobno gospodariti in sicer s smotrno politiko, ki temelji na gradnji racionalnega omrežja poti in žičnic, kar predstavlja tudi del njihove poti v go-spodarsko trdnost v prihodnosti.

B. B.

ALTERNATIVNI TRENTO

Festival gorskega filma v Kendalu

Kdor pozna angleške planince, ve, da vidijo številne stvari drugače kot mi celinci. Tako mi je eden izmed organizatorjev filmskega festivala v Kendalu dejal: »Trento, that's so formal.« Tako so tudi načrtovali drugo mož-nost Trenta in Kendal je postal resnična alternativa.

Kendal leži v grofiji Cumbria. Po daljšem iskanju ga je najti nekako 100 km severno od Liverpoola, v samem središču Lake Districta, enega poglavitnih plezalskih sre-dišč na otokih. In prav tamkajšnji plezalci so oblikovali podobo festivala, seveda brez vsakršne konvencionalnosti ali slavnostne togosti.

Že otvoritveni večer je bil nekaj posebne-ga: bar so odprli ob pol osmih zvečer, četr-t ure pozneje pa je bil prostor za ne-kako 300 ljudi že prenapolnjen z več kot 500 živahnimi angleškimi gorniki, ki so sa-mo tisti večer pospravili približno kar 2000 litrov piva. Vmes je prišlo do krstne upri-zoritve skorajda surrealistične gledališke igre »Visoka družba« o plezalcih za ple-zalce. Dva značilna angleška himalajca stojita na vrhu deviškega osem-tisočaka in prihajata do na moč presenetljivih od-kritij. Bilo je veliko smeha in navdušenega ploskanja. Noč je bila dolga, preglasna ro-kerska glasba pivcem ni dala spati, šele policija je ob dveh ponoči zagotovila nekaj miru.

Naslednji dopoldan je ponujal možnost ogleda fotografske razstave, ki je bila raz-pisana za pet različnih kategorij: črnbelo akcijo in estetiko, isto v barvah in humor. Sicer pa so vso soboto vrteli filme. Po-sebno pozornost je zbujal ameriški film »Break on through«, ki prikazuje vzpon na »Naked Edge« v Coloradu. Zakaj takšnih filmov nikoli ne vidimo v Evropi? Drugi vrh dneva je bila svetovna premiera filma »The Bat and the Wicked«. Posebno učinkovito

je bil izpeljan prizor 15-metrskega padca. Oba filma so morali dvakrat predvajati. Omeniti je naposled še Dickinsonov film »The Land of Mist and Fire«, ki opisuje prečenje patagonske ledeniške pokrajine. Naslednji višek je bil večerni disko. Kljub vstopnicam je bil bar znova nabito poln in pivo je teklo v še obilnejših potokih. Vsakdo je srečal vsakogar, znamenite osebnosti starejše in mlajše generacije so bili kot ena družina. Med njimi ni bilo opaziti niti sence celinsko-resne zagrizenosti, povsod sproščenost in skrajna strpnost, da se ti je milo storilo. Sobotna noč je bila s kvizom vred še daljša kot prejšnja, poročevalec se le skrajno megleno spominja srečanj z najslavitejšimi predstavniki angleškega plezalstva in gorništva.

Zamisli, da bi ponudili alternativni Trento, je bila z uspehom izpolnjena — Kendal je ponudil veliko srečanje otoških plezalcev, zato bi bilo le želeči, da bi ta nenaadni festival gorskega filma že letos postal mednarodni. Prispevek smo povzeli po sestavku, ki ga je za letošnje prvo številko revije »Alpinismus« napisal Andreas Kubin.

M. A

SUHE SLIVE ALI GROZDNI SLADKOR?

Slavna »zlata srednja« pot je kljub priložnostim in presenetljivim novostim še vedno vsega upoštevanja vredna. To velja še prav posebej za hrano, ki naj bi jo uživali obiskovalci gora, saj jim ni mogoče priporočiti nič ustrežnejšega in boljšega, kot je mešana in z ogljikovimi hidrati bogata normalna hrana. Vendar mora biti le-ta okusno pripravljena, da jo je mogoče poživiti tudi v stanju navidezne neješčnosti. To naj bi bila torej ena poglobitnih opor najsprejemljivejše prehrane vseh gornikov, druga pa je pogosto pitje takih tekočin, ki vsebujejo kar največ mineralnih snovi, piti pa je treba pri vsaki ponujeni priložnosti in, če je treba, tudi čez potrebo.

Predvsem si velja zapomniti: v gorah ne jemo in ne pijemo, da bi zadostili lakoti in žeji, ampak zato, da bi kar najhitreje in v zadostni meri nadomestili porabljene zaloge!

Pri tem velja upoštevati še nekaj pomembnih opozoril: med številnimi planinci še vedno razsaja *zmota o grozdnem sladkorju* kot hitrem in zanesljivem dobavitelju moči. V resnici so tablete grozdnega sladkorja izrecno neprimerne, saj zahtevajo razmeroma veliko vode, ki nam že tako in tako na vseh koncih in krajih uhaja, vrh tega pa pogosto povzročajo zgago in tiščanje v želodcu, hkrati pa nam spravljajo v nered celotno in tako občutljivo ureditev sladkorja v krvi. Tega namreč neznansko hitro porabljamo, zato priteka med trajnejšimi naporimi potrebno gorivo neprestano iz zaloga v telo in nato v celice. Torej tja, od koder energijo dobivamo. Grozdni sladkor, ki ga

zaužijemo, pa udari v takšnih primerih v natančno uravnani mehanizem kot prava bomba. Povzročča namreč nevarna in zmogljivosti sovražna nihanja »krvnega sladkorja«.

Po teh ugotovitvah bi morali že kar sami vedeti, da je treba kar najpogosteje dopolnjevati zaloge z izdatnim dovajanjem ogljikovih hidratov in ne njihovega končnega izdelka grozdnega sladkorja. Telo si ga namreč veliko bolje in trajneje pripravlja iz sadja, žita, peciva, čokoladnih keksov, sadnih rezin, zelenjave, jajčnih testenin in podobnega.

K pitju ne sodi samo voda, ampak vedno tudi v izdatni meri mineralne soli. Prav njim je namenjena poglobitna vloga med naporji, ki jih morajo premagovati gorniki. Zato jih tudi prav v gorah razmeroma veliko izgubljam. Poleg kuhinjske soli, magnezija, fosforja in kalcija ima kalij gotovo najpomembnejšo vlogo pri delu gornikovih meč (in ne samo tam). Če ga je premalo, pride kmalu do predčasnega zmanjšanja zmogljivosti, do krčev, utrujenosti in izčrpanosti. In tako smo pravzaprav že prišli do suhih sliv, ki so najvažnejši dobavitelj kalija. Seveda so še drugi: kot na primer marelice, smokve, rozine, banane, leča, številne vrste zelenjave, krompir in naposled še mleko, ki je odličen napitek za gornike, vendar med turo le pol do enega litra mleka na dan. Pa še nekaj: zagrizenim vegetarijancem bi na pot podtaknil veliko mesa in mesnih izdelkov, fanatičnim zagovornikom mesa pa ne docela toliko zelenjave.

(To je priredba prispevka z istim naslovom, ki ga je za zadnje lanskoletno številko Obvestil avstrijskega alpskega združenja napisal dr. Franz Berghold.)

M. A.

OTVORITEV NOVE KOČE »KRALJICA MARGHERITA« (Regina Margherita)

Poročali smo že (PV 12/80 str. 635) na kratko o novi koči na Monte Rosi, tokrat pa priobčujemo nekoliko širše poročilo o tem dogodku, ki smo ga povzeli po reviji Les Alpes 1/1981.

Otvoritev nove koče »Kraljica Margherita« je bila 30. avgusta 1980 in sicer v slabem vremenu. In tako je krst najvišje koče v Evropi potekal v neusmiljenih gorskih vremenskih razmerah. Te »motnje« pa nikakor niso vplivale na prireditve, saj se je je udeležilo kar 250 alpinistov. Tu, na več kot 4500 metrih višine, so preživeli en dan v najtesnejši povezavi človeka z naravo, v povezavi, ki jo je zapečatila navzočnost moderne koče kot »čudovit posrednik med duhom in materijo«.

Staro Margherito (La vecchia Margherita) so bili postavili na pobudo družine Sella Gradili so jo tri leta in otvoritev je bila 4. 9. 1893. Tedaj so zanjo ves material znosili na hrbtih.

Nova »Margherita« stoji na mestu stare Avtor tega projekta je Carlo Milone; ob otvoritvi je predstavil značilnosti nove koče: dolga je 20,45 m, široka 8 m, visoka pa 7 m, njena prostornina je 1000 m³ (dvakrat več kot prej), spalnice sprejmejo 70 ljudi (prej 30 ljudi), na skalo pa je pritrjena z 18 jeklenimi vrvmi.

Tako kot prejšnja je tudi nova koča zgrajena samo iz lesa in je prekrita z bakrenimi listi, tako da je to v bistvu velika Faradayeva kletka, ki je povsem varna pred strelo.

Izolacijo so naredili tako, da so napolnili prostor med dvojnimi stenami s stekleno volno in jo zavarovali z aluminijasto folijo. Za zdaj bodo kočo ogrevali z lesom (pokuriti morajo staro kočo), kasneje se bodo preusmerili na kurilno olje, mimogrede pa bodo preizkušali tudi sončne panoje.

Kočo so začeli graditi 12. 6. 1978, končali pa so jo 20. 8. 1980. Zaposlenih je bilo 17

ljudi, vodila pa sta jih brata Agostino in Aldi Negra iz Val Sesia. Stroški — 350 milijonov lir.

KNJIGA O PLAZOVIH

Club alpino Italiano je založil knjigo »Neve e valanghe« (sneg in plazovi). V francoščini jo je napisal André Foch, v italijanščino pa jo je prevedel dr. Agostini ter se pri tem zapletel tudi v prestižne in avtorske spore z Rochom.

Kakorkoli, knjiga je res odličen priročnik in je na trgu še ne bo, dokler spor ne bo rešen. Pisanje biltena zveni bolj optimistično kot novice, ki smo jih prinesli neposredno s srečanja z A. Rochom na zasedanju podkomisije za plazove IKAR. Upajmo kljub vsemu, da nam bo koristno delo že kmalu na voljo, saj se obetata tudi nemška in francoska izdaja.

Pavle Šegula

na kratko...

NOVICE, GLASILO PTT DELAVCEV SLOVENIJE 3/81

Tako kot vselej doslej Novice tudi tokrat niso skoparile s prostorom za sestavke o planinski temi. Sem mirno lahko prištejemo uvodni članek Ali smo se domu na Pohorju res dokončno odpovedali? Na predzadnji strani pa vabijo na Lisco in sicer za 14. junija letos.

IZ JUGOSLOVANSKE PLANINSKE LITERATURE

Vsebinsko bogata revija je vsekakor revija Planinar, ki jo izdaja Planinsko-smučarska zveza Vojvodine. Revija izhaja že 6. leto v cirilici, 22. številka pa med drugim prinaša tele pomembnejše sestavke: Naslednji cilj — južna stena Lhotseja, Transverzala »AVNOJ — ZAVNO BiH« (mimogrede: ima 10 kontrolnih točk), Zakaj spreminjamo »Fruškogorsko transverzalo«, strokovni sestavek Orientacija na terenu in še vrsta prihodnih sestavkov številnih avtorjev, med katerimi je tudi precej mladih.

PLANINSKA POT VERANA

Ta pot je speljana od Lisine—Šije—Dola, Vodice in Orljaka in do Račje vasi. Pot je zanimiva in je dolga za približno 10 ur hoje.

PRVI KORAKI

GlasiLO MO PD Cerkno s tem naslovom obravnava vse, kar se zanimivega dogaja v tem odseku, vsaj tako kaže št. 2 z letnico 1980. Številka je v šapirografski tehniki, obsega 24 strani, objavljajo pa zapise o izletih in o drugi dejavnosti odseka pa o taborih, planinski šoli. Poročajo pa tudi o delu v minulem letu. Številko zaključujejo napotki za zimske izlete. Temeljito obdela dejavnost mladinskega odseka. Res, vredno pohvale.

PLANINSKI POHOD PO SAVINJSKI POTI

V soboto smo se z vlakom odpeljali do Šmartnega ob Paki, od tu naprej smo odšli peš do gore Oljke. Hribi so se kopali v soncu. Snežni vrhovi so se spogledovali z modrim nebom. Videli smo Peco, Menino planino, Ojstrico, Paški Kozjak, Savinjske Alpe... Bili smo gostje Jugove domačije. Razveselila nas je kmečka peč. Dosti smo imeli opraviti z dnevnikom Savinjske poti in s pošto. Kmalu smo odšli proti Vinskemu vrhu. Tudi s tega vrha je lep razgled. Odtod smo šli v dolino, potem pa smo se začeli vzpenjati proti Korbarjevi domačiji. Zaustavilo nas je smetišče. Kako je mogoče, da je v naših gozdovih taka navleka?

Na tem izletu smo se tudi sankali. Zavidali smo domačim otrokom, da se lahko vsak dan sankajo.

In tako lahko zaključim: Doživela sem mnogo lepega na tem izletu.

Darja Zorko,
8. a razred,
OŠ Veljko Vlahović, Celje

FERALIT, GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA FERALIT IZ ŽALCA

Delavci v tej livarni so začeli izdajati svoje glasilo. Že 1. št. I. letnika, ki je izšla v januarju letos, kaže, da bo glasilo pozorno tudi do planinskih zadev. V njej je namreč sestavek Ali planinska dejavnost zamira, v katerem avtor bolj optimistično, kot pa to izpričuje naslov, razlaga zelo razvejano planinsko življenje — tako v kolektivu samem kot v krajevnih skupnostih, kjer delavci te livarne žive. V sklop planinskih sestavkov sodi tudi zapis Čemu naj služi brunarica. Vsekakor kaže, da bodo tudi naslednje številke dale na voljo prostor planinskim temam.

NOV FILM NA TV

Dokumentarno-feljtonska redakcija ljubljanske televizije načrtuje nov planinski film z naslovom Vsak dan je bolj zelena naša gora (O. Zupančič). Film bo govoril o pomenu slovenskega planinstva v našem političnem življenju pred vojno, med njo in po njej. Dolg bo 50 minut, v njem pa bodo nastopili znani planinski delavci. Za ozadje je scenarist izbral množični pohod na Porezen (letos 15. marca). Režiser filma bo M. Zajc, film pa bo posvečen 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti.

LEPO JE V ZIMSKEM ZASAVJU

Sredi januarja je skupina planincev-železničarjev iz Zagreba obiskala zasavske gore. Prehodili so pot od Kumrovca do Kuma. Posebej so uživali tam, kjer ni bilo avtomobilov. Tako je bilo tokrat na Kopitniku, Mrzlici, na Čemšeniški planini in na Kumu. Po poti so srečevali precej planincev iz Slovenije in Hrvaške, čeprav so zveze z vlaki za obisk teh gora iz Zagreba izredno neugodne, če že ne nemogoče.

Josip Sakoman

ZANIMIVO SREČANJE

Že leta 1974, v oktobru, so odprli Šaleško planinsko pot. Odslej se je na 21 točkah, kolikor jih šteje pot, zvrstilo že mnogo planincev. Upravni odbor PD Velenje je lani organiziral srečanje gospodarjev točk

Šaleške planinske poti in sicer v NAMI v Velenju.

Pogovor je bil sproščen, celo zapeli so. Taka srečanja bi si gospodarji kontrolnih točk še želeli.

Julijana Hočevar

PD VELENJE

Propagandna komisija tega društva je izdala uporabno vabilo za izlete v letošnjem letu. Za letos imajo v programu 17 izletov, ki so tako načrtovani, da prekrizirajo tako-rekoč vso Slovenijo. Zanimivo je, da bo program izletov izvedlo kar 20 vodnikov.

RODNA GRUDA 3/81

Že tradicija je, da revija Rodna gruda posveča potrebno pozornost tudi planinskemu življenju. Tako v 3. letošnji številki med drugim objavlja sestavke oziroma informacijo — PD v Logatcu počasi koraka proti svoji desetletnici in pa Slovenske planinske poti (Pomurska planinska pot).

NAŠ PLANINEC

PD Dol pri Hrastniku v 15. št. svojega glasila objavlja vrsto sestavkov na planinsko temo. Uvodnik so naslovili »Takšni smo«, v katerem se spominjajo obnove svojega doma v Gorah in stabilizacijskih prizadevanj v naši družbi. V nadaljevanju pa objavljajo »Okvirni plan dela za leto 1981«, ki ga razdeljujejo na gospodarstvo, izobraževanje, izletništvo in na propagando ter na finančni plan. Vsebinsko pa zaključuje sestavek Organizirajmo planinsko šolo in pa Program predavanja planinske šole. Organiziran, pretehtan in obetaven delovni program.

LJUBLJANSKE PLANINSKE SOBOTE

MDO planinskih društev ljubljanskega območja spet uvaja »Ljubljanske planinske sobote«. Izleti v bližnjo in daljno okolico Ljubljane naj bi bila stalna sobotna oblika rekreativnih srečanj planincev, vodili pa naj bi jih izkušeni vodniki, člani PD tega področja. Komisija za pota pri MDO, ki je prevzela organizacijo teh zanimivih izletov, pričakuje, da se bodo planinska društva vključila s svojimi vodniki v to prepotrebno akcijo, ki naj bi trajala tja do oktobra, v prihodnjem letu pa bi jo seveda nadaljevali in bi tako postala ta oblika rekreativnega življenja — tradicionalna.

LISCA, BISER ZASAVSKIH GORA

Tako pravijo zagrebški železničarji — planinci, ki te gore zelo radi tudi obiskujejo. Občudujejo predvsem izredne razglede na

Kamniške in Savinjske Alpe in na Julijce, na Medvednico, Klek, Risnjak, Snježnik in Snežnik ter Pohorje. Na Lisci je kontrolna točka za Zasavsko planinsko pot, za razširjeno pot Slovenske Tz, za »nagrado planin PD Kamenjak, Reka« ter za dvajset obiskov Lisce s posebno nagrado v obliki značke.

Josip Sakoman

MLADI PLANINEC

Že peto leto izdaja PD Lisca Sevnica-Krško društveno glasilo Mladi planinec. Glasilo je ciklostirano, v 1. št. 1981 pa objavljajo poročilo o društveni dejavnosti v minulem letu, poročilo o delu MO, sestavek V planinskem taboru v Završnici, Taborniško kroniko, Izlet na Triglav, Napredek planinstva na Mirni, Delo smučarskega kluba, Poročilo o finančnem stanju, Pustna nedelja na Lisci nekdanj, Obletnica smrti Martina Jamška, Planinska šola za odrasle, članarina in program. Najbolj zanimiva zamisel v tej številki pa je ta, da so za uvodnik izbrali odlomek razgovora PV s predsednikom PZS Tomažem Banovcem in sicer tisti del, ki govori o stabilizaciji v planinstvu.

ODMEVI Z GORA V APRILU

3. aprila je bila na sporedu redna mesečna oddaja, ki jo je tokrat vsebinsko izpolnil sodelavec novinar Mitja Košir in nosi običajen naslov — To in ono s planinskega

sveta. 10. aprila je urednik te oddaje Marijan Krišelj uvrstil v spored oddajo Oživelno lesje pod Blegošem. To je reportažni zapis o kiparju-samorastniku Francetu Tavčarju iz Čabrač pod Blegošem. Miša Felle, sodelavka iz Slovenjega Gradca pa bo za 14. april prispevala zapis o akciji ciciban-planinec. Zadnji petek v aprilu pa je namenjen pohodu na Porezen, ko bo v reportažnem zapisu izpričano nekaj najbolj bistvenih črt našega množičnega pohodništva. Prav na 1. maja pa je spet na sporedu tradicionalna oddaja OG — To in ono s planinskega sveta. Oddaje Odmevi z gora lahko poslušate vsak petek ob 17.35 na 2. programu radia Ljubljana.

PRISPEVKI ZA PLANINSKI VESTNIK

Franci Ekar, Kranj	572,00
Jože Andlovic, Sempeter pri N. Gorici	1487,20
Marijan Krišelj, Sr. Bela	1624,10
Srečko Pungartnik, Maribor	445,60
Miran Mihelič, Bovec	114,25
Jože Gasparič, Ljubljana	205,65
Franc Pahovnik, Gornji grad	57,15
Janko Martinovič, Beograd	150,00
Tone Škrajnar, Ljubljana	150,00
Nevina Prevec, Ljubljana	150,00
Ivan Blažič, Solčava	50,00
Ivan Jenko, Bled	50,00
SKUPAJ	5055,95

Vsem iskrena zahvala.

Uredništvo PV

- proizvodni program obsega:
- oprema za gospodinjstvo
 - toplotna tehnika in klimatizacija
 - oprema za transport
 - konstrukcije in pocinkana pločevina
 - izdelava orodij in naprav

EMO EMO
EMO EMO
EMO EMO

JUGOTEKSTIL

impex

ZUNANJA TRGOVINA, p. o.

61001 LJUBLJANA — TITOVA 1—3

**PLANINSKO DRUŠTVO
DOL PRI HRASTNIKU**

Obiščite naš dom v Gorah
nad Hrastnikom.

Možnost šole v naravi
po ugodni ceni!

INŠTITUT ZA GEODEZIJO IN FOTOGRAMETRIJO

FAKULTETE AGG, LJUBLJANA, P. O.

61000 LJUBLJANA, JAMOVA 2

institute for geodesy and photogrammetry at the faculty for civil engineering

Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo je geodetska ustanova s skoraj 30-letnimi izkušnjami in je poleg raziskovalnega dela usposobljen za vrsto geodetskih, fotogrametričnih in kartografskih nalog in konzultantskih uslug. V okviru inštituta je specializirana tiskarna in laboratorij za reprodukcijsko fotografijo.

Naše glavne dejavnosti so:

- izdelava vseh vrst splošnih, specialnih in tematskih kart (planinske karte, turistične karte, planerske karte, načrti mest in drugo);
 - reprodukcija in tisk načrtov, kart in knjižnih publikacij;
 - terestična fotogrametrična snemanja in izdelava načrtov v posebnih pogojih (kamnolomi, vertikalne stene, soteske itd.);
 - izdelava ortofotonačrtov za hitro pridobitev podlog za planiranje in projektiranje;
 - precizne geodetske meritve (pri visokih gradnjah, mostovih itd.);
 - geodetske ali terestične fotogrametrične meritve in izdelava načrtov pri gradnjah žičnic;
 - reprodukcijska fotografija za različne namene.
-